

**Донецька обласна універсальна наукова бібліотека
ім. Н.К. Крупської**

**ПРАВОСЛАВНА ПЕРЛИНА
ДОНБАСУ:
СВЯТО-УСПЕНСЬКА СВЯТОГІРСЬКА
ЛАВРА**

Бібліографічний покажчик

Донецьк 2004

**ББК 86.372(4Укр)
П 68**

Православна перлина Донбасу: Свято-Успенська Святогірська Лавра: Бібліогр. покажч. / Донец. обл. універ. наук. б-ка ім. Н.К. Крупської; Уклад.: Т.М. Дрьомова, О.Г. Шостачук. - Донецьк: Схід. видав. дім, 2004. – 104 с.

У бібліографічному покажчику, присвяченому Свято-Успенській Святогірській Лаврі, відображена її історична доля й сучасний стан розвитку, етапи формування архітектурного комплексу, господарська діяльність, подвижницька місія благодійників та духовних осіб.

Видання адресоване історикам, релігієзнавцям, студентам, бібліотечним працівникам та широкому загалу читачів, які цікавляться історією, архітектурою та мистецтвом православних святинь.

Укладачі:	Т.М. Дрьомова, О.Г. Шостачук
Науковий редактор:	О.В. Башун, канд. пед. наук
Редактор:	О.Г. Полева
Відповідальний за випуск:	Л.О. Новакова, засл. працівник культури
Комп'ютерний набір:	В.Є. Яковенко
Дизайн:	О.О. Мізько

ВІД УКЛАДАЧІВ

Показчик присвячено одному з найбільш відомих осередків релігійного, історико-культурного і духовного життя Донеччини - Свято-Успенській Святогірській Лаврі.

На основі аналізу архівних, історичних та літературних джерел упорядниками вперше зроблена спроба об'єднати існуючі джерелознавчі документи, що висвітлюють багату на події історію Лаври, етапи формування її архітектурного комплексу, розвиток соціально-економічної та господарської діяльності, подвижницьку місію благодійників та духовних осіб.

У показчику містяться відомості про наукові, довідкові, науково-популярні та художні документи на паперових та нетрадиційних носіях, видані в різні роки. Показчик не претендує на вичерпну повноту.

Для пошуку та відбору документів використані фонди Донецької обласної універсальної наукової бібліотеки ім. Н.К. Крупської (ДОНУБ), Донецького обласного архіву, Донецького краєзнавчого музею. Опрацьовано "Літописи книг", "Літописи журнальних статей", "Літописи газетних статей", починаючи з 1950-х років ХХ ст., окремі бібліографічні видання, що містять бібліографічні записи дожовтневого періоду, залучалися фундаментальні бібліографічні показники - "Історія Слобідської України", "Історія Харківської Єпархії" (До 200-річчя заснування), "Харьков и губерния на страницах газеты "Южный край", підготовлені Харківською державною науковою бібліотекою ім. В.Г. Короленка, бібліографічні матеріали з книги Дедова В.М. "Святые Горы: от забвения к возрождению".

Матеріали у показчику згруповано за тематичними розділами:

1. Історія і сучасне становище.
2. Формування монастирського архітектурного комплексу.
3. Соціально-економічне та культурне життя.
4. Церковні діячі.
5. Свято-Успенська Святогірська Лавра в художній літературі та мистецтві.

В межах кожного розділу бібліографічні записи згруповані за тематичними підрозділами, далі за видами документів - книги, періодичні видання, електронні документи і за хронологією публікацій. У п'ятому розділі документи у підрозділах згруповані за

алфавітом авторів.

Бібліографічний опис здійснено відповідно до чинних державних стандартів. При необхідності подані короткі анотації. Документи, які відсутні у ДОУНБ ім. Н.К. Крупської і не перевірені de visu, позначені (*). У покажчику використані назви Свято-Успенської Святогірської Лаври, які вона мала в минулі роки - Святогірська пустинь, Святогірська обитель, Святогірський монастир.

Пошуковий апарат покажчика включає список використаних періодичних видань, іменний покажчик.

Бібліографічний покажчик складено станом на 1.08.2004 р.

Укладачі висловлюють щирі подяку Митрополиту Донецькому і Маріупольському, Керуючому Горлівською Єпархією, Священноархімандриту Свято-Успенської Святогірської Лаври Іларіону, наміснику Святогірської Лаври Арсенію та краєзнавцю І.М. Прокопенку.

ДОНБАСС УКРАСИЛСЯ ЛАВРОЙ

С марта нынешнего года на очередном заседании Священный Синод Украинской Православной Церкви под председательством Блаженнейшего Митрополита Киевского и всея Украины Владимира принял решение о присвоении Свято-Успенскому Святогорскому монастырю статуса Лавры.

Безусловно, это событие имеет важнейшее значение не только для Донбасса и Украины, но и для всей Русской Православной Церкви, ибо теперь к уже существующим Лаврам - Троице-Сергиевой и Свято-Троицкой Александро-Невской в России, Свято-Успенской Киево-Печерской и Свято-Успенской Почаевской на Украине - прибавилась еще одна. В силу исторически сложившихся традиций статуса Лавры удостаивались монастыри, особенно многочисленные по числу насельников и имеющие наиболее важное общецерковное и государственное значение.

Рапорт о присвоении Святогорскому монастырю статуса Лавры был подан на рассмотрение Священного Синода Украинской Православной Церкви Высокопреосвященнейшим Иларионом, Митрополитом Донецким и Мариупольским, Управляющим Горловской Епархией. Данное ходатайство было поддержано духовенством и верующими Донбасса, а также Донецкой областной государственной администрацией, которая оказывает активное содействие канонической Православной Церкви в деле возрождения духовности, восстановления поруганных святынь и осуществления духовно-просветительской деятельности.

Вопрос о присвоении статуса Лавры Святогорскому монастырю поднимался достаточно давно, однако его решение осложнялось тем, что на территории монастыря располагался государственный архитектурно-исторический заповедник. 28 ноября 2003 года на сессии Донецкого областного совета было принято решение об окончательной передаче в собственность Свято-Успенскому Святогорскому монастырю оставшихся храмовых, жилых, хозяйственных и других строений, находившихся в ведении Славяногорского архитектурно-исторического заповедника. Исполнение данного решения последовало вскоре после его принятия. В акте передачи, который состоялся в декабре 2003 года, участвовали священноархимандрит Святогорской обители Высокопреосвященнейший Митрополит Иларион, наместник Свято-

Успенского Святогорского монастыря архимандрит Арсений (Яковенко), а также представители областных и местных властей г. Святогорска и другие высокопоставленные лица. Окончательная передача оставшихся строений была завершена в начале 2004 года.

11 марта нынешнего года состоялся официальный визит в Святогорскую обитель делегации облсовета и облгосадминистрации с участием председателя Донецкой областной госадминистрации А.М. Близнюка, председателя Донецкого областного совета Б.В. Колесникова и других высокопоставленных лиц. В ходе встречи со священноначалием Святогорской обители в лице ее наместника архимандрита Арсения (Яковенко), а также с представителями районных и городских властей городов Славянска и Святогорска, обсуждались вопросы дальнейшего проведения ремонтно-восстановительных работ и благоуукрашения лаврской территории, а также организации в текущем году праздничных торжеств в рамках проведения Года Духовности на Донетчине, посвященных празднованию обретения Святогорским монастырем статуса Лавры.

Нынешний год является знаменательным как для православных жителей Донбасса, так и для Святогорской обители. 2004 год на Донетчине объявлен «Годом Духовности», в этом же году будет праздноваться 350-летие основания Свято-Успенского Святогорского монастыря.

История этой древней обители уходит вглубь веков. Предание, записанное в XIX веке, связывает Святогорье с Киево-Печерской Лаврой, повествуя о том, что часть печерской братии после разорения Киева Батыем ушла в Святые Горы. Некоторые исследователи предполагают, что в тяжелые времена турецкого владычества часть иноков, удаляясь со Святой Горы Афон, избрала для пустынножительства данную местность. Первые письменные упоминания о Святых Горах относятся еще к первой половине XVI века.

Обитель неоднократно претерпевала набеги и разорения со стороны крымских татар в XVII веке. Историк XIX века Г. Кульжинский свидетельствует, что «Святогорская обитель приняла на себя не один удар диких орд, направленный на Россию, и не раз отражала наезды поляков, желавших проникнуть в Русь Православную и полонить ее. В то время, когда создавалось Русское государство, Святогорская обитель перестояла все ужасы времен Батыя и Тамерлана. Сюда стекался весь юг России славить Бога и

просить Его милости - и во дни счастья, и в злую годину; сюда на молитву и за благословением приходили русские князья; здесь в пещерах подвизались подвигом добрым молитвенники за благоденствие России, и многие из них скончались в плену даже мученической смертью...»

Несмотря на тяжелые условия жизни обитель не запустела, в эти времена она становится также оплотом ревнителей Православия и опорой для многих переселенцев из заднепровской Украины, бежавших от притеснений католиков и униатов с целью сохранить в чистоте Православную веру.

Во времена правления Екатерины II обитель была упразднена, однако даже к упраздненной опустевшей обители в ее праздничные престольные дни стекались многотысячные толпы народа.

Расцвет обители связан с ее возобновлением в 1844 году. Первыми насельниками возобновлявшегося Святогорского монастыря стали чада знаменитого старца Глинской пустыни игумена Филарета (Данилевского). За 70 лет существования - с 1844 по 1914 год - возобновленная обитель, благодаря трудам настоятелей и братии, стала одним из крупнейших монастырей Российской Империи, вследствие чего еще до революции по ходатайству верующих паломников, а также Запорожского и Донского казачества, неоднократно поднимался вопрос о присвоении Святогорской пустыни статуса Лавры. Однако печальные события в русской истории воспрепятствовали этому.

Начиная с 1917 года, монастырь неоднократно претерпевал разграбления, поругания и осквернения святынь, избиения и убийства братии, просиял многими новомучениками и исповедниками. В 1922 году монастырь был повторно закрыт и в нем был устроен дом отдыха.

В 1922 году Святогорская обитель вновь была открыта. Следует отметить, что возрождение и процветание Святогорской обители после времени запустения и поругания предсказал ее насельник игумен Иоанн (Стрельцов), старец, обладавший многими благодатными дарами.

В настоящее время Свято-Успенский Святогорский монастырь является крупнейшим духовным центром, окормляющим православную паству Донбасса, Слободской Украины и юга России. Монастырь известен далеко за пределами Донецкого края - в праздники Святогорской иконы Божией Матери, Преподобного

Иоанна, Затворника Святогорского, Успения Пресвятой Богородицы и другие обитель собирает 10-12 тысяч паломников из Украины, России и Белоруссии.

Число братии в начале XXI века составляет более 100 человек и с каждым годом увеличивается. В обители восстановлены 2 скита - Всехсвятский и преподобных Антония и Феодосия Печерских. В прилегающем к монастырю селе Богородичное открыт храм в честь иконы Божией Матери «Всех скорбящих Радость». На 5 монастырских колокольнях собрано 54 колокола, самый большой из которых - весом более 6 тонн. В обители организован прекрасный братский хор.

В настоящее время возрождение святой обители продолжается во славу Божию и Святой Православной Церкви.

***Иларион
Митрополит Донецкий и Мариупольский,
Управляющий Горловской Епархией,
Священноархимандрит Свято-Успенской
Святогорской Лавры***

1. ІСТОРІЯ І СУЧАСНЕ СТАНОВИЩЕ

Історичні та офіційні документи*

1. Чолобитна архімандрита Святогірського монастиря царю: [Документ] // Пірко В.О. Заселення Донеччини у XVI-XVIII ст. / В. Пірко. – Донецьк, 2003. – С. 118-119.

2. Челобитная архимандрита Святогорского монастыря царю о невыплате жалованья и лишении источников доходов с перевозов через р. Северский Донец 26.12.1678 г.: [Документ] // История Донецкого края в документах и материалах. XII - начало XX века. - Донецк, 1995. - С. 10-11.

3. 1894 г. августа 27. – Донесение и. д. начальника Харьковского губернского жандармского управления К.В. Лютова в Департамент полиции о столкновении крестьян Изюмского у. со стражниками экономии помещика Рибопьера при открытии местной ярмарки // Крестьянское движение в России в 1890-1900 гг.: Сб. док. – М.: Изд-во соц.-экон. лит., 1959. – С. 259-262.
Святогірський монастир. – С. 260-261.

4. 1894 г. сентября 11. – Донесение и. д. Харьковского губернатора А.К. Бельгарда министру внутренних дел И.Н. Дурново о причинах столкновения крестьян Изюмского у. со стражниками экономии помещика Рибопьера // Крестьянское движение в России в 1890-1900 гг.: Сб. док. – М.: Изд-во соц.-экон. лит., 1959. – С. 262-266.
Святогірський монастир. – С. 262-266.

5. Не бывало большего кощунства: Акт расследования о злодеяниях, совершенных в 1918 и 1919 годах в Святогорском Успенском монастыре Изюмского уезда, Харьковской губернии // Донбасс Православ. – 1998. – Окт. (№ 11). – С. 8.

6. *Доклад расследования о злодеяниях большевиков, совершенных в 1918 и 1919 годах в Святогорском Успенском монастыре Изюмского уезда Харьковской губернии // Красный террор в годы гражданской войны: По материалам Особой следств. комиссии по расследованию злодеяний большевиков. – Лондон, 1992. – С. 181-186.

7. Список верующих Святогорской Успенской Православной общины, Бахмутского округа, Донецкой губ. от 18-летнего возраста / Донецкий губ. испол. ком., 1922.

ГАДО, ф. Р 1146, оп. 2, д. 226, л. 1-21.

---

* Документи згруповано за хронологією подій.

8. Отчет о деятельности Славянского уездного исполкома за август месяц 1922 г.: В Бахмут, губотдел управления, информационному подотделу.

ГАДО, ф. Р 1146, оп. 1, д. 50, л. 255-256.

Про ліквідацію Святогірського монастиря. – л. 255.

Про рух групи віруючих в Святі Гори, що був зупинений в Слов'янському повіті. – С. 256.

9. Протокол № 44/85 Заседания Малого Президиума Всеукраинского центрального исполнительного комитета от 18 окт. 1922 г.

ГАДО, ф. Р 1146, оп. 1, д. 47, л. 176.

Про відхилення клопотання про відкриття приходської церкви в Святогірському монастирі.

10. Сводка за август месяц 1922 года от ГПУ Славyezда: В Информационную часть управления исполкома на № 569.

ГАДО, ф. Р 1146, оп. 1, д. 50, л. 258.

Про рух групи віруючих в Святі Гори, що був зупинений у Слов'янському повіті.

11. Доклад о деятельности Окрликвидкома за июль месяц 1923 года.

ГАДО, ф. Р-1169, оп. 1, д. 1, л. 25-26.

Про перетворення Святогірського монастиря у будинок відпочинку для трудящих Донбасу.

12. Об отнесении поселка городского типа Банновское Славянского горсовета к категории городов районного подчинения и присвоении ему наименования Славяногорск: Решение исполкома Донецкого областного совета народных депутатов (промышленного) от 03.04.64 № 303.

ГАДО, ф. Р 2794, оп. 2, д. 1140, л. 196.

13. Про оголошення комплексу пам'яток історії та культури м. Слов'яногірська Донецької області історико-архітектурним заповідником: Постанова ЦК КПУ і Ради Міністрів Української РСР // Збір. постанов Уряду УРСР. - 1980. - № 6. - Ст. 49.

14. О передаче в собственность Донецкой епархии Украинской православной церкви сооружений бывшего Святогорского монастыря: Решение Донецкого областного совета народных депутатов от 27.11.91 № 408.

ГАДО, ф. Р-2794, оп. 2, д. 6423, л. 198-199.

15. О передаче культовых сооружений и имущества, находящегося на балансе местных Советов народных депутатов Донецкой области, религиозным общинам Украинской Православной церкви: Решение Донецкого областного совета народных депутатов от 12.02.92 № 92/1.

ГАДО, ф. Р-2794, оп. 2, д. 6502, л. 116-120.

16. Об утверждении перечня памятников истории и культуры, входящих в Славяногорский государственный историко-архитектурный заповедник: Решение Донецкого областного совета народных депутатов от 11.03.92 № 63.

ГАДО, ф. Р-2794, оп. 2, д. 6505, л. 54-55.

17. О мерах по выполнению Указа Президента Украины "О мерах по возвращению религиозным организациям культового имущества: Распоряжение Донецкого областного совета народных депутатов от 03.04.92 № 125-р.

ГАДО, ф. Р-2794, оп. 2, д. 6512, л. 46-48.

18. Про перейменування міста Слов'яногірська Слов'янської міськради Донецької області: Постанова Верховної Ради України // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – 5 верес. (№ 36). – Ст. 288.

Про перейменування міста Слов'яногірська в Святогірськ.

19. Про надання статусу "Лаври" Свято-Успенському Святогорському чоловічому монастирю, що в м. Святогорськ Горлівської єпархії УПЦ: Виписка з журналу № 1 засідання Священного Синоду Української Православної Церкви від 9 березня 2004 року. – Факс. // Донбасс Православ. – 2004. – Февр.-Март. (№ 2). – С. 6.

20. Україна. Донецька обласна державна адміністрація. Про підготовку ювілейних заходів "Святогір'я-2004": Розпорядження голови облдержадміністрації від 15.03.2004 р. за № 108. – [Донецьк, 2004]. – [3 арк.].

* * *

21. Вечерський В. Заповідники України / В. Вечерський // Пам'ятники України. – 1997. - № 2. – С. 30-49.

Про Постанову ЦК КПУ і Ради Міністрів УРСР від 27 травня 1980 р. щодо створення на базі Святогірського Успенського монастиря Державного історико-архітектурного заповідника.

22. Отдали Богу Богово // Донбасс Православ. – 2000. – Янв. (№ 1). – С. 4.

Про розпорядження голови Донецької облдержадміністрації про передачу Свято-Успенському чоловічому монастирю Української Православної церкви культових споруд.

Загальні роботи

1804

23. Изюм [Изюмский Святогорский Успенский мужской монастырь] // Словарь географический Российского государства, описывающий Алфавитным порядком / Собр. А.И.С.-М.: Унив. тип. у Любля, Горья и Попова, 1804. – Ч. II: Г-К. – С. 716.

1812

24. *О любопытном монастыре в Харьковской губернии // Аглая. – 1812. – Февр. – С. 52-54.
Про Святогірський монастир.

1817

25. *Вернет И. Святогорский монастырь / И. Вернет // Укр. вестн. – 1817. - № 5. – С. 187-198.

1819

26. *Шаликов П.И. Любопытный монастырь в Харьковской губернии // Шаликов П.И. Сочинения. – М., 1819. – Ч. 1. – С. 231-236.
Опис Святогірського монастиря та його околиць.

1821

27. *Болховитинов Е. Описание Святогорского Успенского монастыря / Е. Болховитинов. – Дерпт, 1821. – 8 с.

1825

28. *Вернет И. Весенняя прогулка по Валковским окрестностям / И. Вернет // Укр. журн. – 1825. - № 13. – С. 41-50.

1831

29. *Святогорск. Монастырь с пещерою // Журн. М-ва внутр. дел. – СПб., 1831. – Ч. V, кн. 5. – С. 87-90, 93.

1834

30. Броневский В. История Донского войска. Ч. 1 / В. Броневский. – СПб.: Тип. заготовления Гос. бумаг, 1834. – 312 с.
Святогірський монастир. – С. 261.

1844

31. *Открытие Святогорского Успенского мужского общежительного монастыря // Харьк. губерн. ведомости. – 1844. - № 44. – С. 348-354.
32. *Святогорский мужской монастырь // Харьк. губерн. ведомости. –

1844. - № 24. – С. 191-196. – Підпис: В-в.

33. Те саме // Ведомости С.-Петербур. гос. полиции. – 1844. - № 141.

1845

34. *Краткое обозрение Успенского Святогорского и Свято-Троицкого Ахтырского общежительных Монастырей, с описанием торжеств. открытия оных и присовокуплением двух слов и речи, говоренных преосв. Иннокентием, епископом Харьковским и Ахтырским по случаю обновления оных обителей. – СПб.: Тип. И.И. Глазунова и комп., 1845. – 26 с.

35. *Описание Святогорска и возобновления Святогорской обители в 1844 году, с присовокуплением слов, говоренных Преосвященным Иннокентием, епископом Харьковским и Ахтырским, по случаю обновления сей обители. – СПб., 1845. – 26 с.

36. Те саме // Маяк. - 1845. - Т. 20, № 39-40. - С. 1-27.

37. *Голицын Н.Б. Поездка в полуденную Россию и к берегам Тавриды в 1844 году / Н.Б. Голицын // Москвитянин. – 1845. – Ч. 3, № 5-6. – С. 146-182.

Подані історичні відомості про монастир.

38. *Описание Святогорска, возобновление Святогорского Успенского монастыря и открытие Святогорской обители в 1844 и проч. // Москвитянин. – 1845. – Т. XX, кн. 38. – 26 с.

1850

39. *Обновление Святогорской Успенской общежительной пустыни 14 августа 1844 г. Харьковской губернии Изюмского уезда при реке Северском Донце. – СПб., 1850. – 143 с.

1851

40. *Святогорская общежительная Успенская пустынь. – Х., 1851.

41. *Дубицкий И. Поездка из Славянска в Святогорье / И. Дубицкий // Харьк. епарх. ведомости. – 1851. - № 34, 35, 36.

Історичний погляд на Святогір'я.

1852

42. *Муравьев А. Святые горы и Оптиная пустынь / А. Муравьев. – СПб.: Тип. III Отд. Собств. Е.И.В. Канцелярии, 1852. – 151 с.

1853

43. *Святогорская общежительная Успенская пустынь. – М., 1853.

1856

44. *Кованько С.И. Святогорская обитель: О древ. существовании Святогор. обители до упразднения, об управлении оной, и, наконец, о новой Святогорской обители по восстановлении / С.И. Кованько. – Х.: [Губерн. тип., 1856]. – 67 с.

45. Те саме // Харьк. губерн. ведомости. – 1856. - № 38-48.

1857

46. *Филарет (Гумилевский), архиепископ. Историко-статистическое описание Харьковской епархии: В 5 отд-ниях. - М.; Х.: 1852-1858.

Отд-ние 1: Краткий обзор и монастыри. – 1857. – 236 с.

Отд-ние 2: Уезды Харьковский и Валковский. - 1857. - 336 с.

1862

47. *Святогорская обитель Харьковской губернии Изюмского уезда // Сев. пчела. – 1862. - № 209.

48. *Твердохлебов Г. Этнографический взгляд на Святогорскую обитель / Г. Твердохлебов // Харьк. губерн. ведомости. – 1862. - № 84, 87.

1864

49. *Св. Горы и Святогорский монастырь // Иллюстр. газ. – 1864. - № 16.

1865

50. *Клеванов А. Святогорский монастырь (XVI в.) / А. Клеванов // Чтения в Обществе истории и древностей российских при Московском университете. – М., 1865. – Кн. 2. – С. 116-141.

1867

51. Муравьев А.Н. Святые горы / А.Н. Муравьев // Святогорская общежительная Успенская пустынь. – М.: Тип. Бахметева на Малой Дмитровке, 1867. – С. 105-163.

52. Святогорская общежительная Успенская пустынь. – М.: Тип. Бахметева на Малой Дмитровке, 1867. – 163 с.

53. Филарет. История Святогорской общежительной Успенской пустыни /

Филарет // Святогорская общежительная Успенская пустынь. – М.: Тип. Бахметева на Малой Дмитровке, 1867. – С. 5-57.

54. *Ковалевский А.Ф. Поездка в Святогорскую пустынь (Харьковской губернии) / А.Ф. Ковалевский // Душеполез. чтение. – 1867. – Ч. 2, № 6. – С. 73-94.

55. *[Участие Святогорского Успенского и Ахтырского Свято-Троицкого монастырей в развитии духовных учебных заведений] // Харьк. епарх. ведомости. – 1867. - № 9. – С. 296.

1868

56.*Ковалевский А. День в Святогорской пустыни 4 сентября 1868 г. / А. Ковалевский // Душеполез. чтение. – 1868. – Ч. 3. – С. 138-149.

1869

57.*Святогорская Успенская пустынь 9 августа 1869 г. и речь, сказанная в этот день по (представлении) кончины тайной советницы Татьяны Борисовны Потемкиной, протоиреем И. Костичем. – Х.: Унив. тип., 1869. – 8 с.

58.*Святогорская Успенская пустынь // Харьк. епарх. ведомости. – 1869. - № 17.

59.*Решение монастырских дел в Святогорье // Харьк. епарх. ведомости. – 1869. – 1 июня (№ 11). – С. 102.

1870

60.*Святогорская Успенская обитель // Всемир. иллюстратор. – 1870. - № 53. – Підпис: П. П-в.

1877

61. Письма правителя Таврической области Василия Васильевича Коховского правителю канцелярии В.С. Попову для доклада его светлости князю Григорию Александровичу Потемкину-Таврическому // Записки императорского Одесского общества истории и древностей. – Одесса: Славянская тип. М. Городецкого, 1877. – Т. 10. – С. 235-361.

Згадується чоловічий Успенський монастир Харківської губернії. – С. 340.

1879

62.*[Объезд монастырей Харьковской губернии епископом Харьковским

Иустином: Хорошевского, Святогорского, Ряснянского, Ахтырского, Верхне-Харьковского] // Харьк. епарх. ведомости. – 1879. - № 15. – С. 101.

63.*[Роль Святогорского монастыря в развитии образования] // Харьк. епарх. ведомости. – 1879. - № 24. – С. 443.

64.*Святогорская общежительная пустынь // Мод. свет. – 1879. - № 9.

65.Те саме // Иллюстрир. мир. – 1879. - № 4.

66.*Святогорский монастырь в Харьковской губернии // Рус. старина. – 1879. - № 10. – С. 350.

1880

67.*Кулжинский Г. Святогорская Успенская общежительная пустынь в Харьковской епархии / Г. Кулжинский. - Х.: Типолитогр. окр. штаба, 1880. – 166 с.

68. Немирович-Данченко В.И. Святые горы: Очерки и впечатления / В.И. Немирович-Данченко. – СПб.: Изд. кн. магазина "Нового времени", 1880. – 176 с.

1881

69. Путешествие по Крыму академика Палласа в 1793 и 1794 годах // Записки императорского Одесского общества истории и древностей. – Одесса, 1881. – Т. XII. – С. 62-208.

Святогірський монастир. – С. 111.

1883

70. Шиманов А. Предсмертная поземельная борьба Запорожья / А. Шиманов // Киев. старина. - 1883. - Т. VII. - Дек. - С. 609-636.

Святогірський монастир. - С. 631-632.

1884

71.*[Сообщение о пожаре в монастыре на Святых Горах] // Вера и разум. – 1884. – Февр., кн. 2. – С. 128. – (Листок для Харьк. епархии).

1885

72. Мельников П.И. Раскольничьи секты в России / П.И. Мельников //

Ист. вестн. – 1885. – Т. XXI. – С. 41-63.

В 1866 р. в Святогірському монастирі Харківської єпархії були виявлені оскоплені послушники. – С. 53.

1886

73. Письма архиепископа Херсонского и Таврического Иннокентия к Гавриилу, архиепископу Рязанскому, 1829-1857 // Записки императорского Одесского общества истории и древностей. – Одесса, 1886. – Т. XIV. – С. 719-776.

Святогірський монастир. – С. 747, 750, 776.

74. Д-ский Н. Cholera в 1830-1831 годах в Курской губернии // Ист. вестн. – 1886. – Т. XXV. – С. 132-146.

Про пророцтво Святогірського старця про холерний мор в 1830-1831 рр.

1887

75. Багалея Д.И. Очерки из истории колонизации степной окраины Московского государства / Императорское Общество истории и древностей российских при Московском ун-те / Д.И. Багалея. – М.: Унив. тип. М. Каткова, 1887. – 614 с.

Святогірський монастир. – С. 6, 13, 50, 51, 92, 124, 130, 265, 331, 489, 490, 508-514, 522, 524, 525.

76. Максимов Е. К вопросу о колонизационном значении монастырей / Е. Максимов // Киев. старина. – 1887. – Год шестой. – Т. XIX. – Сент. – С.93-108.

Святогірський монастир. Про дату заснування монастиря (1547 р.). – С. 97-98.

1888

77.*Дюков Г., протоирей. Святогорский монастырь / Г. Дюков // Юж. край. – 1888. – 25 мая.

1889

78.*Селиванова Ф. Поездка в Изюмский уезд Харьковской губернии / Ф. Селиванова // Харьковский сборник: Лит.-науч. прил. к "Харьк. календарю" на 1889. – Х., 1889. – Вып. 3. – С. 181-188.

Відомості про монастир. – С. 183.

1890

79.*Багалея Д. Материалы для истории колонизации и быта Харьковской и

отчасти Курской и Воронежской губ. / Д. Багалей. – Х.: Тип. К.П. Счасни, 1890. – 437 с.

Про населення Святогірського Успенського монастиря. – С. 369.

80.*Муравьев А.Н. Воспоминания паломника о Святых горах / А.Н. Муравьев. – Одесса, 1890.

1891

81.*Сообщения о новых книгах: Святогорская Успенская общежительная пустынь в Харьковской епархии: С рис. – 4-е изд. – Одесса, 1891. – V, 175 с. // Церков. ведомости. – 1891. - № 28. – С. 944-946.

1892

82.*Лященко Н.А. Высокопреосвященный Филарет, архиепископ Харьковский по письмам к его другу валковскому помещику Н.Н. Романовскому (1851-1861 гг.) / Н.А. Лященко // Харьковский сборник: Лит.-науч. прил. к "Харьк. календарю" на 1892 г. – Х., 1892. – Вып. 6. – С. 68-144.

Святогірський монастир. – С. 80.

83.*[Святогорский монастырь и его роль в содержании приходской школы] // Вера и разум. – 1892. - № 22. – С. 561-563. – (Листок для Харьк. епархии).

1894

84.*Горчакова Е. Святогорская Успенская общежительная пустынь / Е. Горчакова. – Одесса, 1894.

85.*Багалей Д.И. Из прошлого Святогорского монастыря / Д.И. Багалей // Харьк. губерн. ведомости. – 1894. – № 210. – С. 43-49.

86.*Багалей Д.И. Из прошлого Святогорского монастыря / Д.И. Багалей // Харьк. епарх. ведомости. – 1894. – 15 авг.

1896

87.*Кандауров В.А. На Святых Горах / В.А. Кандауров // Перм. епарх. ведомости. – 1896. - № 24. – С. 524-528.

Спогади про подорож до Святогірського монастиря.

1898

88.*Кулжинский Г.И. Святогорская Успенская общежительная пустынь в Харьковской епархии / Г.И. Кулжинский. – Одесса, 1898.

89.*Святогорская Успенская пустынь. – Одесса, 1898.

1900

90. Письма духовных и Святских лиц к Митрополиту Московскому Филарету. – СПб.: Изд. А.И. Львова, 1900.

Про Т.Б. Потьомкіну та відновлення нею Святогірської обителі в 1844 р. – С. 205.

91. Святые Горы (Святогорская Успенская обитель) // Энцикл. словарь / Изд.: Ф.А. Брокгауз, И.А. Ефрон. – СПб., 1900. – [Кн.] 57, Т. 29: Сахар – Семь мудрецов. – С. 277.

1901

92.*Марков Е. Святые Горы. Поездка по Донцу / Е. Марков // Живопис. Россия. – 1901. - № 49.

1902

93.*Жилинская Е. Святогорская общежительная Успенская пустынь / Е. Жилинская. – Одесса, 1902. – 103 с.

94.*Святогорская Успенская общежительная пустынь в Харьковской епархии. – 7-е изд. – Одесса: Тип. Е.И. Фесенко, 1902. – 176 с.: ил.

1903

95. Россия: Полн. геогр. описание нашего Отечества. В 19 т. Т. 7. Малороссия / Под ред. В.П. Семенова. - СПб.: Изд-во А.Ф. Девриена, 1903. - 517 с.

Святогірський Успенський чоловічий монастир. – С. 280-283.

1907

96. *Открытие при монастырях (Святогорском, Ряснянском, Ахтырском) причетов // Вера и разум. – 1907. - № 13. – С. 91. – (Изв. и заметки по Харьк. епархии).

1908

97. Денисов Л.И. Православные монастыри Российской империи. Полный список всех 1105 ныне существующих в 75 губерниях и областях России (и 2 иностранных государствах) мужских и женских монастырей, архиерейских домов и женских общин. С кратким топогр., ист.-стат. и археол. описанием, биогр. примеч. и стат. табл. и 4 алф. указ. С указанием ближайших к монастырям почтовых и ж-д станций / Л.И. Денисов. – М.: Изд-во А.Д. Ступина, 1908. – XII. – 984 с.: ил.; табл.: 1 л. карт.

Святогірський монастир. – С. 891-894.

98. Самойлович И. Справочная Книга для Харьковской епархии / И. Самойлович. – Х.: Рус. Типолитография, 1908. – 367 с.

Святогірська Успенська пустинь. – С. 23.

1910

99.*Православная русская обитель: Полн. иллюстриров. описание всех православ. рус. монастырей в Российской империи и на Афоне. – СПб.: Кн. изд-во П.П. Сойкина, 1910. – С. 480-492; 505-516.

1912

100.*Святогорская Успенская общежительная мужская пустынь // Полн. православ. богослов. энцикл. словарь. – СПб., 1912. - Т. 2. – С. 2015.

101.Томин Н.А. Русский Крейцнах и Донецкая Ривьера (Славянские минеральные воды и Святогорский монастырь) / Н.А. Томин // Ист. вестн. – 1912. – Май. – С. 596-626.

Святогірський монастир. – С. 615-626.

1913

102.*Багалея Д.И. Из прошлого Святогорского монастыря / Д.И. Багалея // Багалея Д.И. Очерки из русской истории. - Х., 1913. - С. 43-49.

103.*Фомин (Протоиерей). Церковные древности Харьковского края: Ист.-археолог. очерк. Святогорье / Фомин // Вера и разум. – Харьков, 1913. - № 19-20. – С. 72-90, 213-233.

1915

104.Фирсов А.И. Коренная пустынь / А.И. Фирсов // Ист. вестн. – 1915. – Март. – С. 929-939.

Святогірський монастир. – С. 936.

1916

105. *Горчакова Е. Краткое описание Святогорской Успенской общежительной пустыни / Изд. Святогор. Успен. Пустыни / Е. Горчакова. – Х.: Епарх. тип., 1916. – 35 с.: 1 вкл. л.

1922

106. *Квириг Э. К изъятию ценностей из Святогорского монастыря / Э. Квириг // Революция и знание. - 1922. - № 2. - С. 11.

1950

107. Книга Большому Чертежу / АН СССР; Ин-т истории Ленингр. отд.; Подгот. к печати и ред. К.Н. Сербиной. – М., Л.: Изд-во АН СССР, 1950. – 228 с.

Святі Гори. – С. 64, 65, 75.

1954

108. Святогорск: Путеводитель / Сост. С. Альтер. – Сталино: Обл. изд-во, 1954. – 81 с.

Святогірський монастир. – С. 3-15.

109. Слюсарський А.Г. Слобідська Україна: Іст. нарис XVII-XVIII ст. / А.Г. Слюсарський. – Харків: Кн.-газет. вид-во, 1954. – 277 с.

Святогірський монастир. – С. 22-23.

1959

110. Бойко И.А. Святогорск: Крат. ист.-краевед. очерк / И.А. Бойко. – Донецк: [Б. и.], 1959. – 105 с.

Святогірський монастир. – С. 32-48.

1962

111. Альтер С.З. Донбасс: Спутник туриста / С.З. Альтер. – Донецк: Донец. кн. изд-во, 1962. – 333 с.

Святогірський монастир. – С. 325.

112. Бойко И.А. Святогорск: Крат. ист.-краевед. очерк. – 2-е изд., перераб., доп. / И.А. Бойко. – Донецк: Донец. кн. изд-во, 1962. – 155 с.

Святогірський монастир. – С. 43-71.

113.Бойко И. Тайны монастырских застенков: Из истории Святогорска / И. Бойко // Коммунист. – 1962. – 23 янв.

1965

114.Бойко И.А. Славяногорск: Справ.-путеводитель / И.А. Бойко. – Донецк: Донбасс, 1965. – 46 с.: ил.
Святогірський монастир. – С. 14-21.

1966

115.[Ионов А.В.] В горах над Донцом / А.В. Ионов // Памятные места Донбасса. - Донецк, 1966. - С. 114-117.
Історія Святогірського монастиря.

1968

116.Ионов А.В. В горах над Донцом / А.В. Ионов // Памятные места Донбасса. - Донецк, 1968. - С. 160-164.
Історія Святогірського монастиря.

1971

117.Мотієнко Я.В. Фортеця на Дінці / Я.В. Мотієнко. - Донецьк: Донбас, 1971. - 32 с.: іл.
Історія монастиря.

118.Альтер С. "Чудеса" Святогорського монастиря / С. Альтер // Рад. Донеччина. – 1971. – 19 верес.
Історія монастиря.

1972

119.Корженко Є. Революцією завойовано... / Є. Корженко // Людина і світ. – 1972. - № 11. – С. 35-39.
З історії Святогірського монастиря.

1973

120.Лисянский А.С. Конец Дикого поля: Ист.-краевед. очерк / А.С. Лисянский. – Донецк: Донбасс, 1973. – 131 с.
Святогірський монастир. – С. 52, 63, 67, 89.

1974

121. Мальцев О. История Святогорского монастыря / О. Мальцев // Краматор. правда. - 1974. - 2 апр.

1976

122. История городов и сел Украинской ССР: В 26 т.: Донец. обл. / Редкол.: Г.П. Ерхов (пред. редкол.) и др. – К.: Гл. ред. УСЭ, 1976. – 810 с.: ил. Святогірський монастир. – С. 610-612.

123. Рыльский М. У подножия горы Артема / М. Рыльский // Рабочая газ. – 1976. – 8 сент.

1980

124. Слов'яногірськ – новий заповідник // Культура і життя. – 1980. – 8 черв.

1981

125. Харченко О. Историко-архитектурный заповедник [у Слов'яногірську] / О. Харченко // Комуніст. – 1981. – 29 лип.

1982

126. Мотиенко Я.В. По Северскому Донцу: Путеводитель / Я.В. Мотиенко. - Донецк: Донбасс, 1982. - 59 с. Святогірський монастир. - С. 11-12.

127. Добровольський Л. Слов'яногірське "чудо" / Л. Добровольський // Молодь України. – 1982. – 27 квіт. Сторінки історії Святогірського монастиря.

1983

128. Иванова Н.И. Славяногорский историко-архитектурный заповедник: Путеводитель / Н.И. Иванова, Н.М. Шабельник. – Донецк: Донбас, 1983. – 15 с.: ил.

1984

129. Дедов В.Н. Славяногорск: Путеводитель / В.Н. Дедов. – Донецк: Донбас, 1984.– 55 с.: ил. Святогірський монастир. – С. 18-32.

130. Иванова Н.И. Путешествие в историю / Н.И. Иванова, Н.М. Шабельник // Памятные места Донбасса: Путеводитель. – Донецк: Донбас, 1984. – С. 231-239.

1986

131. Дедов В.Н. Славяногорский историко-архитектурный заповедник: Путеводитель / В.Н. Дедов, А.Б. Дашевский. – Донецк: Донбас, 1986. – 40 с.; 8 л. ил.

132. Виноградова Н. Славяногорский историко-архитектурный заповедник / Н. Виноградова // Жилстроевец. – 1986. – 17 июня.

1987

133. Калиниченко Е. Донецкая Швейцария / Е. Калиниченко // Кировец. - 1987. - 10 янв.

Історія монастиря.

1988

134. *Герберштейн С. Записки о Московии / Пер. с нем. А.И. Малсина, А.В. Назаренко; Вступ. ст. А.Л. Хорошкевича / С. Герберштейн. – М.: Изд-во МГУ, 1988. – 430 с.

135. Дедов В.Н. Славяногорск: Путеводитель. - 2-е изд. / В.Н. Дедов. - Донецк: Донбас, 1988. - 95 с.: ил. - Рез. англ.

Святогірський монастир. - С.18-43.

136. Калинин А. ...С большим бережением / А. Калинин // Донбасс. – 1988. - № 2. – С. 76-79.

Про долю Святогірського монастиря.

1989

137. Дедов В. У самых Святых гор / В. Дедов // Соц. Донбасс. – 1989. – 19 дек.

З історії Святогірського монастиря та про проблеми зберігання пам'ятників давнини.

138. Татаринов П. Сохраним памятники старины / П. Татаринов // Веч. Донецк. – 1989. – 26 окт.

1990

139.Багалій Д.І. Історія Слобідської України / Д.І. Багалій. – Х.: Основа, 1990. – 255 с.

Святогірський монастир. – С. 16, 36, 37 (листівка ХІХ ст.), 59, 192, 236.

140.Муравьев А.Н. Путешествие по Святым местам русским. В 2 ч. Ч. 2. – Репр. изд. 1846 г./А.Н. Муравьев. – М.: Книга; СП "Внешиберика", 1990. – 390 с.

Святогірський монастир. – С. 140.

141.Немирович-Данченко В.И. Святые Горы: (Очерки и впечатления) / Послесл. Н.И. Зайцева; Коммент. В.Н. Дедова / В.И. Немирович-Данченко. – Донецк: Донбас, 1990. – 180 с.

142.Дедов В.Н. Как рождаются легенды: Из истории Святогорского монастыря / В.Н. Дедов // Анналы. – 1990. - № 1. – С. 82-92. – Библиогр.: с. 91-92.

1991

143.Овчаренко І. Легенди Святогір'я / І. Овчаренко // Комуніст. - 1991. - 27 берез.

144.Тищенко С. Санаторий, заповедник, монастырь...: Возможно, что сожительство столь разных учреждений станет реальностью / С. Тищенко // Донбасс. – 1991. – 13 нояб.

145.Тищенко С. Святые горы Донбасса: Кому они должны принадлежать? / С. Тищенко // Донбасс. – 1991. – 16 авг.

1992

146.Кравченко Э.Е. Новые данные о Святогорском монастыре / Э.Е. Кравченко // Новые страницы в истории Донбасса. – Донецк, 1992. – Кн. 1. – С. 18-25. – Библиогр.: с. 19.

На основі аналізу матеріалів архівних та літературних джерел, археологічних досліджень висвітлено історію монастиря.

147.Голоха С. Третье рождение обители: Спустя 70 лет вновь открыт монастырь в Святых горах / С. Голоха // Акцент. – 1992. – 30 июля.

148.Дедов В. "Дело № 2067": Как отбирали Святогорскую обитель / В. Дедов // Донбасс. – 1992. – 20 мая.

149. Святогорская пустошь // За честь шахтера. – 1992. – 23 окт.
Історія Святогірського монастиря.

1993

150. Історія Слобідської України: Наук.-допом. бібліогр. покажч. / Харьк. держ. наук. б-ка ім. В.Г. Короленка; Уклад.: Г.М. Єрофєєва, В.О. Ярошик. – Х., 1993. – 243 с.

* * *

151. Бескровный О. Вновь звонит колокол [Святогорского монастыря] / О. Бескровный // Технополис. – 1993. – 12 авг.

152. Дедов В. Устоят ли "Святые горы": [Интервью с директором заповедника В.Н. Дедовым / Записала Л. Кузьменко] // Донец. новости. – 1993. – 22-28 нояб. (№ 44). – С. 7.

153. Фучижи В. Три хозяина в святой обители / В. Фучижи // Жизнь. – 1993. – 14 сент.

До проблеми відродження монастиря.

1994

154. Святые Горы: Листок-сигнал / Донец. обл. унив. науч. б-ка им. Н.К. Крупской; Сост. Н.П. Авдеенко. – Донецк, 1994. – 8 с.

* * *

155. Бойко Е. Великая княгиня [Леонида Георгиевна Романова] в Святогорье / Е. Бойко // Донбасс. – 1994. – 9 февр.

156. Журавка Г. Святые Горы / Г. Журавка // Жизнь. – 1994. – 23 сент.
Сучасні проблеми та історія монастиря.

157. Зябкина Н. Божье место / Н. Зябкина // Донец. новости. – 1994. – 1-7 дек. (№ 49). – С. 5.

Історія монастиря та проблеми сьогодення.

158. Лисовенко Н. Общежительная пустынь / Н. Лисовенко // Изв. Партии Труда. – 1994. – 11 марта.

Сторінки історії Святогірського монастиря.

159. Столяров Н. Ищи прежде царство Божие и правду его... / Н. Столяров // Взгляд. – 1994. – 18 марта.

160. Фучижи В. "Фарко" – поставщик императорского двора / В. Фучижи //

Жизнь. – 1994. – 16 февр.

Про перебування у Святогірську і монастирі Великої княгині Л.Г. Романової.

1995

161. Дедов В.Н. Святые горы: От забвения к возрождению / В.Н. Дедов. – К.: РПО "Полиграфкнига", 1995. – 288 с.: ил. – Библиогр.: с. 92-96.

162.* Дедов В.Н. Исторический аспект взаимоотношений государства и церкви по поводу Святогорского монастыря / В.Н. Дедов, Ю.Н. Кукузенко // Материалы исследований, реставрации и использования памятников истории и культуры (к 15-летию основания заповедника). – Славяногорск, 1995. – С. 14-30.

163. Пірко В.О. Козацтво в Подонців'ї та Приазов'ї / В.О. Пірко // Козацтво Донецького краю: Бібліогр. покажч. – Донецьк, 1995. – С. 4-15.

Святогірський монастир. – С. 10-11.

* * *

164. Дедов В. Обитель над Донцом / В. Дедов // Совет. – 1995. – 20, 27 мая.

165. Дєдова Я. Далеке і близьке Слов'яногір'я / Я. Дєдова // Вісті. – 1995. – 6 черв.

Науково-практичний семінар, присвячений 15-річчю від часу заснування Слов'яногірського історико-архітектурного заповідника.

166. Добровольский О. Обитель над Донцом / О. Добровольский // Злагода-Согласие. – 1995. – 13 мая.

167. Ластовенко Б. И богу, и людям / Б. Ластовенко // Депеша. – 1995. – Янв. (№ 3). – С. 4.

Проблеми сьогодення монастиря.

168. Новиков Б. Святогорская обитель / Б. Новиков // Краматор. правда. – 1995. – 16 сент.

169. Первых С. Совершить паломничество к Святым горам / С. Первых // Веч. Макеевка. – 1995. – 30 авг.

1996

170. Лаврів П.І. Історія Південно-Східної України / П.І. Лаврів. – К.: Укр. Вид. Спілка, 1996. – 208 с.

Святогірський монастир. – С. 60-61, 78, 116.

171. Українська церква між Сходом і Заходом / Відп. ред. А. Колодний; НАН України. – К.: Укр. центр духов. культури, 1996. – 225 с.
Святогірський Успенський монастир. – С. 123.

172. Климів В. Святогірський Успенський монастир / В. Климів // Релігієзн. словник. – К., 1996. – С. 299.

* * *

173. Саттарова Г. Храмы наших душ / Г. Саттарова // Для всех. – 1996. – 22 нояб.
Про Святогірський монастир.

174. Скрипник В. Святі Гори / В. Скрипник // Вісті. – 1996. – 23 січ.

175. Смирнова Е. Православным вернули их Святыню / Е. Смирнова // Город. – 1996. – 9 нояб.
Історія Святогірського монастиря.

1997

176. *Дятлов В. Монастыри Украинской Православной Церкви: Справ.-путеводитель / В. Дятлов. – Х., 1997. – 96 с.: ил.
Святогірський монастир. – С. 46-49.

177. Історія Православної церкви в Україні: Зб. наук. праць. – К.: Четверта хвиля, 1997. – 292 с.
Святогірський монастир. – С. 186.

* * *

178. Азарова Л. Святогорье. Век восьмой / Л. Азарова // Донец. кряж. – 1997. – 4-10 дек.

179. Дедов В.Н. Заповедный век – SOS!: [Интервью с директором Святогор. гос. ист.-архитектур. заповедника В.Н. Дедовым / Записала Н. Рыкова] // Дети Вселенной. – 1997. – Сент. (№ 18). – С. 6-7.

180. Те саме // Жизнь. – 1997. – 13 сент.

181. Кравець Д. Піонери освоєння Донецьких прерій / Д. Кравець // Рід. край. – 1997. - № 2/3, Ч. 1. – С. 3-6.
Сторінки історії монастиря.

182. Те саме // Донеччина. – 1994. – 12 січ.

183. Нагірняк О. Святыя горы / О. Нагірняк // Донец. кооператор. – 1997. –

Сент. (№ 24). – С. 1-2.

Історія Святогірського монастиря.

184. Саттарова Г. Так близко к небу, так далеко от земли / Г. Саттарова // Дети Вселенной. – 1997. – Март (№ 3). – С. 4-5.

Історія та сьогодення монастиря.

185. Тищенко С. Жемчужина Донбасса [Славяногорский монастырь] / С. Тищенко // Донбасс. – 1997. – 18 апр.

1998

186. Силантьев В.И. Большевики и Православная церковь на Украине в 20-е годы / В.И. Силантьев. – Х.: Харьк. гос. политехн. ун-т, 1998. – 323 с.

Святогірський монастир. – С. 28, 130.

* * *

187. Грінцев М. Дзвони Святогір'я / М. Грінцев // Снежнян. жизнь. – 1998. – 8 апр.

Історія Святогірського монастиря.

188. Красный разбой в монастырских стенах // Мелочи жизни. – 1998. – 3 дек.

Святогірський монастир у 1919 році.

189. Мартыненко В. Колокольный звон над Святогорьем / В. Мартыненко // Моя семья. – 1998. – 15 окт.

190. Рихтер Л. Кабацкое эхо в Святых Горах, или Почему иноки уходят из монастыря / Л. Рихтер // Донец. новости. – 1998. – 20-26 авг. (№ 33). – С. 7.

191. Туда, где вечная благодать // Донбасс Православ. – 1998. – Окт. (№ 11). – С. 3.

Перебування дружини Президента України Л. Кучми в Святогірському монастирі.

1999

192. *Горайнов Ю.С. Жизнеописание князя Николая Борисовича Голицына. Воин. Музыкант. Просветитель. – Белгород, 1999. – 379 с.: ил.

193. Історія релігії в Україні. У 10 т. Т. 3. Православ'я в Україні. – К.: Укр. центр духов. культури, 1999. – 560 с.

Святогірський монастир. – С. 87, 296.

194. Історія Харківської єпархії: (До 200-річчя заснування): Бібліогр. покажч. / Уклад.: Н.Т. Полянська, В.О. Ярошик. – Х.: Бізнес Інформ, 1999. – 332 с.

Святогірська гуртожитна Успенська пустинь. – С. 48-53.

195. Пірко В. Святі Гори / В.Пірко // Довідник з історії України: У 3 т. – К., 1999. – Т. 3. – С. 135.

196. Романов Г.А. Русские крестные ходы в XX веке / Г.А. Романов // Ист. вестн. – 1999. - № 1.

Про хресні ходи монахів Святогірської пустині.

* * *

197. Дедов В. Голицынские квартеты Бетховена: Из истории Святогорской обители / В. Дедов // Донбасс. – 1999. - № 2. – С. 176-183.

198. Забытых судеб отголоски – даты, даты, даты... // Технополис. – 1999. – 30 дек.

Про дату заснування Святогірського монастиря.

199. Мартыненко В. Спасенный храм: Из рассказов паломников Свято-Успенского Святогорского монастыря / В. Мартыненко // Зодиак. – 1999. – 14 мая.

200. Миселюк А. Мир Святогорья / А. Миселюк // Панорама. – 1999. – 23 янв.

З історії Святогірського монастиря.

201. Монастырь в "Донецкой Швейцарии" // Веч. Донецк. – 1999. – 23 дек.
Історія Свято-Успенського монастиря.

202. Прокопенко И. Донбасс православный: Он берет свое начало со Святогорского монастыря, входившего до Октябрьской революции в состав Харьковской Епархии / И. Прокопенко // Жизнь. – 1999. – 20 апр.

203. Прокопенко И. Истоки православного Донбасса: Православие на земле нашей свое начало берет со Святогорского монастыря / И. Прокопенко // Донбасс Православ. – 1999. – Июнь (№ 6). – С. 8.

204. Святые Святогорья возвращены церкви // Окно. – 1999. – 24 дек.
Про повернення культових споруд Святогірському монастирю.

205. Фучижи В. Кладоискатели верят в сокровища Святогорского монастыря / В. Фучижи // Жизнь. – 1999. – 20 мая.

Сторінки історії Святогірського монастиря.

2000

206. Донбасс Православный = Orthodoxy in Donbass: Фотоальбом / Благотворит. фонд содействия развитию и популяризации Донбасса "Золотой Скиф". – Донецк: АРС, 2000. – 269 с.: ил. – (2000 лет от Рождества Христова).

Сторінки історії та етапи формування архітектурного комплексу Святогірського монастиря. - С. 8-23.

207. Дубограй В. Козацький азбуковник / В. Дубограй, С. Прудивус, М. Травкін. – Донецьк: Схід. видав. дім, 2000. – 152 с.

Святогірський Успенський монастир. – С. 65-66.

208. Полное собрание исторических сведений о всех бывших в древности и ныне существующих монастырях и примечательных церквах в России. Составлено из достоверных источников Александром Ротишным. – М.: Кн. палата, 2000. – 592 с.

Успенська Святогірська пустинь. – С. 487.

209. Свято-Успенский Святогорский (мужской монастырь) // Русская Православная церковь. Монастыри: Энцикл. справ. – М., 2000. – С. 329-331.

* * *

210. Дорофеев Н. Тайны Святогорского монастыря / Н. Дорофеев // Деловые вести. – 2000. - № 7-8. – С. 10.

211. Пасичник Н. Святогорье / Н. Пасичник / Зоря. – 2000. – 29 берез., 5 квіт.

Історія Святогірського монастиря.

212. Рыкова Н. Под сенью Благодати Божьей / Н. Рыкова // Донбасс Православ. – 2000. – Авг. (№ 9). – С. 4-5.

Про перебування у Свято-Успенському Святогірському монастирі музиканта М. Ростроповича.

213. Святогорье: Покой, покрытый синевой // Мир недвижимости. – 2000. - № 10. – С. 32-33.

Історія Святогірського монастиря.

2001

214. Мозговой В.И. Там, где было Дикое поле / В.И. Мозговой, В.Г. Ляшенко. - Донецк: Фирма "Кардинал", 2001. - 336 с.: ил.

Святогірський монастир. - С. 90.

* * *

215. Абуков С. Храм-крепость / С. Абуков // Святыя Горы. – 2001. – Дек. (№ 1). – С. 6.

216. Те саме // Донец. кряж. – 2001. – 14-20 июня.

217. Кравченко О.В. Роль духовенства Харківської єпархії в організації благодійності під час Російсько-Японської та Першої світової воєн / О.В. Кравченко // Вісн. Східноукр. нац. ун-ту ім. В. Даля. Сер. Іст. науки. – 2001. - № 10. – С. 93-97.

Святогірський монастир. – С. 93-95.

218. Український історичний календар Святогір'я: Монастир Святі Гори (1111-1989 рр.) // Світлиця. – 2001. – 21 верес.

219. Шкрібітько О.О. Історія Святогірського монастиря в легендах, народних переказах та історичних джерелах / О.О. Шкрібітько // Іст. і політол. дослідж. – 2001. - № 1. - С. 46-51. – Бібліогр.: с. 50-51.

220. Шкрібітько О.О. Історія Святогірського монастиря (до питання про час заснування обителі) / О.О. Шкрібітько // Наука. Релігія. Суспільство. – 2001. - № 2. – С. 322-323. – Бібліогр.: с. 323.

221. Шоломова С.Б. "Принадлежит к числу достопамятных россиян" (к столетию со дня смерти А.Ф. Ковалевского) / С.Б. Шоломова // Віра і розум. – 2001. - № 2. – С. 304-315.

Про видання А.Ф. Ковалевського щодо історії та діяльності монастиря.

2002

222. Дмитрієв Л. Моя земля / Л. Дмитрієв. – Слов'янськ: ПП "Канцлер", 2002. – 71 с.

Святогірський монастир. – С. 6-8.

223. Немирович-Данченко В.И. Святыя горы: (Очерки и впечатления) / В.И. Немирович-Данченко; Авт. вступ. ст. В.Н. Дедов. – Славянск: Печат. двор, 2002. – 175 с.: ил.

224. Яворницький Д.І. Вольності запорозьких козаків / Д.І. Яворницький. – Дніпропетровськ: Січ, 2002. – 359 с.

Святогірський монастир. – С. 31.

* * *

225. Августейшие гости Святогорья // Жизнь-неделя. – 2002. – 8-14 авг. (№ 116). – С. 13, 16.

Перебування членів царської родини Романових у Святогірському монастирі.

226. Дорохова Н.Ф. Святые Горы: Прошлое, настоящее, будущее / Н.Ф. Дорохова // Донбасс Православ. – 2002. – Февр.-Март (№ 2). – С. 6-7.

227. Клименко А. Усердием Ивана Малиновского [помещика из Каменки, много сделавшего для развития Святогор. монастыря (конец XIX в.)] / А. Клименко // Жизнь-неделя. – 2002. – 11-17 июля (№ 102). – С. 15.

228. Лаврів П. Святогірський монастир / П. Лаврів // Виробник України. – 2002. – 19 лип.

Історія Святогірського монастиря.

229. *Святые Горы // Дикое поле: Донецкий проект. – 2002. - № 2.
Див. також електронну версію документа № 283.

2003

230. Донецький регіон: Природа, історія, культура: Посіб. – Донецьк: ДонДУЕТ, 2003. – 100 с.

Святогірський монастир. – С. 3, 78.

231. Дробышевская Т.В. Города Донецкой области: Справ. / Т.В. Дробышевская. – Донецк: Кальмиус, 2003. – 192 с.

Святогірський монастир. – С. 97-98.

232. Пірко В.О. Заселення Донеччини у XVI-XVIII ст. / В.О. Пірко; Донец. нац. ун-т; Укр. культуролог. центр. – Донецьк: Схід. видав. дім, 2003. – 180 с.

Святогірський монастир. – С. 8-12.

233. Степкин В.П. Дворянское землепользование в истории Донецка / В.П. Степкин. – Донецк: Апекс, 2003. – 92 с.: ил.

Представника роду Іловайських - Г.Д. Іловайського поховано у Слов'яногірському монастирі.

234. Харьков и губерния на страницах газеты "Южный край" (1880-1918): Библиогр. указ. Вып. 2: 1888-1890 / Харьк. гос. науч. б-ка им. В.Г. Короленко; Сост.: В.А. Ярошик и др. – Х., 2003. – 280 с.

Святогірський монастир. - С. 76, 81, 120, 121, 132, 133, 136, 167, 170, 171, 207.

* * *

235. Абуков С. Славное прошлое Святогорского монастыря / С. Абуков // Донец. краж. – 2003. – 25-31 июля (№ 28). - С. 6.

Історія Святогірського монастиря ХІХ - поч. ХХ ст.

236. Клименко А. Краса и гордость края / А. Клименко // Жизнь-неделя. – 2003. – 21-27 авг. (№ 123). – С. 15.

Сторінки історії Святогірського Свято-Успенського монастиря.

237. Окормители святой обители // Донбасс Православ. – 2003. – Июль-Авг. – (№ 6-7). – С. 7, 9, 10, 11.

Про намісників та благодійників Святогірського монастиря.

238. Они покоятся в обители // Донбасс Православ. – 2003. – Окт.-Нояб. (№ 9-10). – С. 10-12.

Родина Голіциних, Шабельських та П.Г. Жилинський, М. Адамов, Б. Куракін.

239. Последний владелец Святогорского имения [племянник Т. Потемкиной, граф Георгий Рибопьер] // Донбасс Православ. – 2003. – Дек. (№ 11). – С. 9.

240. Святые Горы // Донбасс Православ. – 2003. – Окт.-Нояб. (№ 9-10). – С. 10-13.

З історії Свято-Успенського Святогірського монастиря.

241. Усердием Ивана Малиновского // Донбасс Православ. – 2003. – Окт.-Нояб. (№ 9-10). – С. 13. – (Благотворители).

242. Фотимская Т. Святая обитель / Т. Фотимская // Приазов. рабочий. – 2003. – 14 июня.

2004

243. Козловський І. Аналіз стану та тенденції розвитку релігійної ситуації і державно-церковних відносин у Донецькій області / І. Козловський // Донец. вісн. наук. т-ва ім. Шевченка. - Донецьк, 2004. - Т. 5. - С. 76-85.

Святогірський монастир. - С. 77-78.

244. Пірко В.О. Заселення і господарське освоєння Степової України в ХVІ-ХVІІІ ст. / В.О. Пірко. – Донецьк: Схід. видав. дім, 2004. – 224 с.

Святогірський монастир. – С. 17-18.

245. Разрешите представить - Святогорск!: Путеводитель / Сост. А.В. Дмитриевский; Донец. ин-т турист. бизнеса. - Донецк, 2004. - 128 с.

246. Святогорськ: Турист. план-схема. – Святогорськ: РІА "Ност-Інформ", 2004. – 1 л.

* * *

247. Абуков С. В сентябре в Святогорье пройдут торжества по случаю учреждения Лавры / С. Абуков // Город. – 2004. – 26 марта.

248. Абуков С. Из истории Святогорской Лавры / С. Абуков // Газета в газете. – 2004. – 3 июня.

Про дату заснування Святогірської Лаври.

249. Абуков С. Посещение царской семьи // Газета в газете. - 2004. - 8 июля.

Родина Олександра II у Святих Горах.

250. Колокол для монастыря: Благотворители // Донбасс Православ. – 2004. – Янв.-Февр. (№ 1). – С. 8.

Про сім'ю московських купців Лепьошкіних та слов'янського купця Кисельова С.К., які пожертвували кошти на Святогірський монастир і подарували 40-пудовий колокол.

251. Лавра освятит Донбасс // Золотой Скиф. – 2004. - № 1. – С. 3.

Про сучасний стан та перспективи розвитку Свято-Успенської Святогірської Лаври.

252. Лупкина Ю. В Святогорске появилась Лавра / Ю. Лупкина // Салон Дона и Баса. – 2004. – 12 марта.

Про присвоєння Святогірському монастирю статусу Лаври.

253. Люди, щедрі серцем: Продовжується збір коштів на відродження духовної святині православ'я // Світлиця. – 2004. – 2 лип.

Список добродійників, які надали фінансову допомогу для створення Святогірської Лаври в 2004 р.

254. Они покоятся в обители // Донбасс Православ. – 2004. – Янв.-Февр. (№ 1). – С. 7.

Про Іловайського Г.Д., Опочиніну Ф.І., Голіцину В.Ф., які поховані в Святогірському монастирі.

255. [Предстоятель Украинской Православной Церкви Блаженнейший Митрополит Владимир и Премьер-министр Украины В. Янукович посетили Святогорскую Лавру] // Донбасс Православ. – 2004. – Июнь-Июль (№ 4). – С. 2.

256. Сальниченко А. Благословенная земля Святогорья / А. Сальниченко // Орбита плюс. – 2004. – 24 июня.

257. Святогорье... Покой души моей... // Деша. – 2004. – 1 мая. – С. 8.

Про дату заснування Святогірського монастиря, присвоєння статусу Лаври та сучасне відродження обителі.

258. Святогорская обитель стала Лаврой // Газета в газете. – 2004. – 3 июня. – С. 3.

9 травня 2004 р. Священний Синод УПЦ прийняв рішення про присвоєння Свято-Успенському Святогірському монастирю статусу Лаври.

259. [Татьяна Борисовна Потемкина на свои средства восстановила Святогорскую обитель] // Донбасс Православ. – 2004. – Июнь-Июль (№ 4). – С. 8.

260. *Черных Т. Ссылка для ведьм / Т. Черных // Меридиан. – 2004. – 14 апр.

Про заслання відьм та чаклунів до Святогірського монастиря.

261. Шкрибителько Е.А. История Святогорского монастыря (к вопросу о времени основания обители) / Е.А. Шкрибителько // Донбасс Православ. – 2004. – Февр.-Март (№ 2). – С. 6.

Електронні документи

262. Булгаков С.В. Святогорская Успенская пустынь / С.В. Булгаков // Монастыри и храмы: Словарь // <http://pravoslavie.by/sootc.asp?id=2513&Session=100> ["Православие"]

263. Герман, Архиепископ Якутский и Ленский. Стопами Апостола. Комментарий к письмам преосвященного Дионисия И.П. Барсукову // <http://www.eparhia.sakha.ru/lib.php?page=apostol/a9> ["Якутское епархиальное управление": Офиц. сайт].
Про Т.Б. Потьомкіну та відновлення нею Святогірської обителі в 1844 р.

264. Дедов В.Н. Святые горы: От забвения к возрождению // <http://waterpilgrim.narod.ru/dedov/book0.htm>.
[Туристичний клуб "Пілігрім"].

265. Донецкая область. Горловская епархия. Успения Божией Матери Святогорская пустынь // <http://www.kirovohrad.iatp.org.ua/vstrecka/PO5.htm> ["Кировоград"]
Історична довідка про Святогірський монастир.

266. Жилинский // <http://www.vgd.ru/J/jilin.htm> ["Всероссийское генеалогическое древо"].
Про надворного радника Павла Григоровича Жилінського (1813-1869 рр.),

який похований в Святогірській Успенській пустині Ізюмського повіту Харківської губернії.

267. Забытых судеб отголоски – даты, даты, даты... //

<http://www.tehnoopolis.com.ua/ko/1999-52.htm>

["Технополис"].

Про дату заснування Святогірського монастиря.

268. Из истории Святогорской обители //

<http://www.orthodox.org.ua/page-915.html>

["Православіє в Україні"].

269. Из истории Свято-Успенской Святогорской обители; Обитель сегодня

// <http://www.svyatogorsk.tk>

["Святогорск": Информационный портал].

270. Комаров Д. Легенды Святых гор //

http://www.ukrinter.com/gn_article.asp?ID=7749&NID=59&LEVEL=3

["UKRINTER.COM"].

Історія і сучасне життя Святогірського монастиря.

271. Куракин // <http://rusdrev.narod.ru/K/kurakin.htm>

["Российское генеалогическое древо"].

Про сенатора Бориса Олексійовича Куракіна (1784-1850 рр.), який похований в Святогірській Успенській пустині Ізюмського повіту Харківської губернії.

272. Лавра в честь Успения Пресвятой Богородицы Святогорская //

http://ortho-rus.ru/cgi-bin/or_life.cgi?5_790

["Русское православие"]

Про історію та сьогодення обителі.

273. Марк А. Донбасс украсился Лаврой //

<http://www.orthodox.org.ua/page-983.html>

["Православіє в Україні"]

9 березня 2004 р. Священний Синод УПЦ прийняв рішення про присвоєння Свято-Успенському Святогірському монастирю статусу Лаври.

274. Пірко В.О. Заселення Донеччини у XVI-XVIII ст. //

<http://www.vesna.org.ua/txt/pirkovo/zasel/09.html>

["Весна"]

Повна електронна версія книги, включаючи історію Святогірської Лаври.

275. Романов Г.А. Русские крестные ходы в XX веке //

http://vob.ru/public/bishop/istor_vest/1999/1_3.htm

["Воронежско-Борисоглебская епархия"]
Про хресні ходи ченців Святогірської пустині.

276. Свято-Успенская Святогорская Лавра //
<http://www.amvon.ortodoxu.ru/4-4/R1.htm>
["Амвон": Интернет-журнал].
Про історію обителі.

277. Свято-Успенская Святогорская Лавра (краткая историческая справка)
// <http://www.orthodox.org.ua/page-913.html>
["Православіє в Україні"].

278. Святогорск – климатический курорт Украины //
<http://olpolyakov.narod.ru/ras-svytogorsk.html>
["О. Поляков"]
Історія Святогірської обителі.

279. "Святогорские листки" //
<http://my.inter.netlux.org/galshow.php?d=slavlistjj2>
[my.inter.netlux.org]
Періодичне видання Святогірської Лаври: повна версія.

280. Святогорский Успенский монастырь //
http://waterpiligrim.narod.ru/ist_dnbs/motast.html
["Туристический клуб "Пилигрим"].

281. Святогорский монастырь //
http://www.ahouse.com.ua/abou/abou_abbey.php.
[ahouse.com.ua]
Історія Святогірського монастиря.

282. Святогорский Успенский монастырь; Святые Горы (Святогорская Успенская обитель) // <http://www.nashkray.kiev.ua/donb.htm>
["Путешествие по Украине"]
Історія Святогірського монастиря.

283. Святые Горы //
<http://www.dikoepole.org/index.php?a=num&n=2&abc=donrech&look=adm>
in
["Дикое поле": Донецкий проект].

284. Таицкая А. Соблазн равнодушия // <http://pagez.ru/items/014.php>
[Pagez.ru]
Про злочини більшовиків, здійснені в 1918 та 1919 рр. у Святогірському монастирі.

285. У Святогорской скалы // <http://www.vokrugsveta.com.ua/S4/nasledie/nas3.htm>
["Вокруг света"]
Історія Святогірського монастиря.

286. Успения Божией Матери Святогорская пустынь // <http://www.zaistinu.zu/ukraine/church/svgory.shtml>
["Стояние за истину"].

287. Успения Божией Матери Святогорская пустынь // <http://tsmon.narod.ru/v5/n5-16.htm>
["Теория счастья в монастыре"].

288. Шереметев С.Д. Воспоминания об Андрее Николаевиче Муравьеве // <http://www.dvaveka.pp.ru/index.htm?Nomer8/shohin2.htm>
["Два века": Журнал Российской истории XVIII-XIX столетий].
Про відвідування А.М. Муравйовим Святогірського монастиря та будинку Т.Б. Потьомкіної.

289. Шкрібітько О.О. Історія Святогірського монастиря (до питання про час заснування обителі) // http://www.iai.donetsk.ua/_u/iai/dtp/CONF/9/articles/sec6/S6f28.html
["Донецький держ. ін-т штуч. інтелекту"].

290. Фонд духовного відродження Донбасу "Святогір'я" // <http://www.sez-tpd.org.ua/news/index.r.html>
["Совет по СЭЗ: Донецкая область"].

2. ФОРМУВАННЯ МОНАСТИРСЬКОГО АРХІТЕКТУРНОГО КОМПЛЕКСУ

Загальні роботи

291. Вид меловых пещер Святогорской пустыни Харьковской губернии с приложением плана грунтовых и железных дорог, ведущих во Святые Горы. – Б.м.: Б. и., Б. г. – 3 с.

292. *Глаголев А. Краткое обозрение древних русских зданий и других отечественных памятников: Церкви и монастыри / А. Глаголев // Материалы для статистики Российской империи. – СПб., 1841. – С. 3-204.

Святогірський монастир. – С. 192-193.

293. Святогорский Успенский монастырь – историко-архитектурный заповедник XVII-XIX вв. // Памятники градостр-ва и архитектуры Украинской ССР: В 4 т. - К., 1986. - Т. 2. - С. 138-141.

294. [Святогорский монастырь] // Памятники истории и культуры УССР: Каталог-справ. - К., 1987. - С.151.

295. Лесик О.В. Святогорський Успенський монастир // Лесик О.В. Замки та монастирі України. – Львів, 1993. – С. 56.

296. Дедов В.Н. Памятники архитектуры как форма отражения историко-культурного процесса в Донбассе / В.Н. Дедов // Летопись Донбасса. - Донецк, 1994. - Вып. 2. - С. 112-115.

297. Шкрібітько О.О. Розвиток історико-архітектурного комплексу Святогорського Свято-Успенського чоловічого монастиря (кінець XVI-XVIII ст.) / О.О. Шкрібітько // Нові сторінки історії Донбасу. – Донецьк, 2000. – Кн. 9. – С. 47-55.

298. Скибинський А.О. Рання архітектура Святогорського Свято-Успенського монастиря / А.О. Скибинський // Історія України: Маловідомі імена, події, факти. – К., 2001. – Вип. 17. – С. 182-185.

* * *

299. *Макарий, архиепископ. Речь на освящении храма в Святогорском монастыре, 13 августа 1864 г. // Духов. дневник. – 1864. - № 32. – С. 994-998.

300. *Ковалевский А.Ф. Поездка в Святогорскую пустынь (Харьковской губернии) / А.Ф. Ковалевский / Душеполез. чтение. – 1867. – Ч. 2, № 6. – С. 73-94.

Про церковні споруди та печери Успенської Святогірської пустині.

* * *

301. Дедов В.Н. Заповедный век: [Беседа с директором ист.-архитектур. заповедника В.Н. Дедовым / Записала Н. Рыкова] // Жизнь. – 1997. – 13 сент.

Про діяльність історико-архітектурного заповідника та проблеми збереження крейдяної церкви.

302. Ліфшиць Ю. Динаміка руйнування печер Святогірського монастиря на Донеччині / Ю. Ліфшиць // Пам'ятки України. – 1997. - № 1. – С. 81-85.

303. Телих Д.Ю. Историко-архитектурное описание Святогорской Успенской общежительной пустыни / Д.Ю. Телих, Н.А. Краснощекова, О.В. Чемакина // Вестн. Донбас. гос. акад. стр-ва и архитектуры. – 1997. – Сент. (№ 3). – С. 13.

304. Ряшина А. Святыни Святогорья возвращены церкви / А. Ряшина // Жизнь. – 1999. – 17 дек.

Комплекс культових споруд буде повернуто ченцям монастиря.

305. Гонтарь Л. Души подспорье: Усилиями монастыря в Святых Горах возрождаются и архитектурные памятники, и наши собственные души / Л. Гонтарь // Веч. Донецк. – 2002. – 3 дек.

306. Момот С.А. Пять веков между крепостью и монастырем: Туристическая фирма "Гранд-Тур" приглашает в увлекательное путешествие по Святогорской обители / С.А. Момот // Святые Горы. – 2002. – Март (№ 5). – С. 3, 5, 10, 11.

Остановка 1: Гостиница. – С. 3, 5.

307. Новый взлет Святогорья // Стр-во и ремонт. - 2004. - № 7. - С. 8-12.

Про формування архітектурного комплексу Святогірської Лаври та перспективи розвитку.

308. Святогорская сказка // Деша. – 2004. – 1 мая.

Про походження і дату заснування підземного комплексу Святогірського монастиря.

309. Северная Швейцария // Блиц-Донбасс. – 2004. - № 4. – С. 6-7.

Про історію та формування архітектурного ансамблю Святогірського монастиря.

Див. також № 141, 161, 194, 245.

Церковні споруди та печери

Храм Успіння Божої Матері

310. Дедов В.Н. Святые Горы: От забвения к возрождению / В.Н. Дедов. – Полиграфкнига, 1995. – 288 с.

Успенський собор. – С. 55-64.

311.* Дядюшенко Г.А. Главный храм Святогорской обители / Г.А. Дядюшенко // Материалы исследований, реставрации и использования памятников истории и культуры (к 15-летию основания заповедника). – Славяногорск, 1995. – С. 51-56.

* * *

312. Алексеев Н. Как реставрируют гору / Н. Алексеев // Комсомолец Донбасса. – 1984. – 5 февр.

Про реконструкцію Успенського собору.

313. По родному краю // Злагода. – 1995. – 28 окт.

Святогірський Успенський собор.

314. Бойко Е. От забвения – к возрождению / Е. Бойко // Донбасс. – 1998. – 23 апр.

Про реставрацію Успенського собору в Святогірському монастирі.

315. Тумаркин Г. Святогорский монастырь вновь обрел свой главный [Успенский] храм / Г. Тумаркин // Технополис. – 1999. – 9 сент.

316. Тумаркин Г. Через 77 лет вновь открыт главный храм Святогорского монастыря / Г. Тумаркин // Восточ. проект. – 1999. – 9 сент.

317. Скрипник В. Успенський собор освячено / В. Скрипник // Вісті. – 2000. – 9 верес.

318. Соломкина Е. На праздник иконы съехались тысячи православных христиан / Е. Соломкина // Окно. – 2003. – 6 авг.

319. Милкин К.Е. "Полковник Изюмского полка Шидловский основал сию церковь Успения в 1698 году" / К.Е. Милкин // Донбасс Православ. – 2004. – Февр.-Март (№ 2). – С. 7.

320. Русакова С. Первый каменный храм – Успенский собор / С. Русакова // Веч. Горловка. - 2004. - 8-12 июля; Горняк. - 2004. - 16 июня; Докучаевец. – 2004. – 19 июня; Знамя победы. - 2004. - 3 июля; Луч-информ. – 2004. – 12 июня; Новая нива. – 2004. – 16 июня; Родина. - 2004. - 1-7 июля; Сел. край. -

2004. - 16 июля.

Див. також № 141, 245.

Храм Покрови Божої Матері

321. Дедов В.Н. Святые Горы: От забвения к возрождению / В.Н. Дедов. – К.: Полиграфкнига, 1995. – 288 с.

Покровська церква. – С. 65-69.

* * *

322. *Дубицкий И. Об освящении вновь выстроенного храма Покрова Пресв. Богородицы на Св. вратах в Святогорьи / И. Дубицкий // Харьк. губерн. ведомости. – 1851. - № 38.

323. Столяров Н. Соло для монастырского колокола / Н. Столяров // Донец. краж. – 1994. – 11-17 февр. (№ 53). - С. 6.

Історія церкви.

Див. також № 141, 245.

Миколаївська церква

324. Моложавенко В.С. Зачарованный Донец: Путеводитель / В.С. Моложавенко. - Донецк: Донбасс, 1976. - 87 с.

Крейдяна церква Святогірського монастиря. - С. 37-38.

325. Дедов В.Н. Святые Горы: От забвения к возрождению / В.Н. Дедов. – К.: Полиграфкнига, 1995. – 288 с.

Миколаївська церква. – С. 33-39.

* * *

326. *Дубицкий И. Освящение нагорного храма во имя Святого Николая в Святогорьи / И. Дубицкий // Харьк. губерн. ведомости. – 1851. - № 38.

327. Пацев С.И. Сберечь "меловую церковь" в Славянгорске / С.И. Пацев // Стр-во и архитектура. – 1989. - № 10. – С. 22.

328. Гордієнко Г. Врятуємо крейдяну церкву / Г. Гордієнко // Рад. Донеччина. – 1990. – 28 квіт.

Про необхідність реконструкції Святогірського державного історико-архітектурного заповідника.

329. Олифиренко В. Церковь на Меловой горе / В. Олифиренко // Город. – 1991. – 9-15 сент.

330. Миколаївська церква – пам'ятник української архітектури XVII століття // Вісті. – 1995. – 16 лют.

331. Дєдов В. Храм на крейдяній скелі / В. Дєдов // Укр. культура. – 1999. – № 5. – С. 12-13.

332. Святыя Горы – духовная святыня нашего народа: Николаевская церковь XVII века // Родина. – 2004. – 8-14 апр.

333. Центр духовной культуры Донбасса // Авдеев. вестник. – 2004. – 2 апр.; Веч. Макеевка. – 2004. – 30 марта; Дзержин. шахтер. – 2004. – 1 апр.; Докучаевец. – 2004. – 3 апр.; Заря Приазовья. – 2004. – 2 апр.; Луч-информ. – 2004. – 3 квіт.; Макеев. рабочий. – 2004. – 14 апр.; Наша зоря. – 2004. – 7 квіт.; Новая жизнь. – 2004. – 3 апр.; Родное Приазовье. – 2004. – 3 апр.; Світлиця. – 2004. – 9 квіт.; Сел. край. – 2004. – 7 апр.; Снежнян. жизнь. – 2004. – 3 апр.; Совет. – 2004. – 31 марта; Ясиноват. нива. – 2004. – 2, 9 апр.

Див. також № 141, 245.

Підземний храм преп. Антонія та Феодосія Печерських

334. Дєдов В.Н. Святыя Горы: От забвения к возрождению / В.Н. Дєдов. – К.: Полиграфкнига, 1995. – 228 с.

Підземна церква преп. Антонія та Феодосія. – С. 39-48.

* * *

335. Усатенко Б. Находки археологов / Б. Усатенко // Веч. Донецк. – 1993. – 17 авг.

Знайдені залишки будівлі церкви преп. Антонія і Феодосія.

336. Возрождение Святогорья: Пещера-храм преподобных Антония и Феодосия // Авдеев. вестн. – 2004. – 21 мая; Вперед. – 2004. – 20 мая; Горняк. – 2004. – 22 мая; Дзержин. шахтер. – 2004. – 18 мая; Енакиев. рабочий. – 2004. – 18 мая; Зоря. – 2004. – 19 трав.; Луч-информ. – 2004. – 28 мая; Родное Приазовье. – 2004. – 15 мая; Сел. край. – 2004. – 15 мая; Снежнян. жизнь. – 2004. – 19 мая.

Див. також № 141, 245.

Печерний храм Св. Олексія, людини Божої

337. *Дєдова Я.Д. Пещерные храмы Святогорского монастыря (Опыт исследования и реставрации) / Я.Д. Дєдова // Материалы исследований, реставрации и использования памятников истории и культуры (к 15-летию

основания заповідника). – Славяногорск, 1995. – С. 35-42.

Див. також № 141, 245.

Храм Преображення Господнього

338. Овчаренко І. Церква на горі Фавор / І. Овчаренко // Донеччина. – 1997. – 18 верес.; Вісті. – 1997. – 9 серп.

Див. також № 141, 245.

Скити

Скит Святого Арсенія

339. Меньяйленко О. Скит: Легенда Слов'яногір'я / О. Меньяйленко // Вісті. – 2000. – 11 лип.

340. Рыкова Н. Как была найдена святыня [- ковчег от мощей преподобного Арсения] / Н. Рыкова // Донбасс Православ. – 2000. – Июль (№ 8). – С. 8.

341. Саттарова Г. В Святых Горах обретены святыни / Г. Саттарова // Донбасс Православ. – 2000. – Май (№ 6). – С. 8.

Дві стародавні святині – ковчег від мощей преподобного Арсенія та хрест повернуті монастирю.

342. Меньяйленко О. Тайны скита Святого Арсения / О. Меньяйленко // Донбасс. – 2001. – 13 февр.

Історія створення.

343. Те саме // Краматор. правда. – 2001. – 20 февр.

344. Постнов А. Загадки древнего скита / А. Постнов // Горняк. – 2001. – 6 июня.

Спасів Скит

345. *Амвросий, архиепископ Харьковский. Слово произнесенное в Спасовом Святогорском Скиту 17 октября // Юж. край. – 1889. – 21 окт.

346. Те саме // Юж. край. – 1890. – 20 окт.

347. *Пребывание Великого Князя Михаила Николаевича в Спасовом Скиту // Юж. край. – 1889. – 3 нояб.

Великий Князь з синами відвідав місце катастрофи царського поїзда 17 жовтня 1888 р.

348. *17-е октября в Святогорском Спасовом Скиту // Церков. ведомости. – 1889. - № 44. – С. 1331-1332.

349. *17-е октября в Святогорском Спасовом Ските // Юж. край. – 1889. – 18 окт.

Свята на честь врятування царської родини під час катастрофи царського поїзда.

350. *Спасов Святогорский Скит // Вера и разум. – 1889. - № 9. – С. 203-205. – (Листок для Харьк. епархии).

351. *Спасов Скит // Юж. край. – 1889. – 21, 22 авг.

Освячення храму біля с. Борки, на місці катастрофи царського поїзда 17 жовтня 1888 р.

352. Клименко А. Духовная крепость Донетчины / А. Клименко // Жизнь-неделя. – 2003. – 28 авг. – 3 сент. (№ 127). – С. 15.

353. [Архитекторы Спасова Скита - Немкин В.Х., Мэрфельд Р.Р.] // Донбасс Православ. - 2004. - Янв. - Февр. (№ 1). - С. 9.

354. Спасов Скит. Крушение царского поезда // Донбасс Православ. – 2004. – Янв.-Февр. (№ 1). – С. 9.

Про історію створення Спасового Скиту Святогірського монастиря в Борках, на місці катастрофи царського поїзда в 1888 р.

Див. № 141, 161, 194, 245.

Інші споруди

355. [Дом настоятеля и казначея] // Дедов В.Н. Святые Горы: От забвения к возрождению. – К., 1995. – С. 69-72.

356. [Монастырские келии XIX в.] // Там же. – С. 75-76.

357. [Гостиничный двор] // Разрешите представить – Святогорск! – Донецк, 2004. – С. 40-42.

358. [Нижний павильон паломников] // Там же. – С. 33-36.

Див. також № 141-161.

Електронні документи

359. Булгаков С.В. Спасов мужской монастырь / С.В. Булгаков //

Монастыри и храмы: Словарь //

<http://pravoslavie.by/sootc.asp?id=2726&Session=100>

["Православие"].

Про Спасів чоловічий монастир, що перетворений зі Спасового скита Святогірської Успенської пустині в 1906 р.

360. Ловягин А.Н. Открыт Потемкинский дворец на Украине //

http://members.tripod.com/oriental_studies/Lovyagin1.html

["Донецкий центр Института Востоковедения им. А. Крымского].

Про археологічні дослідження палацу Потьомкіних в Святих Горах.

3. СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНЕ ТА КУЛЬТУРНЕ ЖИТТЯ

Загальні роботи

361.*Багалій Д.І. Історія Слобідської України / Д.І. Багалій. – Х.: Союз, 1918. – 308 с.: 1 л. карт.

Землеволодіння Святогірського монастиря. – С. 203.

362.Гуржій Г.О. Боротьба селян і робітників України проти феодално-крепосницького гніту (з 80-х років XVIII ст. до 1861 р.). – К.: Рад. шк., 1958. – 166 с.

Святогірський монастир. – С. 11.

363. Слюсарский А.Г. Социально-экономическое развитие Слобожанщины. XVII-XVIII вв. / А.Г. Слюсарский. – Харьков: Кн. изд-во, 1964. – 459 с.

Господарська діяльність монастиря. – С. 29, 166-169, 295, 313, 408.

364. Зыбковец В.Ф. Национализация монастырских имуществ в Советской России (1917-1921 гг.) / В.Ф. Зыбковец. – М.: Наука, 1975. – 205 с.

Дата заснування, чисельність населення та земельні угіддя Святогірської Успенської чоловічої пустині на 1917 рік (статистичні дані). – С. 175.

365. Горшков В.П. Соль земли Донецкой. В 2 ч. Ч.1 Солеварни Донбасса / В.П. Горшков, А.А. Грищенко. – Донецк, 1992. – 144 с.: ил.

Історія та господарська діяльність Святогірського монастиря. – С. 128-130.

366. Посохова Л.Ю. Библиотека Харківського колегіуму – перше зібрання книг у Слобідській Україні / Л.Ю. Посохова // Роль бібліотек монастирів, соборів та інших установ у розвитку культури України: Тези наук. конф. / АН України; Ін-т укр. археографії; Держ. іст. б-ка України. – К., 1993. – С. 53-55.

В 1751 р. до бібліотеки [Харківського колегіуму] були передані книги ієромонаха Святогірського монастиря Я. Блоневського (серед них – твори Е. Роттердамського, словники, медичні книги). – С. 54.

367. Дедов В.Н. Святые горы: От забвения к возрождению / В.Н. Дедов. – К.: Полиграфкнига, 1995. – 288 с.

Господарське та економічне подвір'я Святогірського монастиря у XIX ст. – С. 76-79.

368. Кравченко Э.Е. Бытовой комплекс Святогорского монастыря XVII в. (По результатам археологических исследований 1989 г.) / Э.Е. Кравченко // Материалы исследований, реставрации и использования памятников истории и культуры (к 15-летию основания заповедника). - Славяногорск, 1995. - С. 43-50.

369. Верига В. Конфіскація церковних цінностей в Україні в 1922 р. /

В. Верига. – К.: Вид-во ім. О.Теліги, 1996. - 192 с.: іл.
Святогірський монастир. - С. 85, 87.

370. Величко М.П. Господарська діяльність Святогорського (нині Слов'яногірського) монастиря кінця XVII - початку XX століть / М.П. Величко // Історія очима молодих дослідників. - Донецьк, 1999. - Т. 1. - С. 66-68.

371. Голоха В.Л. Роль Святогірського монастиря у соціально-економічній і культурній сферах життя Слобожанщини / В.Л. Голоха // 200 років Харківської єпархії Української Православної церкви. – Х., 1999. – С. 48-50.

372. Шкрібітько О.О. Господарська діяльність Святогірського монастиря XVI-XVIII ст. в історичній літературі / О.О. Шкрібітько // Нові сторінки історії Донбасу. – Донецьк, 2000. – Кн. 8. – С. 41-54.

373. *Шкрібітько О.О. Розвиток землеробства в монастирських вотчинах Степової України у XVI-XVIII ст. / О.О. Шкрібітько // Укр. селянин: Матеріали IV Всеукр. симпозиуму з проблем аграрної історії. - Черкаси, 2002. - Вип. 5. - С. 16-24.

374. Гросов А.Я. К истории архива и библиотеки Святогорского пещерского комплекса / А.Я. Гросов // Святогорье мое. – Донецьк, 2004. – С. 56-60.

375. Пірко В.О. Заселення і господарське освоєння Степової України в XVI-XVIII ст. / В.О. Пірко. – Донецьк: Схід. видав. дім, 2004. – 224 с.
Господарська діяльність монастиря. - С. 78, 90, 99, 142.

* * *

376. *[Экономическое состояние Святогорского монастыря] / Харьк. епарх. ведомости. – 1867. - № 4. – С. 45.

377. Плахтий Т. Мужчины, которые служат богу / Т. Плахтий // Донеччина. – 1997. – 29 авг.- 4 сент. (№ 31). – С. 3.
Про ченців Святогірського монастиря.

378. Спиридон, иеромонах... И назвали скалы Святогорскими // Маяк. – 1997. – 4 січ.
Паломництво до Святогірського монастиря.

379. Саттарова Г. Святые горы торжествуют: Первых паломников принял ко дню празднования Святогорской иконы Божией Матери после пятилетней реконструкции Свято-Успенский собор Святогорского мужского монастыря / Г. Саттарова // Донбасс Православ. – 1999. – Авг. (№ 9). – С. 3.

380. Ярошик В.О. Церковні бібліотеки Слобожанщини / В.О. Ярошик, Т.О. Сосновська // Вісн. Кн. палати. – 1999. - № 9. – С. 6-7.

Відомості про книжковий фонд бібліотеки Святогірського монастиря. – С. 7.

381. Таємниця Святих гір // Дем. Україна. – 2000. – 24 берез.

Ченці Святогірського монастиря розпочали дослідження Святих Гір.

382. Соколов В. Природничо-наукова та технічна книга в монастирських бібліотеках України у XVIII ст. / В. Соколов // Бібл. планета. – 2001. - № 4. – С. 24-26.

Святогірський монастир. – С. 26.

383. Шкрібітько О.О. Господарська діяльність Святогірського монастиря в кінці XVI-XVIII ст. / О.О. Шкрібітько // Вісн. Донец. ун-ту. Сер. Б. Гуманіт. науки. - 2001. - № 1. - С. 136-141.

384. Кручинин О. Пасха в Святогорске / О. Кручинин // Восточ. проект. – 2002. – 8 мая (№ 19). – С. 8.

385. Новакова Н. Легенды Святогорского монастыря / Н. Новакова // Панорама. – 2003. – 3-9 июля (№ 27). – С. 11.

Сучасний побут та життя монастиря.

386. Ряшина А. Невольник – не богомольник: Духовно-административное устройство монастыря / А. Ряшина // Жизнь-неделя. – 2003. – 8-14 мая (№ 68). – С. 14.

387. Шкрібітько О.О. Монастирські промисли Степової України XVI-XVIII ст. / О.О. Шкрібітько // Наука. Релігія. Суспільство. – 2003. – № 4. – С. 156-162.

Електронні документи

388. Богомолова В. Соль землі //

<http://www.donbass.donetsk.ua/zodiak/2003/337/337-03.php>

["Зодиак": Всеукраїнський еженедельник].

Про перших солеварів українських - ченців Святогірського монастиря.

389. Подов В.И. Разгадана еще одна загадка нашей истории (О Новом Боровском городке донских казаков) // <http://lisichanin.narod.ru/subhist.htm>

["Лисичанск: Страницы истории"].

Про землеволодіння Святогірського монастиря в XVIII ст.

390. Сазонова А. Ода колокольного звону // <http://www.Svyatogorsk.tk>.

["Святогорск": Информ. портал].
Про дзвони Святогірського монастиря.

391. Силаева А. Со своим уставом: Записки паломника //
<http://gazeta.media-obektiv.com>

["Об'єктив-НО"]

Про сучасне соціально-економічне життя ченців Святогірського монастиря.

4. ЦЕРКОВНІ ДІЯЧІ*

Загальні роботи

392. Русские святые, подвижники благочестия и агиографы: Словник-указ. / Сост.: И.В. Владышевская, Е.Л. Сорокина. - М.: Б.и., 1992. - 143 с.

* * *

393. Клименко А. Краса и гордость края / А. Клименко // Жизнь. - 2003. - 21-27 авг. (№ 31). - С. 15.

Про архимандритів Святогірської Успенської пустині Іоїля (Озорянського), Іларіона (Григоровича), ігумена Лаврентія (Кордета), ієромонаха Паїсія та Т.Б. Потьомкіну, на кошти якої відроджено обитель в 1844 р.

394. Клименко А. Духовная крепость Донетчины / А. Клименко // Жизнь. - 2003. - 28 авг. - 3 сент. (№ 32). - С. 15.

Про архімандрита Святогірської Успенської пустині Германа та ієросхімонаха Логина (Грифцова).

Священнослужителі

Архієпископ Арсеній

395. *Гончаревский И., протоиерей. Посещение его высокопреосвященством [Арсением, архиепископом Харьковским и Ахтырским] Святогорской Успенской пустыни // Вера и разум. - 1911. - № 10. - С. 562-566.

Архієпископ Інокентій

396. *И.В. Отрывки из писем о преосв. **Иннокентии** / И.В. // Венок на могилу высокопреосвященного Иннокентия, архиепископа Таврического. – М., 1864. – С. 118-130.

Автор - ієромонах, скарбничий Святогірського монастиря в Харківській єпархії. 1844-1848, 1854. Спогади у формі листів. Бесіди з Інокентієм під час його відвідування Святогірського монастиря.

397. Те саме // Венок на могилу высокопреосвященного Иннокентия, архиепископа Таврического. – М., 1867. – С. 125-138.

398. **Иннокентий**. Поучения произнесенные преосвященным Иннокентием в Святогорской Успенской общежительной пустыни // Святогорская общежительная Успенская пустынь. – М.: Тип. Бахметева на Малой Дмитровке, 1867. – С. 59-104.

---

* Матеріал у підрозділі згруповано згідно церковної ієрархії.

399. *Смирнов П., протоирей. Доблестный архипастырь: К 145-летию со дня представления архиепископа Одесского и Херсонского Иннокентия (Борисова) (1857 г.) // История Христианской Православной Церкви. – Петроград, 1916.

Згадується про відновлення Святогірської обителі архієпископом Інокентієм.

Єпископ Арсеній

400. *"Свете тихий": Жизнеописание и труды епископа Серпуховского **Арсения (Жадановского)**. – М.: Паломникъ, 2002. – Т. 1-3. – (Рус. православие XX века).

У 1899 р. був пострижений у мантию Святогірської пустині.

401. **Епископ Арсеній (Жадановский)** в мантию пострижен в Святогорской пустыни // Донбасс Православ. – 2003. – Окт.-Нояб. (№ 9-10). – С. 12.

Єпископ Бакинський

402. ***Епископ Бакинський** Григорий: [Георгий Петрович Вахнин – смотритель Александров. приюта Харьк. благотвор. о-ва, иеромонах Святогор. Успенского монастыря] // Харьк. губерн. ведомости. – 1909. – 31 июля.

Єпископ Ігнатій

403. *Собрание писем Святителя **Игнатия (Брянчанинова)** / Сост. Игумен Марк (Лозинский). – М.; СПб., 1995.

Єпископ Ігнатій (Брянчанинов) брав участь у відновленні Святогірського монастиря у 1844 р.

404. *Жизнеописание епископа Игнатия Брянчанинова. – М.: Изд-во им. св. Игнатия Ставропольского; РНБ, 2002. – 512 с.: ил.

Брав безпосередньо участь у відновленні Святогірської пустині у 1844 р.

Єпископ Іларіон

405. **Иларион** (Григорович), епископ Крутицкий (Сарский и Подонский). Архимандрит Святогорской Успенской пустыни (с 1733 по, предположительно, 1738-1739 гг.) // Донбасс Православ. – 2003. – Июль-Авг. (№ 6-7). – С. 9.

Див. також № 393.

Архімандрит Арсеній

406. ***Арсений**, архимандрит Святогорской общежительной пустыни. – Х.: Унив. тип., 1851.

407. ***Арсений**. Из воспоминаний о приснопамятных старцах: иеромонахе Серафиме Саровском, иеромонахе Аниките (князе Ширинском-Шихматове) и других / Сообщ. А.Ф. Ковалевский // Душеполез. чтение. – 1869. – Ч. 1. - № 4. – С. 94-111 (паг. 2-я).

Арсеній (Митрофанов Олексій, ?-1859), послушник Глинської Богородицької пустині, згодом архімандрит Святогірської Успенської пустині.

408. Игумен Марк (Лозинский). Отечник проповедника: 1221 пример из Пролога и патериков. – М.: Свято-Троицкая Сергиева Лавра, 1996. – Пример № 904.

Про архімандрита **Арсенія**, першого настоятеля Святогірського монастиря.

409. **Арсений**. Архимандрит Успенского Святогорского монастыря (с 1844 по 1850 гг., игумен с 1850 по 1859 гг., архимандрит) // Донбасс Православ. – 2003. – Июль-Авг. (6-7). – С. 9.

Див. також електрон. версію док. № 473.

Архімандрит Арсеній, намісник Лаври

410. **Арсений**, архимандрит. Вспомнить, что мы великий народ, пожелал настоятель Святогорского Успенского монастыря отец Арсений // Веч. Донецк. – 1996. – 4 янв.

411. **Арсений**. "Места святые те, где люди живут свято": [Интервью с наместником Свято-Успенского монастыря, архимандритом Арсением / Записал ред. газеты "Вісті"] // Донбасс Православ. – 2002. – Янв.-Февр. (№ 1). – С. 6.

412. **Арсений**. Плененный Божьей Благодатью, побывавший в Святогорье человек рвется сюда сердцем и душой: [Беседа с наставником Свято-Успенского Святогорского монастыря, архимандритом Арсением / Записал В. Анисимов] // Донбасс Православ. – 2003. – Июль-Авг. (№ 6-7). – С. 6.

Архімандрит Герман

413. *Ковалевский А. Очерк жизни в Бозе почившего Святогорской Успенской пустыни настоятеля архимандрита **Германа** / А.Ковалевский. – Харьков, 1894.

414. *Очерки жизни Святогорского архимандрита **Германа**. – Одесса, 1895.

415. *Макарий, архиепископ. Речь новопоставленному игумену (ныне архимандриту) Святогорского Успенского монастыря **Герману** 30 октября 1859 года в Покровской церкви Архиерейского дома // Духов. вестн. – 1863. – Март. – С. 301-302.

416. *Высочайшие грамоты: Преосвященному Амвросию, архиепископу Харьковскому и Ахтырскому; Настоятелю Святогорской Успенской пустыни, архимандриту **Герману** // Вера и разум. - 1890. - № 7. - С. 167.

417. *[Игумен Святогорской обители, архимандрит **Герман**, в миру Г. Клица]: Некролог // Вера и разум. – 1890. - № 8. – С. 229-230. – (Листок для Харьк. епархии).

418. Те саме // Юж. край. – 1890. – 17 апр.

419. *Извещение о смерти и отпевании настоятеля Святогорской обители, священно-архимандрита **Германа** высокопреосвященным Амвросием, архиепископом Харьковским и Ахтырским // Юж. край. – 1890. – 15 апр.

420. **Герман**, архимандрит Успенской Святогорской пустыни (с 1859 по 1861 гг., иеромонах, с 1861 по 1890 гг. архимандрит) // Донбасс Православ. – 2003. – Июль-Авг. (№ 67). – С. 9.

421. [Архимандрит **Герман**] // Донбасс Православ. – 2004. – Июнь-Июль (№ 4). – С. 8.

Див. також № 394.

Архімандрит Іоїль

422. **Іоїль (Озорянський)** архимандрит Святогорской Успенской пустыни (ранее чем с 1663 по 1687 гг.) // Донбасс Православ. – 2003. – Июль-Авг. (№ 6-7). – С. 7.

Див. також № 393.

Архімандрит Софроній

423. Архимандрит **Софроний** // Донбасс Православ. – 2003. – Июль-Авг. (№ 6-7). – С. 10; Окт.-Нояб. (№ 9-10). – С. 12.

424. *Горохов С.В. Путем иноческого жития / С.В. Горохов // Русь держав. – 2003. - № 4.

Про архимандрита **Софронія**.

Див. також електрон. версію док. № 476.

Архимандрит Фадей

425. **Фадей**, Святогорский архимандрит (Какуйлович). 25 мая // Прибавл. к "Твер. епарх. ведомостям". – Тверь, 1899. – Вып. 9, Ч. 2. – С. 149.

426. **Фадей**, Святогорский архимандрит (Какуйлович). 25 мая // Рус. святые, подвижники благочестия и агиографы. – М., 1992. – С. 127.

427. **Фадей** (Кайко(у)лович), архимандрит Святогорского Успенского монастыря (с 1739 по 1758 гг.) // Донбасс Православ. – 2003. – Июль-Авг. (№ 6-7). – С. 7.

Архієрей Аліпій

428. **Алипий**. "Еще Святые Горы откроются, и колокола зазвонят...": [Интервью с правящим архиереем Алипием о возвращении Святогорской иконы Божией Матери / Записали В. Марковская, Ю. Кошель] // Донец. новости. – 1992. – 2-8 нояб. (№ 45). – С. 6-7.

Ігумен Іоан

429. Прокопенко И.М. Игумен **Иоанн (Стрельцов)**, исповедник Святогорский (25.03.1873-24.09.1970) / И.М. Прокопенко // Живой Родник. – 2004. - № 1. – С. 10-12.

Ігумен Лаврентій

430. Сковорода Г. [Лист] до Іова [Базилевича] / Г. Сковорода // Сковорода Г. Повне зібрання творів. – К., 1973. – Т. 2. – С. 390.

Згадується Ігумен Кордет.

431. Те саме // Сковорода Г. Твори у 2-х томах. – К., 1994. – Т. 2. – С. 346.

432. Шевчук В. Григорій Сковорода / В. Шевчук. – К.: Рад. письм, 1969. – 297 с.

Про заслання ректора Харківського колегіуму **Лаврентія Кордета** в Святогірський монастир. – С. 189-190.

433. Шевчук В. Предтеча / В. Шевчук. – К.: Дніпро, 1982. – 471 с.

Згадується факт заслання ректора Харківського колегіуму **Лаврентія Кордета** в Святогірській монастир. – С. 161-162.

434. **Лаврентий (Кордет)**, игумен Святогорской Успенской пустыни (с 1761 или 1762 по 1765 гг. и затем с 1767 по 1770 гг.) // Донбасс Православ. –

2003. – Июль-Авг. (№ 6-7). – С. 7.

Див. також № 393.

Ієромонах Анікіта

435. *Старец **Аникита**, ієромонах Святогорської Успенської пустини. – Х.: Тип. окр. штаба, 1875. – 11 с. – (Прил. к газ. "Харьк. епарх. ведомости").

Ієромонах Веніамін

436. Святогорський ієромонах **Вениамин** – герой оборони Севастополя: [1855 г.] // Донбасс Православ. – 2003. – Окт.-Нояб. (№ 9-10). – С. 13.

Ієромонах Іоанікій

437. ***Іоанникий**, ієромонах, духовник Святогорської Успенської пустини (Аверкиев Трофим Никитич). 10 февраля // Жизнеописания отечеств. подвижников благочестия XVIII и XIX веков. – М., 1907. – Февр. – С. 129-156.

438. **Іоанникий**, ієромонах, духовник Святогорської Успенської пустини (Аверкиев Трофим Никитич). 10 февраля // Рус. святые, подвижники благочестия и агиографы. – М., 1992. – С. 66.

Ієромонах Ісаакій

439. Подвижник и Прозорливец ієромонах **Ісаакій** // Донбасс Православ. – 2003. – Апр. (№ 3). – С. 4-5; Май-Іюнь (№ 4-5). – С. 8-9.

440. Долго служивший для многих путеводной звездой ко спасению // Донбасс Православ. – 2003. – Апр. (№ 3). – С. 4-5; Июль-Авг. (№ 6-7). – С. 8.

Про життя ієромонаха **Ісаакія**.

Ієромонах Маркіан

441. *[Об утверждении в должности настоятеля Высочиновского ієромонаха Святогорської Успенської общежительной пустини **Маркиана**]: Определение Святейшего Синода // Церков. ведомости. - 1894. - № 24. - С. 247.

Ієромонах Паїсій

442. Ієромонах **Паисий (Москот)** (1869-1937 гг.) // Донбасс Православ. – 2003. – Июль-Авг. (№ 6-7). – С. 11.

Ієромонах Феодосій

443. ***Феодосий**, ієромонах, духовник Святогорської пустини. 20 октября // Жизнеописания отечеств. подвижников благочестия XVII и XIX веков. – М., 1912. – Т. 14 – С. 319-321.

444. **Феодосий**, ієромонах, духовник Святогорської пустини. 20 октября // Рус. святые, подвижники благочестия и агиографы. – М., 1992. – С. 131.

Ієросхімонах Іоан Затвірник

445. *Ковалевский А. Очерк жизни затворника Святогорской пустыни иєросхимонаха **Иоанна** / А. Ковалевский. – М., 1874.

446. *Житие затворника Святогорской пустыни иєросхимника **Иоанна**. – Святогорск, 1912.

447. *Ковалевский А. Житие и подвиги затворника Святогорской пустыни иєросхимонаха **Иоанна** / Изд. Святогор. пустыни. – Х.: Епарх. тип., 1916. – 70 с.

448. **Иоанн** Святогорский, иєросхимонах, затворник (Крюков) 11 августа // Рус. святые, подвижники благочестия и агиографы. – М., 1992. – С. 64.

449. Дедов В.Н. Святые Горы: От забвения к возрождению / В.Н. Дедов. – К.: Полиграфкнига, 1995. – 288 с.

Ієромонах **Іоан Затвірник**. – С. 207-215.

450. [Ковалевский А.] Житие и подвиги преподобного **Иоанна Затворника** Святогорского: Очерк / Предисл. А. Ковалевского, 1880. – Переизд. 1880 г. с доп. – [Святогорск]: Изд. Святогор. пустыни, 1995. – 85 с.

451. Басин И. Канонизация святых в Украинской Православной Церкви Московского Патриархата: 1993-1996 годы / И. Басин // Вестн. Рус. христиан. движения. – 1997. - № 176. – С. 209-234.

Канонізація **Іоана Затвірника**.

452. [24 серпня – День пам'яті Прп. Іоанна, затворника Святогорського (1867)] // Православ. церков. календар. – 2001. – С. 84.

* * *

453. **Иоанн** Святогорский, иєросхимонах, затворник (Крюков). 11 августа // Прибавл. к "Твер. епарх. ведомостям". – Тверь, 1902. – Вып. 12, Ч. 2. – С. 118-121.

454. Пустоева Ф. Святые горы дышат благодатью / Ф. Пустоева // Дети Вселенной. – 1996. – Сент. (№ 17). – С. 1-2.

День пам'яті Святогірського ієромонаха **Іоана Затвірника**.

455. Газов А. В Святогор'є съехались тисячи паломников / А. Газов // Салон Дона и Баса. – 1997. – 28 авг.

Знайдена могила **Іоана Затвірника**.

456. Торжества в Святогор'є // Дети Вселенной. – 1997. – Сент. (№ 17). – С. 4.

Про свята, присвячені пам'яті святого угодника Божія **Іоана Затвірника**.

457. Венец лета в Святых Горах: Август в истории Свято-Успенского Святогорского монастыря // Донбасс Православ. – 1998. – Авг. (№ 9). – С. 11.

День пам'яті **Іоана Затвірника**.

458. Светлана. "Он подражал Христу на деле...": 24 августа Донбасс православный чтит память святого Преподобного **Иоанна Затворника** Святогорского // Донбасс Православ. – 1998. – Сент. (№ 10). – С. 3.

459. Дзюба О. Затворившийся от мира открыт всем душам православным: 24 августа – Память преподобного **Иоанна Затворника** / О. Дзюба // Донбасс Православ. – 1999. – Сент. (№ 10). – С. 4.

460. Яр Т. "А кто он?" / Т. Яр // Донбасс Православ. – 2001. – Окт. (№ 10). – С. 6-7.

Про життя преподобного **Іоана Затвірника**.

461. [Преподобный Иоанн Затворник Святогорский причислен к Собору Курских святых] // Донбасс Православ. – 2004. – Июнь-Июль (№ 4). – С. 9.

462. Святые угодники земли Святогорской: Преподобный **Иоанн Затворник** // Газета в газете. – 2004. – 8 апр.

463. Цалко М. Так близко к небу, так далеко от земли... / М. Цалко // Веч. Горловка. – 2004. – 15-19 апр.

Про канонізацію **Іоана Затвірника** 23-24 серпня 1995 р.

Див. також № 141, 161, 194, 245, 486.

Ієросхімонах Логін

464. ***Логин**, иеросхимонах скита Святогорской пустыни (Леонтий Павлович Грифцов). 14 июля // Жизнеописания отечеств. подвижников благочестия XVIII и XIX веков. – М., 1908. – Июль. – С. 184-198.

465. **Логин**, иеросхимонах скита Святогорской пустыни (Леонтий Павлович Грифцов). 14 июля // Рус. святые, подвижники благочестия и агиографы. – М., 1992. – С. 83.

* * *

466. Иеросхимонах **Логин (Грифцов)** // Донбасс Православ. – 2003. – Июль-Авг. – (№ 6-7). – С. 11.

Див. також № 394.

Протоієрей Самборський

467. После битв и трудов – под сень Святых Гор // Донбасс Православ. – 2003. – Дек. (№ 11). – С. 6-8.

Про протоієрея, законовчителя та духівника імператора Олександра I **А.О. Самборського**.

Протоієрей Фомін

468. ***Фомин** (Протоиерей). Церковные древности Харьковского края: Ист.-археолог. очерк. Святогорье // Вера и разум., 1913. - № 19-20. – С. 72-90, 213-233.

Мовчальник Тихон

469. ***Тихон**, молчальник Святогорский // Жизнеописания отечеств. подвижников благочестия XVII и XIX веков. – М., 1909. – Авг. – С. 239-243.

470. **Тихон**, молчальник Святогорский. 12 ноября // Рус. святые, подвижники благочестия и агиографы. – М., 1992. – С. 125.

Юродивий Феофіл

471. ***Феофил**, Святогорский юрод. (Феодор Шаронин). 30 января // Жизнеописания отечеств. подвижников благочестия XVII и XIX веков. – М., 1906. – Янв. – С. 209-214.

472. **Феофил**, Святогорский юрод. (Феодор Шаронин). 30 января // Рус. святые, подвижники благочестия и агиографы. – М., 1992. – С. 131.

Електронні документи

473. [Арсений] // <http://pavlenko.h10.ru/48.htm>
["60 веков человечества: Всемир. биогр. энцикл."].

Про Арсенія (в миру О. Митрофанова), архімандрита Святогірського монастиря з 1850 р.

474. Голубинский Е. Преподобный Сергей Радонежский и созданная им Троицкая Лавра // <http://stsl.ru/lib/book7/i.htm>

["Дом живописной Троицы"].

475. Те саме //

<http://www.sedmitza.ru/index.html?did=3014> [Сегмуга.ru].

Про Товію, в миру Трохима Тихонова Цимбала, що з 1852 р. був послушником, а з 1860-1862 рр. – архідияконом Святогірського монастиря.

476. Горохов С.В. Путем иноческого жития //

http://www.rusderjavnaya.ru/2003/03/a_030166.htm

["Русь державная": Православ. народ. газета].

Про архімандрита Софронія (Смирнова) (1828-1921).

477. Горохов С.В. "Святых Гор обретение, града Арзамаса похвало": 100-летию прославления Серафима Саровского //

<http://www.sant-rus.ru/pravo/4/goroh.htm>

["Правопорядок"]

Про архімандрита Софронія (Смирнова) (1828-1921 рр.), співтаємника та біографа Іоана Затвірника Святогірського.

478. Драненко А.В. Монашество на Слобожанщине как образец подвижничества // http://adran.narod.ru/lib/soch/sl_monks.htm

["Драненко Андрей Вячеславович": Сайт препод. Харьковской дух. семинарии].

Про Святогірських подвижників благочестя.

479. Игнатий (Брянчанинов), епископ. Письма к монашествующим. Письмо № 34. О возобновлении Святогорской пустыни и о др. вопросах от 29 окт. 1843 г. // <http://anb.nnov.ru/letters/letter.html?id=34>

["Нижегородское братство благоверного Великого князя Александра Невского": Библиотека].

480. Игумен Марк (Лозинский). Отечник проповедника: 1221 пример из Пролога и патериков // <http://orthlib.narod.ru/other/otechnik/904.html>

["Библиотека святоотеческой литературы"].

Про архімандрита Арсенія, першого настоятеля Святогірського монастиря.

481. [Киприан (1811-1874)] // Энциклопедия фамилий Харьковской губ. // <http://www.media-objektiv.com/spezproekts/family/index.php?page=10>

["Медиа-группа "Объектив"].

Про ієромонаха Кіпріана, духовника Святогірської пустині.

482. Ковалевский А.Ф. Житие и подвиги преподобного Иоанна Затворника Святогорского // <http://www.zaistinu.ru/ukraine/church/ioannzatvornik.shtml> ["Стояние за истину"].

483. Краткое житие Иоанна Затворника // <http://www.ortodox.donbass.com/svjat> ["Донбасс православный"]

484. Мелетий-архиепископ Харьковский и Ахтырский // <http://www.pravoslavie.kharkov.ua/2miletij.html> ["Харьковская епархия"].

Мелетій прококував відродження обителі, відвадивши Святогірську пустинь у 1839 р.

485. Настоятели Якутского Спасского монастыря (XIX в.) // <http://eparhia.sakha.ru/news.php?id=1095&nobl=1> ["Якутское епарх. управление": Офиц. сайт"].

Про архімандрита Анатолія (1855-1864 рр.), який з 1844 по 1848 рр. та з 1849 по 1852 рр. був ієромонахом Святогірського монастиря.

486. Преподобный Иоанн Затворник Святогорский // <http://www.orthodox.org.ua/page-918/html> ["Православіє в Україні"]

487. Шевчук В. Григорій Сковорода // <http://lib.ru/SU/UKRAINA/SHEVCHUK/unz24278/grigoriy.txt> ["Lib.Ru: Украинская проза"].

Про заслання в Святогірський монастир ректора Харківського колегіуму Лаврентія Кордета та відвідування Святогірського монастиря Г. Сковородою.

5. СВЯТО-УСПЕНСЬКА СВЯТОГІРСЬКА ЛАВРА В ТВОРАХ ЛІТЕРАТУРИ ТА МИСТЕЦТВА

Загальні роботи

488. Овчаренко І.М. Муза Святих Гір: Святогірськ у літературі та мистецтві / І. Овчаренко. – Слов'янськ: Печат. двор, 2003. – 111 с.

489. Святогорье мое: Стихи, эссе / Ред. А.Я. Гросов. – Донецк: Регина, 2004. – 63 с.

Художня література

490. Белаш Б.Ф. Живая тайна Святогорья: Стихи / Б.Ф. Белаш. – Донецк: Донбас, 1990. – 190 с.

491. Белаш Б.Ф. Молчание добра: Стихи / Б.Ф. Белаш. - Донецк: РИА "Флинт", 1997. - 160 с.

Про Святогір'я та Святогірський монастир.

492. Белаш Б.Ф. Радуга над Святогорьем / Б.Ф. Белаш // Белаш Б.Ф. Поклон: Стихотворения. - Донецк: Нац. Союз писателей Украины; Журн. "Донбасс", 2001. - С.166-186.

493. Белаш Б. Святогорье – земля былинная / Б. Белаш // Меркурий. – 2000. - № 1. – С. 46-47.

494. Бунин И.А. На Донце: Рассказ / И.А. Бунин // Страна огня: Произведения рус. писателей о Донбассе: В 2 т. – Донецк: Донбас, 1979. – Т. 1. – С. 394-399.

495. Бунин И. Святые горы / И. Бунин // Донбасс Православ. – 2004. – Февр.-Март (№ 2). – С. 8.

496. Те саме // Рід. край. – 1995. - № 1. – С. 65-70.

497. Горький М. Исповедь: Повесть / М. Горький // Собр. соч.: В 30 т. - М.: 1950. - Т. 8. - С. 211-378.

Про Святі Гори. - С. 303.

498. Те саме // Горький М. Собр. соч.: В 18 т. - М., 1961. - Т. 5. - С. 173-305.

Про Святі Гори. - С. 244.

499. Гулак-Артемівський П. Були ж ми і в Святигорськім: Вірш / П. Гулак-Артемівський // Киев. старина. - 1897. - Кн. 3. - С. 480-481.

500. Те саме // Гулак-Артемівський П. Твори. - К.: Дніпро, 1964. - С. 97; Гулак-Артемівський П. Поезії. - К.: Дніпро, 1989. - С.92.

501. Жуковський С. Святогірські терцини / С. Жуковський // Жуковський С. Межа: Вибр. поезії. - Донецьк: Нац. Спілка письменників України; Журн. "Донбас", 2003. - С.38.

502. Іваничук Р. Журавлиний крик: Роман / Р. Іваничук. - Х.: Світовид, 2001. - 384 с.
Святогірський монастир. - С.183-184.

503. *Іванов В. Святогорський Спасов Скит: [Стихи] // Церков. ведомости. - 1889. - № 35. - С. 1048.

504. Каронин-Петропавловський Н.Е. Очерки Донецького басейна / Н.Е. Каронин-Петропавловський // Страна огня: У 2 т. - Донецьк, 1979. - Т. 1. - С. 40-61.
Опис Святих Гір.

505. Костыря І. Святогор / І. Костыря // Костыря І. Думи о Диком полі. - Донецьк, 2001. - С. 212-213.

506. Костыря І. Дума о Святих Горах / І.Костыря // Костыря І. Думи о Донбасе. - Донецьк, 2002. - С. 105-112.

507. Те саме // Костыря І. Думи о Диком полі. - Донецьк, 2003. - С. 105-112; Донбас. - 1996. - 16 нояб.; Донеччина. - 1995. - 12 січ.

508. Костыря І. ГКЧП в Святих Горах / І. Костыря // Костыря І. Дума о Донецьком кряже. - Донецьк, 2003. - С. 614-618.

509. Те саме // Костыря І. Дума о Донецьком кряже. - Донецьк, 2001. - С. 614-618.

510. Немирович-Данченко В.И. Святыя горы: Очерки и впечатления / В.И. Немирович-Данченко. - СПб.: Изд. кн. магазина "Нового времени", 1880. - 176 с.

511. Те саме // Немирович-Данченко В.И. Святыя Горы: Очерки и впечатления / В.И. Немирович-Данченко. - Донецьк: Донбас, 1990. - 183 с.; Немирович-Данченко В.И. Святыя Горы: Очерки и впечатления / В.И. Немирович-Данченко. - Славянск: Печат. двор, 2002. - 175 с.: ил.

512. Немирович-Данченко В.И. Мужичья обитель: Худож.-этногр. очерки / В.И. Немирович-Данченко. - М., 1993. - 208 с.
Святогірський монастир. - С. 34, 66, 194.

513. Петренко М. Іван Кучерявий: Вірш / М. Петренко // Українські поети-романтики 20-40-х рр. ХІХ ст. - К., 1968. - С. 432-435.

514. Те саме // Українські поети-романтики: Поетичні твори. - К.: Наук.

думка, 1987. - С. 299-301.

У вірші згадується Святогірський монастир.

515.*Рыбас С.Ю. Святыя Горы / С.Ю. Рыбас // Рыбас С.Ю. Что вы скажете на прощанье? Повести и рассказы. – М.: Мол. гвардия, 1983.

516.Рыбас С. Ночь в Святогорске: Рассказ / С. Рыбас // Рыбас С. Молодые люди: Рассказы и повести. – М.: Сов. писатель, 1975. – С. 7-23.

Святогірський монастир. – С. 14.

517.Стороженко О. Закоханий чорт: Оповідання / О. Стороженко // Стороженко О. Твори: В 2 т. Т. 1. - К.: Держ. вид-во худ. літ., 1957. - С. 75-99.

Святогірський монастир. - С. 93, 94, 97.

518.Тютчев Ф.И. Святыя Горы: Стихи / Ф.И. Тютчев // Тютчев Ф.И. Сочинения: Стихотворения и политические статьи. - СПб.: Тип. А.С. Суворина, 1900. - С. 253-254.

519.Те саме // Пол. собр. соч. - СПб.: Изд. т-ва А.Ф. Маркса, 1913. - С. 140; Тютчев Ф.И. Лирика. - М.: Наука, 1965. - С. 260-261.

520.Цветаева М.И. Спят трещотки и псы соседовы / М.И. Цветаева // Цветаева М.И. Стихотворения. - М.: Дет. Лит., 1990. - С. 33-34.

521.Те саме // Цветаева М. Стихотворения и поэмы. - М.: Правда, 1991. - С.49-50; Цветаева М. Сочинения. В 2 т. Т. 1. Стихотворения; Поэмы; Драм. произведения. - Мн.: Нар. асвета, 1988. - С. 43-44.

Вірш написаний під час перебування автора в Святогірському монастирі.

522.Цветаева М. Сплять трещатки і пси в сусіда / М. Цветаева // Марина Цветаева українською / Пер. Т.П. Славутської. - Донецьк: Новий світ, 2000. - С. 5.

523.Чернявський М.Ф. Донець / М.Ф. Чернявський // Чернявський М.Ф. Поезії. - К.: Рад. письменник, 1959. - С. 200.

У вірші згадується Святогірський монастир.

524.Чехов А.П. [Письмо] Чеховым. 11 мая 1887 г. / А.П. Чехов // Полн. собр. соч.: В 30 т. – М., 1975. – Т. 2. – С. 80-84.

Подорож до Святих Гір.

525.Антон Чехов: "Я облюбовал себе местечко возле Донца и просиживал там все службы" // Город. - 2004. - 2 июля.

Лист А.П. Чехова до М.П. Чехової від 11 травня 1887 р., в якому описується перебування письменника в монастирі на Святих Горах.

Перебування письменників та поетів у Святогірському монастирі*

526. Овчаренко І. **Бунін** на Дінці / І. Овчаренко // Комуніст. – 1982. – 22 січ.

527. Романько В. **Бунин** на Донце / В. Романько // Рід. край. – 1995. - № 1. – С. 64-65.

528. Сидельников В. **Иван Бунин** на Северском Донце: История. одного путешествия извест. рус. писателя / В. Сидельников // Веч. Донецк. – 1993. – 20 авг.

[До № 526-528]. Про перебування поета у Святогірському монастирі.

529. Овчаренко І. Його університети / І. Овчаренко // Комуніст. – 1981. – 20 листоп.

530. Пшеничний Ф. **Горький** у Слов'яногірську / Ф. Пшеничний // Комуніст. – 1968. – 17 трав.

531. Пшеничний Ф. **О.М. Горький** у Слов'яногірську / Ф. Пшеничний // Комуніст. – 1974. – 14 верес.

[До № 529-531]. Про перебування письменника у Святогірському монастирі.

532. Овчаренко І. "Були ж ми і в Святигорським" / І. Овчаренко // Комуніст. – 1981. – 12 черв.

Про відвідування **П.П. Гулаком-Артемовським** Святогірського монастиря.

533. Овчаренко І. Великий талант / І. Овчаренко // Комуніст. – 1982. – 5 лют.

Про перебування **С.М. Сергєєва-Ценського** у Святогірську.

534. Бойко І. Історія одного пошуку / І. Бойко // Зоря комунізму (Кр. Лиман). – 1979. – 1 верес.

535. Ковалинський М.І. Життя Григорія Сковороди / М.І. Ковалинський // Сковорода Г. Твори у двох томах. – К., 1994. – Т. 2. – С. 380-418.

Святогірський монастир. – С. 407.

536. Овчаренко І. **Григорій Сковорода** на берегах Дінця / І. Овчаренко // Комуніст. – 1981. – 24 квіт.

---

* Матеріал згруповано за алфавітом персоналій.

537. Овчаренко І. Над водою Дінця / І. Овчаренко // Зоря комунізму. – 1981. – 1 верес.

Про перебування **Г. Сковорода** у Святогірському монастирі.

538. Шевченко А. Находка из архива: **Г.С. Сковорода** в Донбассе // Комсомолец Донбасса. – 1988. – 6 янв.

[До № 536-538]. Про перебування Г.С. Сковорода в Святогірському монастирі.

539. Шевчук В. **Григорій Сковорода** / В. Шевчук. – К.: Рад. письм., 1969. – 297 с.

Про перебування українського письменника та філософа в Святогірському монастирі. – С. 256-257.

540. Шевчук В. Предтеча / В. Шевчук. – К.: Дніпро, 1982. – 471 с.

Про відвідування українським письменником та філософом **Г.С. Сковородою** Святогірського монастиря. – С. 214.

541. Гальченко С.А. Талант ліричний і відважний / С.А. Гальченко // Сосюра В.М. Так ніхто не кохав: Вірші, поеми. – Донецьк: Донбасс, 2001. – С. 3-10.

Про написання перших глав поеми "Мазепа" **В.М. Сосюрою** в Святих Горах. – С. 5.

542. Овчаренко І. Незабутні зустрічі / І. Овчаренко // Комуніст. – 1982. – 19 берез.

Про перебування поета **В.М. Сосюри** у Святогірську.

543. Калиниченко В. И прохожий остановился / В. Калиниченко // Донбасс. – 2003. – 16 окт.

Про увічнення пам'яті російської поетеси **М. Цвєтаєвої** в Святих Горах.

544. Овчаренко І. **Марина Цвєтаєва** в Святих Горах / І. Овчаренко // Донбасс. – 1992. – 16 апр.

545. Савченко А. "Чудная пора" **Марины Цвєтаєвой** / А. Савченко // Отражение. – 2003. - № 1. – С. 21-23.

546. Славутская Т. Наша **Марина Цвєтаєва** / Т. Славутская // Веч. Донецк. – 1992. – 8 окт.

547. Славутская Т. **Цвєтаєва** в Славяногорье!: К 100-летию со дня рождения / Т. Славутская // Жизнь. – 1992. – 3 июля.

548. Славутская Т. **Марина Цвєтаєва** о Святогорье // Донбасс. – 1995. – 8 авг.

549. Славутская Т. "Роман с собственной душой" / Т. Славутская // Донец. новости. – 1997. – 2-8 окт. – С. 10.

В Святых Горах установлено пам'ятник **М. Цветаєвій**.

550. Хаткина Н. "Своей Отчизны рану..." / Н. Хаткина // Взгляд. – 1993. – 1-15 нояб.

В Святых Горах відкрито мармурову стелу **Марині Цветаєвій**.

551. **Цветаева** – в Святогорье // Ясиноват. газ. – 1992. – 9 июля.

[До № 544-551]. Про перебування М. Цветаєвої в Святогірському монастирі.

552. Бойко И. **А.П. Чехов** в Святогорске: К 100-летию со дня рожд. А.П. Чехова / И. Бойко // Соц. Донбасс. – 1960. – 17 янв.

Про перебування письменника в 1887 р. в Святогірському монастирі.

553. Овчаренко И. **Чехов** і Донбас / И. Овчаренко // Комунист. – 1981. – 18 верес.

У 1887 р. А.П. Чехов відвідав Святогірський монастир.

554. Романько В. "Донецкий степ я люблю..." / В. Романько // Вісті. – 1994. – 29 січ.

Подорож А.П. Чехова по Донеччині.

Електронні документи

555. Бунин И.А. Святые Горы//

<http://www.lib.km.ru/page.asp?id=16700&p=1>

["Электронная библиотека "Lib.km.ru"].

556. Те саме. - <http://books.myweb.ru/cgi-bin/new/library.cgi?PageType=READBOOK&BookID=8566>

["Электронная библиотека "Books myweb.ru"];

<http://lib.makehosting.com/?id=16700&subject=13>

["Сетевая электронная библиотека Сергея Козакова"];

<http://petrograd.al.ru/biblioteka/prozabunin06.html>

["Библиотека классической литературы"].

557. Рыбас С.Ю. Святые Горы // <http://lib.nexter.ru/cat/r/rybass11.htm>

["Электронная библиотека "Некстер"].

558. Те саме. - <http://lib.align.ru/books/13692.html>

["Коллекция книг в электронном виде"];

<http://lib.ru/PROZA/RUBAS/gory.txt>
["Электронная библиотека "Lib.ru"].

559. Тютчев Ф. Святые Горы // <http://www.voskres.ru/pesni/poems/tyutc24.htm>
["Песни русского воскресения"].

* * *

560. Артамонов Р. Уроки **Чехова**: Страницы истории // <http://giduv.baikal.ru/Mirrors/medgaseta.rusmedserv.com/1999/53/zdz.htm>
[giduv.baikal.ru]

Про перебування **А.П. Чехова** в 1887 р. в Святогірському монастирі і лікування ним ченців.

561. Чадаева А. Степь. Акафист: Образ. священного времени // <http://vos.1september.ru/articlef.php?ID=200201607>
["Основы православной культуры"].

Про подорож **А.П. Чехова** до Святогірського монастиря.

Мистецтво

Образотворче мистецтво

Живопис

Ікони. Іконопис

562. Иконостас на Святых Горах // Жизнь. – 1994. – 21 янв.
Про іконостас Олексіївської церкви.

563. *Корреспонденция из Святых Гор Харьковской губернии об изображении святой иконы Благовещения, находящейся в этом монастыре // Юж. край. - 1888. - № 2604.

564. Нехаева С. Образ Николая Чудотворца вернулся в Святогорский монастырь: Икона XVI века, чуть было не оставшаяся на чужбине, вернулась вчера в обитель на Святых Горах / С. Нехаева, А. Клименко // Жизнь. – 1998. – 22 мая.

565. О, Вселенная маты! // Дети Вселенной. – 1997. – Окт. (№ 20). – С. 1, 8.
Про Святогірську ікону Божої Матері.

566. *Одиннадцатое июля [1864 г.: Дар императрицы Марии Александровны – икона Святой Равноапостольной Марии Магдалины Святогорской пустыни] // Духов. дневник. – 1864. - № 29. – С. 364-366. –

Подпись: И.С. – Прил. к журн.: "Духов. дневник".

567. Святые угодники земли Святогорской: Икона Божией Матери // Газета в газете. – 2004. – 8 апр.

*Спасов Скит // Юж. край. – 1890. – 27 марта.

Перенесення до скиту чудотворної ікони "В скорбях и печалях утешение".

568. Чудотворная икона вернулась в монастырь // Акцент. – 1998. – 23 мая. Про повернення ікони святителя чудотворця Миколая.

569. От купца Извекова // Донбасс Православ. – 2004. – Янв.-Февр. (№ 1). – С. 9.

Про ізюмського купця І.П. Ізвекова, який влаштував в храмі Св. Миколи Чудотворця різний іконостас.

* * *

570. Духін О. Від лопати до пера // Вісті. – 1995. – 19 січ.

В. Рудецький – іконописець Святогірського монастиря.

571. Иконописцы // Донбасс Православ. – 2003. – Сент.-Окт. (№ 8). – С. 10.

Про іконописців храмів Святогірської обителі – Кадунова, Рудецького, Степанова.

Діорама

572. [Макет памятника архитектуры Святогорского пещерного монастыря в меловой скале в 1679 г.] // Донбасс с высоты свободного полета. - Донецк: Фирма "Кардинал", 2003. - С. 22.

573. Овчаренко І. На діорами – XVII століття / І. Овчаренко // Вісті. – 2001. – 6 жовт.

Про відкриття діорами XVII століття Святогірського Успенського монастиря.

574. Святые Горы из глубины веков // Святые Горы. – 2001. – Дек. (№ 1). – С. 6.

Про створення діорами "Святогірський монастир в XVII ст." групою харківських митців за проектом директора Святогірського історико-архітектурного заповідника В.М. Дєдова і архітектора А.Б. Дашевського. – С. 6.

Пейзажний живопис*

575. **Васильківський С.** На Дінці. Святогірськ: [Репрод.] / С. Васильківський // Сергій Васильківський: Альбом. - К.: Мистецтво, 1987. - С. 134.

Вид Святогірського монастиря.

576. Огієвська І.В. **Сергій Васильківський**: Моногр. / І.В. Огієвська. – К.: Наук. думка, 1980. – 165 с.: іл.

Репродукція картини С. Васильківського "Біля Святогірська". – С. 65.

577. **Джарты Л.** Святогорский монастирь / **Л. Джарты // Лариса Джарты**: Живопись, графика, монумент.-декор. искусство. – Донецк, 2002. – С. 35.

Живописне зображення Святогірського монастиря.

578. Беспалова Л.А. **Александр Александрович Киселев (1838-1911)** / Л.А. Беспалова // Русское искусство. Очерки о жизни и творчестве художников II пол. XIX в. / Под ред. А.И. Монова. – М.: Искусство, 1971. – С. 369-376.

Опис пейзажу "Святогорский монастирь на Донце". – С. 370.

579. Москвинов В. **Репин** на Харьковщине / В. Москвинов. – Х.: Харьк. кн. изд-во, 1959. – 104 с.: ил.

Опис етюду І.Ю. Репіна "Вид Святогорського монастиря на Донце". – С. 74-75, 100.

580. **Репин И.** Вид Святогорского Успенского монастыря на реке Северский Донец: [Репрод.] / И. Репин // Репин И. Живопись, графика. – Л.: Аврора, 1985. – С. 256.

581. [Ткаченко М.С. Башта Святогірського монастиря: Етюд] // Овчаренко І. Муза Святих Гір: Святогірськ у літературі та мистецтві. - Слов'янськ: Печат. двор, 2003. - С.14.

582. **Федер** (Феддер, Феддерс) Юлій Янович // Митці України: Енцикл. довід. - К.: "Укр. енциклопедія" ім. М.П. Бажана, 1992. - С. 598-599.

Згадуються мистецькі твори "Річка Донець біля Святих Гір", "Поблизу Святогірського монастиря", "Крейдяні береги".

583. Юбилейная выставка произведений донецких художников: Живопись, графика, скульптура, декоративно-прикладное искусство: Каталог / Сост. Р.Г. Клименко. – Донецк: Б. и., Б. г. – 60 с.: ил. – (Донецкой организации Союза художников Украины-50). – Из содерж.: Базилевский И.И. Донецкое

---

* Документи згруповано за алфавітом персоналій митців.

Святогорье; Донецкая Швейцария. – С. 5; Дементьев В.С. Святогорск. – С. 14; Комендант О.Ю. Осенний мотив. Славяногорск. – С. 24.

Графіка

584. [Древний вид пещерного монастыря в Святых Горах: Графика] // Донбасс Православ. - Донецк: Фирма "Кардинал", 2000. - С. 14.

За основу графічного зображення взято малюнок 1679 р.

585. [Привет из Святых Гор: Литография конца XIX в.] // Донбасс с высоты свободного полета. - Донецк: Фирма "Кардинал", 2003. - С. 23.

Фотографія

586. [Виды Святогорской Свято-Успенской Лавры: Фотоил.] // Донбасс Православ. - Донецк: АРС, 2000. - С. 8-14, 16-21.

587. Виды Святогорской Успенской пустыни Харьковской губернии: Фотобуклет / Авт.-сост. В.Н. Дедов. – Славяногорск: Славяногор. гос. ист.-архитектур. заповедник, 1993. – 56 с.: ил.

588. [Меловая Николаевская церковь; Успенский собор; Монастырский дворик: Фотоил.] // Донбасс. Первый среди равных. - Донецк, Б. г. - С. 74-75.

589. [Миколаївська церква Святогірського Успенського монастиря, м. Слов'яногірськ Дон. обл.; Панорама монастиря. Успенський собор; Миколаївська церква - найдавніший храм ансамблю монастиря: Фотоіл.] // Храмы Украины: Альбом. - К.: Мистецтво, 2000. - С. 11, 250-251.

590. [Пащенко В.А. Андреевская часовня; Святогорская икона Божией Матери: Фото] // Донбасс Православный. – Донецк: АРС, 2000. – 269 с.

Фото подано на суперобкладинці.

591. Пащенко В.А. Прильни к студенным родникам...: Святогорье: Фотоальбом / В.А. Пащенко, Б.Ф. Белаш. – Донецк: Ваш имидж, 2002. – 127 с.: ил.

592. Томин Н.А. Русский Крейцнах и Донецкая Ривьера / Н.А. Томин // Ист. вестн. - 1912. - Май. - С. 609, 613, 617, 621.

Фотоил.: Святогорский монастырь. Набережная Донца перед гостиницей; Святогорский монастырь. Вид обители с запада от церкви св. Николая; Донецкая меловая скала и гора Фавор; Святогорский монастырь. Часовня наверху меловой скалы и вход в подземную церковь Иоанна Предтечи.

593. [Фото Святогорского монастыря] // Донбасс с высоты свободного полета. - Донецк: Фирма "Кардинал", 2003. - С. 32-33, 116, 280-281.

Електронні документи

594. Бихуненко С. Святогорский монастырь // <http://ois.org.ua/club/sb/zerkalo/sviatogorsk.htm> ["Нашему Харькову 350 лет"]
Фото Святогірського монастиря.

595. История пленэров в Святогорском монастыре // http://www.ahouse.com.ua/about/about_history.php ["ahouse.com.ua"].

Історична довідка про акцію провідних митців України в рамках програми підтримки вітчизняного мистецтва в Святогірському монастирі.

596. Международный пленэр "Славяне" // http://www.ahouse.com.ua/about/about_planner.php ["ahouse.com.ua"].

Акція провідних митців України в Святогірському монастирі.

597. Миндергасов Ю. Святогорск. Осень; Святогорск. Весна; Панорама Святогорска. Лето (Святые Горы) //

<http://www.art.m9.ru/paint/masters/Mindergasov/index.asp> ["Галерея ART"].

Живописні зображення Святогірського монастиря.

598. Свято-Успенский Святогорский монастырь // <http://photomik.narod.ru/photo1.html> ["Фотоальбом"].

599. Святогорская икона Божией Матери // <http://www.ortodox.org.ua/page-916.html> ["Православіє в Україні"].

Про ікону, що знаходилася в храмі Преображення Господня і не збереглася до нашого часу.

600. Святогорский монастырь в фотографиях // http://www.ahouse.com.ua/about/about_fotoabbey.php [ahouse.com.ua]

601. Тихонов А. Торги Доротеума // http://collection.ng.ru/exposition/1999-11-20/3_doroteum.html ["Коллекция"].

Про спірне питання приналежності пейзажу "Святогорский монастырь на Донце" (1870), що був виставлений на аукціоні російського мистецтва провідним австрійським аукціонним Домом Доротеум, пензля митця Олександра Гіне чи Олександра Кисельова.

Музыка

Перший Всеукраїнський Співочий Собор на Святих Горах 2002 р.

602. Звучит духовность у ее истоков // Акцент-суббота. – 2002. – 13 сент.

603. Лучшие хоры Украины выступили на Святых Горах // Донбасс Православ. – 2002. – Сент.-Окт. (№ 10). – С. 6.

604. Платоненко С. Завтра в Славяногорске открывается первый Всеукраинский певческий собор на Святых Горах / С. Платоненко // Жизнь. – 2002. – 11 сент.

605. Платоненко С. Первый Всеукраинский Песенный Собор на Святых Горах / С. Платоненко // Жизнь. – 2002. – 18 сент.

606. Сорокина С. Певческий Собор на Святых Горах / С. Сорокина // Вести. – 2002. – 19 сент.

607. Хоровая музыка нужна Донецку: Итоги, выводы и поводы для проведения Певческого собора в Святогорье // Донец. новости. – 2002. – 19-25 (№ 38). – С. 22.

Другий Всеукраїнський Співочий Собор на Святих Горах 2003 р.

608. Герланец В. Певческий собор на Святых Горах / В. Герланец // Веч. Донецк. – 2003. – 9 сент.

609. Гетьманская О. Душа, проснись и поднимись ввысь к духовной музыке / О. Гетьманская // Вести. – 2003. – 18 сент.

610. Горбенко Н. Праздник духовной музыки в Святогорске / Н. Горбенко // ТВ плюс. – 2003. – 16 сент.

611. Календарь Всеукраинского Певческого собора на Святых Горах 11-14 сентября 2003 г. // Святые Горы. – 2003. – Сент. (№ 15). – С. 4.

612. Котельва Ю. Певческий Собор на Святых Горах / Ю. Котельва // Акцент. – 2003. – 17 сент.

613. Котлова Т. Прошел певческий Собор на Святых Горах / Т. Котлова // Технополис. – 2003. – 18 сент.

614. Кручинин О. Магический круг и духовные песни / О. Кручинин // Восточ. проект. – 2003. – 18 сент.

615. Кручинин О. Парад хоров был слышен за 15 километров / О. Кручинин // Донец. новости. – 2003. – 18-24 сент. (№ 37). – С. 24.

616. Морева Е. Фестиваль духовной музыки – за и против / Е. Морева // Зеркало недели. – 2003. – 26 сент.

Див. також електрон. версію док. № 627.

617. Недоля П. Фестиваль во славу Бога / П. Недоля // Власть и политика. – 2003. – 12-18 сент.

Див. також електрон. версію док. № 628.

618. Ноткина А. Чистая краматорская нота в Святогорской сонате / А. Ноткина // Краматор. правда. – 2003. – 18 сент.

619. Певческий Собор на Святых Горах // Приазов. рабочий. – 2003. – 5 сент.

620. Платоненко С. Храм музыки воздвигнут в Святогорье / С. Платоненко // Жизнь. – 2003. – 13 сент.

621. Стельмашевская О. Певческий собор на Святых Горах / О. Стельмашевская // День. – 2003. – 3 сент.

622. Хор "Лоретто" - на Святых Горах // Приазов. рабочий. – 2003. – 24 сент.

623. "Хрещатик" у монастирі // Контракты. – 2003. – 15 верес. (№ 37). – С. 62.

Див. також електрон. версію док. № 630.

624. Чередниченко Л. Камерный хор духовной музыки г. Дзержинска / Л. Чередниченко // Веч. Горловка. – 2003. – 9-15 окт. (№ 40). – С. 15.

625. Чередниченко Л. Певческий собор на Святых Горах / Л. Чередниченко // Веч. Горловка. – 2003. – 1 окт.

626. Щуся С. Музыка души в храмах Святогорья / С. Щуся // Обрита+. – 2003. – 18 сент. – С. 5.

Електронні документи

627. Морева Е. Фестиваль духовной музыки – за и против // <http://www.zerkalo-nedeli.com/nn/showw/461/42152/> ["Зеркало недели": Международный общественно-политический еженедельник].
Про II Всеукраїнський Співочий Собор на Святих Горах.
628. Недоля П. Фестиваль во славу Бога // <http://www.vipnews.com.ua/all/2003/37/New/15.htm> ["Власть и политика"]
Про II Всеукраїнський Співочий Собор на Святих Горах.
629. Певческий Собор на Святых Горах // <http://www.sv-gory.iatp.org.ua> ["ИАТР"]
Фестиваль у 2002, 2003, 2004 рр.: фотогалерея, прес-реліз, гімн фестивалю, контакти, умови для учасників і гостей.
630. "Хрещатик" у монастирі // <http://www.kontrakty.com.ua/show/rus/article/13/372003706.html> ["Контракты": Укр. діловий тижневик].
Про II Всеукраїнський фестиваль духовної музики.

ПЕРЕЛІК ВИДАНЬ, ВКЛЮЧЕНИХ ДО ПОКАЖЧИКА ПІСЛЯ ЗАВЕРШЕННЯ ВІДБОРУ МАТЕРІАЛІВ

Святогорские пещеры: [Буклет] / Святогор. Свято-Успен. муж. монастирь.
– Б. м.: Б. и., [2004]. – 6 с.: ил.

Кравченко О.Е. "Святогорье" возрождает Святогорскую Лавру /
О.Е. Кравченко // Жизнь. – 2004. – 3 июля.

Люди, щедрі серцем: Збір коштів на відродження Святогірської Лаври:
Список добродійників // Світлиця. – 2004. – 18, 25 черв.; 2, 9 лип.; 6, 13, 19, 20
серп.

Русакова С. Перший кам'яний храм – Успенський собор [Святогірського
монастиря] / С. Русакова // Донеччина. – 2004. – 24 черв.

Ряшина А. На общих благих делах люди объединяются: [Реконструкция
Святогор. Лавры] // Жизнь. – 2004. – 9 июля.

Святые Горы: Новая жизнь новой Лавры // Донбасс Православ. – 2004. –
Апр.-Май (№ 3). – С. 6-7.

Додатки

Святогорская общежительная Успенская пустынь

Время основания этой обители с точностью не известно, но несомненно, что она уже существовала в XIV веке. Первый каменный храм Успения Богородицы был сооружен в 1688 году и освящен 20 мая 1708 года. В 1788 году монастырь был закрыт, а храм был обращен в приходскую церковь. В 1844 году стараниями и попечением боголюбивой Татьяны Борисовны, урожденной княжны Голицыной и ее супруга А.М. Потемкина, Святогорский Успенский монастырь был восстановлен под наименованием общежительной пустыни и 9 мая преосвященным Иннокентием было совершено его восстановление.

В 1858-1868 годах построен новый величественный соборный храм Успения Богородицы, стоимость которого составляла до 600000 рублей. Кроме этого храма, в Святогорском монастыре по состоянию на 1 января 1908 года существовало еще семь храмов, а именно:

1. Николаевский на меловой горе – восстановлен в 1851 году;
2. Алексеевский – устроен на меловой горе в 1861 году;
3. Предтеченский пещерный – восстановлен в 1848 году;
4. Покровский – устроен в 1851 году;
5. Пещерный храм во имя преподобных Антония и Феодосия, существовавший ранее половины XVII ст., восстановлен в 1848 году;
6. Преображенский, на вершине горы, устроен в 1859-1867 годах.
7. Рождество-Богородичный трапезный устроен в 1860 году.

Монастырь владел 2555 десятинами земли, неприкосновенный капитал монастыря - 85000 рублей, три мельницы. В монастыре на то время находилось монашествующих 206 человек, указных послушников 83 человека и на испытании свыше 233 человек.

Справочная книга для Харьковской епархии / Сост. Секретарь Харьковской Духовной консистории Иван Самойлович. – Харьков: «Русская Типо-Литография», 1908. – С. 23.

Настоятели Святогорской общежительной Успенской пустыни

Синодмкъ, 1710 г., сохранилъ намъ имена настоятелей древней Святогорской обители, хотя далеко не всехъ и безъ показанія времени ихъ. Поверивъ показанія его другими памятниками, представляемъ все, что могли найдти о настоятеляхъ древней обители.

1. Строитель, ієромонахъ **Симеонъ**, известень по грамаге 1624 года.

2. Строитель, ієромонахъ **Кирилль**, упоминаемый въ грамате 1640 года.

3. Строитель, ієромонахъ **Игнатій**, известный по грамате 1651 года, где сказано, что при семь игумене «воровскіе черкасы» отняли у монастыря царскую жалованную грамату. Юля 13, 1644 г., Валуйскимъ станичникамъ, Святогорскій старецъ Іовъ и заставные люди Белогородцы и Чугуевцы объявили: «въ іюле приходили къ нимъ въ Св. горы черкасы 8 человекъ и сказали, что они съ атаманомъ своимъ Иваномъ Безперстымъ въ числе 70 человекъ были въ Мордве, а теперъ дожидаются въ окрестности горъ крымскихъ гонцевъ и посланниковъ Государевыхъ, чтобы обобрать ихъ». И они же прибавили, что кроме этой шайки «другіе воровскіе черкасы лежать около Св. горъ по Донцу и около посольской дороги». Тогда же дознано, что Миргородскій градоначальникъ, полякъ Станиславъ Игульчевскій, отправилъ две шайки Черкасовъ на Донецъ, одну подъ начальствомъ Грицка Торскаго на посольскую дорогу, проходившую мимо Борисова, чтобы грабить царскихъ и крымскихъ посланниковъ, другую, чтобы грабить Русскихъ на рыбной ловле по Донцу и Осколу. По посольскому дневнику 1643 г. видимъ, что шайка Грицка Торскаго, еще въ 1642 г. умертвила Турецкаго посланника съ 6 человеками при переправе черезъ Донецъ, а Русскій посланникъ съ своею свитою, тогда же возвращавшійся изъ Царя-града, едва спасся бегствомъ. Царь тогда же делалъ сильное представленіе королю Польскому, требуя, чтобы подобныя злодейства и грабежи были прекращены¹. Но въ Короне польской не спешили слушать короля. Святогорскій монастырь ограбленъ былъ, по всей вероятности, въ 1644 году.

4. Игумень **Феофанъ**, известный по Чугуевской переписке темъ, что въ 1654 г. сообщилъ Валуйскому воеводе вестъ съ Дона о враждебныхъ намереніяхъ Крымцевъ противъ Россіи².

5. Строитель, ієромонахъ **Гавріиль**. До нашего времени сохранился напрестольный **крестъ** — даръ усердія его къ обители, съ чеканною надписью: «л. 7170 (1661 г.) ноября въ 16 д. построился крестъ серебрянный Святогорскаго монастыря церкви пресв. Богородицы честнаго и славнаго Ея Успенія, при строителе черномъ старце Гавріиле». Заботливость о. Гавріила объ экономіи обители особенно видна изъ межевой выписки 1666 г. Изъ последней видно, что тогда было время

---

¹ Статейный еписокъ Ильи Милославскаго 1642 г., стр. 78, 79, въ *Времен. Мос. Общ. Ист.*, кн. 8, 1850 г.- Сл. въ обзор. ерархіи статьи о Чугуеве и Цареборисове.

² Отписку Федору. Владимировичу Шидловскому: «посылаетъ онъ, валуйскій воевода, съ Валуйки, въ Святогорскій монастырь, для проведанья вестей станичниковъ. атамана Наума Богословскаго- И 26 апр. (1654г.) прибежалъ въ Валуйки изъ Святогорскаго монастыря Наумъ съ товарищи и сказаль: сказываль имъ въ монастыре игумень Феофанъ, приходили въ Святогорскій монаст. съ Дону донскіе козаки молиться и сказывали, послана де съ Дону станица къ Москве съ вестьми на св., недели, что крымскій царь подьмается на Государевы городы».

больших перемен и неприятностей по владениям обители. Святогорский монастырь с давних времен владел землями и разными угодьями по обеим сторонам р. Донца, вверх по Донцу до устья Оскола, вниз почти до устья р. Жеребца. Спорить с обителью за земли в те давние времена было не кому. Русский царь очень доволен был, что Русский монастырь стоит на крымской стороне, и, владея землями, привлекает к себе людей рабочих. И позже времени о. Гавриила, Царь называл Святогорский монастырь монастырем, **что за чертою**, т. е. границей России: правая сторона Донца называлась **Крымскою** стороною. Однако лет за 20 управления о. Гавриила, на правой стороне Донца, Русская пограничная стража стала укрепляться, сперва в **Торе** (Славянске), потом в **Маяках**; **Цареборисов** на Осколе основывался далеко прежде того. Татары несколько раз разоряли эти городки; но жители умножались более и более, смелые выходцы из-за Днепра, казаки, отважно селились под выстрелами Татарь. В пользу новых Русских городков отведена была часть земель, которые прежде того царскою волею утверждены были за монастырем; перевоз через Донец, бывший под монастырем и доставлявший обители некоторыя выгоды, переведен был в Маяки. Своеволие жителей Маяков и Цареборисова еще более делало неприятностей монастырю. Попечительный о. Гаврииль объяснил все это на бумаге и просил Белгородскаго воеводу, князя Бориса Александровича Репнина, обмежевать вновь монастырския земли и положить предел неприятностям обители. По указу Царя просьба о. Гавриила исполнена; земли обмежеваны; монастырю назначены угодья вниз по Донцу, по обеим сторонам его, на протяжении $2\frac{1}{2}$ верст от монастыря; вверх по Донцу, все угодья обеих сторон его, до самаго впадения Студенецкаго колодезя в Донец. О. Гавриилу выдана была межевая выписка 29 февр. 1666 года³).

6. Игумень **Корнилій** — известен по Чугуевской переписке 1672 года.

Все эти настоятели не упоминаются в Синодике; в нем записаны только архимандриты Святогорья, и именно следующие:

7. Архимандрит **Юиль**, по актам обители 1679 г. весьма заботливый о ея благоустроении⁴). В Синодике прежде всех записан «родь преподобнейшаго отца архимандрита Юиля Озеряискаго». Озерянским называли его, конечно, потому, что он был жителем Озерянки, в последствии прославившейся пустынею и св. иконою Озерянской. По

³ В рукописи межевая выписка приложена к царской грамоте 1679 г. В таком виде и поместим в приложении. Здесь же заметим, что и в царской грамоте 1704 г. сказано: «до поселения городов Маяцкаго и Тора вниз по р. Донцу до усть¹, Чернаго Жеребца лесами и санными покосы и всякими угодьями владели Святогорскаго монастыря старцы по даче». Зап. Одесс. Общ. Ист. т. 2, отд. 1, стр. 357, 558.

⁴ По заботливости о. Юиля, прислана была «въ Белгородъ царская грамота, которая помещена ниже, въ приложении.

этому видно, что онъ былъ изъ Черкасовъ-каза-ковъ. Харьковскій полковникъ Григорій Донецъ вызывалъ его, съ несколькими Святогорцами, для основанія Куряжскаго монастыря. Однако о. Іоиль не долго былъ въ Куряже и возвратился въ Святогорье⁵). Здесь онъ вместе съ братьями имель блаженную долю пострадать отъ враговъ имени Христова. По Чугуевской переписке видимъ, что въ 1679 г. Татары делали упорныя нападенія на Русскіе пограничныя городки; Маяки целые две недели были въ осаде, отстреливаясь изъ пушекъ и ружей, отъ злившихся хищниковъ. Мало успевъ противъ смелыхъ Черкасовъ, Татары излили злость свою на Святогорье. Царская грамота говоритъ, что, въ ноябре 1679 г., они ограбили и разорили Святогорскій монастырь, захватили въ пленъ архимандрита Іоиля и братію, и бедные пленники пребыли въ плену более двухъ леть. Сообщаемъ Царскую гра- мату о бедствіи монастыря 1679 г., любопытную и по другимъ отношеніямъ.

«Отъ Царей и В. К. Іоанна Алексеевича и Петра Алексеевича, всея Вел. и Мал. и Бел. Россіи Самодержцевъ, на Валуйку, къ воеводе нашему Григорію Дмитріевичу Познякову, въ прошломъ во 187 (1679 году) марта въ 7 числе братъ Нашъ, Государевъ. блаж. памяти Вел. Государь Царь и В. К. Феодоръ Алексеевичъ, всея Вел. и. М. и Б. Россіи Самодержецъ, пожаловалъ Святогорскаго Успенскаго монастыря, что за чертою на северскомъ Донце, архимандрита Іоиля съ братією, велель имъ денежную и хлебную ругу на 187* (1679 годъ) дать и впредь давать погодно на Валуйке изъ валуйскихъ казацкихъ таможенныхъ доходовъ, денегъ по 15 руб., да изъ житницъ хлеба, ржи по 12 четей и овса по томужъ, въ московскую таможенную меру, да изъ кабацкихъ и ставочныхъ медовъ на свечи воска по пуду на годъ. И его Вел. Гос. грамота о томъ на Валуйку къ стольнику Нашему и воеводе къ Михаилу Опухтину послана марта въ 19 числе того-жъ году. И во 188 году въ ноемврїи архимандрита **Іоиля** имали въ полонъ и тотъ Святогорскій монастырь воевали крымскіе и азовскіе татарове й тому монастырю учили великое разореніе. И во 190 (1682 году) брату жъ Нашему, блажен. памяти Вел. Государю, и намъ Вел. Государямъ били челомъ изъ полону выходцы того-жъ монастыря архимандритъ **Іоиль** съ братьєю: Нашего де Вел. Государей жалованья денежныя руги и хлеба на 190 годъ и въ церковь на свечи воску имъ не дано, для того, что въ 188 году, какъ воинскіе люди тотъ монастырь воевали и его, архимандрита, съ братьєю имали въ полонъ и брата Нашего блаж. памяти Вел. Государя жалованную грамоту взяли жъ, а безъ Нашихъ Государевыхъ грамотъ изъ разряду и изъ приказа большія казны Нашего Государева, денежнаго и хлебнаго жалованья и воску имъ не даютъ... И Мы Великіе Государи пожаловали Святогорскаго монастыря архимандрита Іоиля съ братією, велели Наше Вел. Государей жалованіе на 190 годъ выдать и впредь погодно давать въ тотъ монастырь на Валуйке, по прежнему указу брата

---

⁵ Листъ полковника Григорія Донца —. въ описанїи Куряжскаго монастыря-

Нашего, блаж. памяти Государя, деньги изъ таможенныхъ кабацкихъ доходовъ, а воскъ изъ кабацкихъ же медовыхъ ставовъ, а хлебъ изъ валуйскихъ житницъ. Писано на Москве 7191 года генваря въ 21 д.».

Грамата не объясняетъ, какъ избавились изъ плена пленные архимандритъ Юиль и братія, и все ли избавились. Очень хорошо известно, что Татары не отпускали пленниковъ даромъ; состраданія они не знали, и чемъ значительнее былъ пленникъ, темъ тяжелее назначали выкупъ. Известно также, что церковь и государство собирали тогда особья подаянія на выкупъ пленныхъ. Но известно и то, что денегъ, собираемыхъ государствомъ, очень часто не доставало для выкупа всехъ пленныхъ. Потому-то, если не поспевала помощь или любви родственниковъ, или любви сострадательной къ каждому ближнему: многіе пленные долго томились въ плену и умирали пленниками. Такимъ образомъ въ Святогорскомъ Синодикѣ, на стр. 64, записанъ «родъ іеромонаха Тоны» и здесь же: «пленени Прокопія, Анатю (Анатолія)».

Во время пребывания о. Юиля въ плену, управлялъ монастыремъ строитель, іеромонахъ **Іоакимъ**. При немъ Татары появлялись близъ монастыря въ іюне 1680 г., и ихъ ждали въ Св. горахъ въ янв. 1681 г. Такъ говоритъ Чугуевская переписка. Возвратившійся въ ноябре 1682 г. изъ плена архимандритъ Юиль вступилъ снова въ управленіе монастыремъ и исходатайствовалъ (янв. 21, 1683 г.) царскую грамату на полученіе жалованья.

8. Архимандритъ **Іосифъ Кононовичъ** — известень по документу 1687 года темъ, что при немъ Славянскій житель пожертвовалъ монастырю пять соленыхъ колодезей въ Славянске, со всеми принадлежностями.

9. При архим. **Феодосіе**, Татары въ 1691 г. не разъ тревожили Святогорскую обитель. Въ октябрѣ сего года, они увели въ пленъ наместника о. **Паисія**. Маяцкий приказный писалъ тогда Чугуевскому воеводе: «Алексей Федоровъ Залескій, идя въ Маяцкой и прошедъ Цареборисовъ и Донецкій колодезь выше **Святыхъ горъ**, видель, на старомъ перелазе перешли воинскіе люди Донецъ съ крымской стороны на нагайскую; и видель онъ Алексей техъ людей въ явь, по смете техъ людей со 150, и те воинскіе люди противъ стараго перевоза взяли въ **полонъ Святогорскаго наместника**, чернаго попа (іеромонаха) **Паисія**. И я, господине, собравъ маяцкихъ, русскихъ людей и черкасъ, за теми воинскими людьми въ погонь посылалъ до стараго перевоза октября 6, и маячане за теми воинскими людьми въ походъ ходили до стараго перевоза и воинскихъ людей не видали, а видели только сакму (дорогу) и по той сакме ходили за речку **Нетріусъ** до урочища **Лимана**; пошла та сакма до р. **Жеребца** и воинскихъ людей не догнали».

Спустя 3 недели Татары опять подходили къ Святогорскому монастырю. Тотъ же Маяцкій начальникъ писалъ тогда въ Чугуевъ: «ноября 2 пришелъ въ Маяцкій Семень Козинкинъ и сказалъ, возилъ онъ дрова к р. Донцу маяченику Якову Чулкову выше **Святыхъ горъ** и **стараго перевоза**, изъ

теплинського лесу и видель три сакмы воинскихъ людей и те все три сакмы пошли къ старому перевозу».

10. Архимандритъ **Веніаминь** — известень, по актамъ монастыря 1701 года, покупкою богатой мельницы на р. Осколе, подъ гор. Купянскомъ.

11. Игумень **Іона**, при которомъ Цареборисовскій казакъ Самуиль Ситникъ, февр. 5-го 1705г., продалъ монастырю мельничную заимку на речке Студенке. Онъ прежде того былъ наместникомъ Гороховатской пустыни.

12. Архимандритъ **Вассіанъ Василевскій или Васильковскій** — известный по актамъ съ 1707 года. При немъ Царь Петръ указомъ 1709 г. предписывалъ приписать Святогорскій монастырь съ его именіями къ азовскому Предтечеву монастырю. Но тогда-же это распоряжение заменено было другимъ, Предтечеву монастырю велено было отдать казачій Новоборовскій юрть. Замечательна договорная записъ о. Вассіана, отъ 8 мая 1710 г. «Се я архимандритъ Вассіанъ Святогорскій со всехъ братією, именуючи нужу всякую въ богодарстве, а особливе будучи въ стесненію подъ монастыремъ, ижъ негде распространиться, а не маемъ для скоту двора, що есть въ конехъ, ижъ многу обитель святая поносить въ томъ шкodu отъ зверей и отъ злыхъ людей злодіевъ, не лъзе устерегатися отъ нихъ, за чимъ умыслили обще где искати на стороне якого зугодного зъ луками и пасеками места». Въ следствіе того отъ Купянскаго жителя, пана Герасима Степановича, принять былъ хуторъ его на Осиновце подъ Крупянкою, ценою въ 700 золотыхъ, а ему отдана была тамъ-же земля съ мельницею, но съ удержаніемъ половины доходовъ съ мельницы въ пользу монастыря.

13. Архимандритъ **Севастіанъ Юхновскій**. Въ Синодике внизу имени его записано: «1714 г. архимандріи его». Конечно, это первый годъ настоятельства его въ обители. По увольненіи Изюмскаго протоіерея Александра отъ должности духовнаго управителя, архимандриту Севастіану, указомъ, 2 фев. 1714 г., поручено было избрать новаго управителя, и 14 февраля 1714 г., онъ донесъ объ исполненіи сего порученія. Въ Синодике показывается, что до посвященія въ санъ архимандрита Святогорскаго, о. Севастіанъ былъ наместникомъ Святогорскаго архимандрита. На стр. 46 читаемъ поминовленіе Святогорской братіи и замечаніе: «вписася року 1716, при всечестномъ о. архимандрите Севастіане». Къ его же времени относятся происшествія, записанныя въ конце Синодика. «Лета отъ рожденія Христова 1718 и въ сей стране, греховъ ради нашихъ, попущеніемъ Божіимъ, **морь** великъ начася, перее въ **Бахмуте** и въ **Тору**, потомъ и въ **Изюме** и въ окрестныхъ градахъ и селехъ. Во время же онаго страшнаго гнева Божія мнози православніи христіане, ихъ же имена въ сей Синодикъ записашася, желающе получитьи отъ Создателя своего спасеніе душамъ своимъ, дадоша отъ именій своихъ, елика кто возможе, во св. обитель сію Святогорскую, дабы поминовленіе творити по чину, якоже содержитъ св. Церковь». О. Севастіанъ былъ лицо весьма замечательное, по ревности къ подвижнической иноческой жизни. Еще тогда, какъ былъ онъ

наместникомъ Святогорскаго архимандрита, основаль онъ Озерянскую пустынь. Лучшій порядокъ введенъ имъ и въ Гороховатскую пустынь. В послѣдніе годы своей жизни онъ удалился въ любимую имъ Озерянскую пустынь, и чувствуя близость смерти, въ 1725 г. принялъ схиму въ Куряжскомъ монастыре, где и скончался.

14. **Арсеній**, изъ дворянской фамиліи **Зарудныхъ**, упоминается по деламъ 1720—1723 года.

15. **Митрофанъ Шеинковъ**, съ марта 1723 года, заботливый объ экономіи монастыря⁶). Въ концѣ 1728 г. онъ отрешенъ былъ отъ управленія обителію «за неумеренные поступки», т. е. за строгость, которую, выставили излишнею. Выписываемъ последовавшій по сему предмету указъ консисторіи, который любопытенъ и потому, что въ немъ видно все тогдашнее чиноначаліе монастыря. «По определенію Его Преосвященства, а по челобитію Святогорскаго Успенскаго монастыря всей братіи, того монастыря архимандритъ Митрофанъ Шеинковъ за неумеренные поступки отъ начальства того монастыря отрешенъ; а велено быть наместникомъ и тотъ монастырь со всею такожь братією и служебниковъ и всякіе заводы, что ни есть, принадлежащаго, ведать того монастыря духовнику іеромонаху Анатолію впредь до указа Его Преосвященства, и, будучи ему начальствующимъ въ своемъ званіи, содержать монастырь и братію во всякомъ опасеніи, дабы самъ и вся братія каждый въ церковь Божию ходили непременно и въ своемъ послушаніи были чинно, съ прилежаніемъ, не леностно и безъ роптанія, монастырскую казну содержать по регламенту, записывать приходъ и расходъ въ прошнурныя книги, также по подаянію клирошанскій доходъ собирать по обычаю въ кружку, отъ чего ключъ чтобъ былъ у уставщика, а печать у духовника; а въ послушаніи при немъ наместнике въ томъ монастыре до указа жъ быть палатнымъ казначеемъ монаху Іоасафу, экономомъ — монаху Корнилію, уставщикомъ — іеромонаху Іоанну Савицкому, ключникомъ — монаху Августу, которымъ, будучи въ своемъ послушаніи, смотреть и предостерегать своего, кому что поручено, накрепко. И для верности показанныхъ въ послушаніи привести тебе, протопопу, въ церкви Божіей къ присяге съ подписаніемъ рукъ». По оставшимся деламъ Изюмскаго Правленія видимъ, что съ августа 1729 г. консисторія писала указы въ Святогорскую обитель опять на имя архимандрита Митрофана. Следов., Митрофанъ оказался правымъ; жалоба жъ на его неумеренные поступки показала только не совсемъ покойный духъ въ некоторыхъ изъ братіи. Начальство, внимательное къ достоинствамъ Митрофана, назначило его въ архимандрита Курскаго Знаменскаго

---

⁶ При немъ актомъ 24 іюня 1726 г. «Иванъ Кривій, который взросъ и выучился въ Святогорскомъ монастыре, отдалъ монастырю «наследственный грунтъ на р. Доннъ». Тремя другими актами а. Митрофанъ пріобрелъ въ тому-же году монастырю два луга на р. Осиновце и одинъ близъ Цареборисова у «Цареборисовскаго сотника Андрея Самборскаго».

монастыря и въ члена консисторіи; въ последствіи жь онъ былъ архимандритомъ Боровскаго монастыря.

Въ Святогорскомъ Синодике видимъ следующую записку: «сей нижеписанный родъ всечестнаго отца архимандрита Митрофана и съ нимъ присланный укладъ отъ Его Высокопреподобія тысяча рублей чрезъ господъ Іоанна Іоанновича Шеина и Гавріила получилъ ради вечнаго поминовенія въ Успенскомъ монастыре при бывшей тогда бра-тіи, и именно: наместнике іеромонахе Протасіе, экономе іеромонахе Самуиле, еkkлiсiархе іеромонахе Мардаріе и прочихъ, 1763 г, іюня 10 числа. То засвидетельствоваль того жь монастыря архимандритъ Рафаиль Мокренскій саморучнымъ подписаніемъ». Еще прежде того, а именно: въ 1747 г. Митрофанъ Шеинковъ, архимандритъ Боровскаго монастыря, прислалъ въ Святогорскій монастырь великолепный, по тогдашнему времени, и тяжеловесный серебряный потиръ съ дискосомъ, какъ говорить о томъ надпись на потире и дискосе.

16. После Митрофана, съ іюня 1733 г., былъ архимандритомъ Святогорской обители **Иларіонъ Григоровичъ**, бывшій предъ темъ съ 1726 г. префектомъ Харьковскаго коллегіума, а въ последствіи епископомъ Крутицкимъ, и стяжавшій въ Москве славу святителя жизни, богоугодной⁷). Въ Святогорскомъ монастыре Иларіонъ, такъ же какъ и Митрофанъ, подвергался непріятностямъ со стороны братіи. Іеродіаконъ Іоасафъ, сперва отъ себя одного, потомъ отъ имени братіи, подалъ на архимандрита доносы въ Белгородскую следственную комиссію въ излишней строгости архимандрита къ нему, Іоасафу і ко всей братіи и въ неправильныхъ распоряженіяхъ по монастырской экономіи. Но Іоасафъ, вызванный въ Белгородъ. къ допросамъ, бежалъ изъ консисторіи; а доверенные отъ всей братіи іеромонахъ Софанія, іеродіаконъ Арсеній и монахъ Ефестіонъ объявили въ консисторіи, что они решительно не знаютъ никакихъ винъ за архимандритомъ, причемъ іеромонахъ Мисаиль присовокупилъ, что онъ ни самъ не подписывалъ доноса, хотя и умеетъ писать, ни другаго никого не просилъ подписываться за него. Такимъ образомъ правда скоро открылась, и уже въ указе 10 февраля 1735 г. видимъ Иларіона Григоровича начальникомъ Святогорской пустыни. И темъ-же видимъ его въ указахъ 1736 и 1737 года.

17. **Фаддей Какуйловичъ**, архимандритъ Святогорья съ 1738 г. На конце Синодика читаемъ: «1738 г. въ сей стране, греховъ ради нашихъ, попущеніемъ Божіимъ моръ начался первее въ **Изюме** отъ іюня, и въ протчихъ городахъ и селехъ, а въ нашей Святогорской обители отъ августа, безъ знаковъ, до месяца октября 28 числа. Много братіи, монашескаго чина и бельцевъ, умре, до месяца ноября 10 числа. Отъ

⁷ Снегиревъ, Русская -старина, т- 1. М., 1848 г., стр. 61—62. Но здесь .ошибка: «посвященъ белог. епархіи въ Старорусскій мон.». Ученые труды Иларіона: а) участіе въ исправленіи Слав. Библии (Словарь 2.229:), б) Слова: въ нед. 6 по; Пасхе. М. 1742 г.; на Новый годъ, М., 1747 г.; на тезоименитство Имп. Елисаветы, М., 1748 г.

ноября Божіимъ милосердіемъ и Богоматери престала. И мы обще, по благославленію всечеснаго отца нашего Фаддея, архимандрита Святогорскаго Успенскаго, уписали братію и послушниковъ, труждающихся въ монастыре, не точію техъ, что чрезъ многіе лета, но и техъ, что приходомъ въ одинъ день, сподобились Божіей благодати, во св. обители сей отъ временнаго житія погребены». Бедствіе темъ не ограничилось. Морозная язва открылась въ монастыре и въ следующемъ году и произвела страшное опустошеніе. «Въ 739 г. такъ доносили Преосвященному, въ Святогорскомъ монастыре была морозная язва, все іеромонахи, іеродіаконы и монахи померли, остались только два монаха простыхъ, летъ по сту; а нынѣ въ 742 г. определены изъ монастырей два іеродіакона и постриженъ въ монахи поповъ синъ крылошанинъ Паисій, искусный въ грамоте». О. архимандриту Фаддею довелось много перенести скорбей, заботъ, трудовъ для Святогорья. Опустошительной чуме предшествовало еще нападеніе Татаръ, въ 1737 г. разграбившихъ хозяйственныя заведенія монастыря. Едва попечительный архимандритъ началъ кое-что делать для возстановленія обители, претерпевшей столько бедъ, какъ по указу Синода въ мае 1741 г. онъ принужденъ былъ отправиться въ Москву, ему, какъ известному по своей образованности, надлежало участвовать въ . проверке славянскаго перевода Библии. Въ следующемъ году онъ возвратился въ обитель и испросилъ книгу для собиранія подаяній въ пользу разореннаго Святогорья. В святительской грамоте 1742 г., выданной по просьбѣ архимандрита Фаддея, читаемъ: «въ томъ монастыре были хутора и мельницы, но въ прошломъ 737 г. отъ набеговъ татарскихъ, а въ 739 г. отъ морозной язвы, вовсе безъ остатку разорены и нынѣ обстоитъ крайнее убожество какъ въ устроеніи церкви и келлій, такъ и въ протчихъ монастырскихъ потребностяхъ, и добротныхъ дателей и ктиторей, за дальностью отъ гор. Изюма и протчихъ городовъ, никого не имется; а желаетъ онъ, архимандритъ, въ ономъ монастыре церкви, келліи и протчія строенія возобновить». Вспомнимъ при этомъ, что въ то время, какъ Изюмъ, такъ и все другія поселенія Изюмскаго полка сильно пострадали и отъ Татаръ и отъ чумы, и мы вполне поймемъ, какъ трудно было архимандриту Фаддею, при всей его ревности, возобновлять тогда монастырь. И однако опись монастыря, составленная въ следъ за смертію о. Фаддея, показываетъ, что онъ успѣлъ возобновить монастырь во всехъ его частяхъ⁸). Блаженный труженикъ скончался 25 мая 1758 года.

18. Рафаиль Мокренскій, префектъ и съ 1753 г. ректоръ Харьковскаго коллегіума, съ іюня 1756 г. Святогорскій архимандритъ. Онъ блаженно почилъ 10 февр. 1765 г. и положенъ былъ въ Петропавловскомъ храме. Народная память чтитъ архимандритовъ: **Фаддея и Рафаиля** какъ

⁸ 8) По описи 1758 г. видимъ: а) въ отличномъ устройствѣ зкономическія заведенія монастыря; б) въ Успенскомъ храме местныя иконы Спасителя, Божіей Матери и Пресв. Троицы въ серебр. ризахъ, предъ Спасителемъ и св. Троицею лампы .серебряныя; четыре кадила серебряныя; в) «на каменной башне дерев. церковь Ап. Петра и Павла съ иконостасомъ»: храмъ стоялъ на кладбище, на берегу Донца; г) «близъ монастыря св. место, на коемъ построена св. церковь, и въ ней иконостасъ резной слесарской работы, не отделанный; не освященъ»; д) 6000 руб.- денегъ рос. монеты и 78 ефимковъ.

строгих подвижниковъ благочестія, и къ ихъ времени относить цветущее .состояніе обители по жизни духовной. Говорять, что въ ихъ время жило несколько скитниковъ на монастырскихъ хуторахъ и по ущеліямъ горъ.

19. Лаврентій Кордегъ, игумень. Въ марте 1766 г. преосвященный Порфирій, епископъ Белгородскій, членъ Свят. Синода писалъ изъ Петербурга: «разсуждая мы о Святогорскомъ монастыре, въ которомъ сего года февраля 10 дня архимандритъ Рафаиль Мокренскій преставился и въ ономъ монастыре настоятеля не находится, приказали: въ Святогорскій Успенскій монастырь довольно потрудившегося въ Харьковскихъ училищахъ префекта, игумена Лаврентія Кордета определить, и быть ему игуменомъ; до будущей ваканціи ему въ Коллегіуме преподавать философію, а на место его профектомъ быть Судженской Предтеченской пустыни игумену **Филарету Финевскому**, которому преподавать школу философіи по прошествіи вакаціи съ сентября месяца».

20. Матфей Млодзинскій, архимандритъ, членъ консисторіи, называется яастоятелемъ Святогорскаго монастыря въ указе консисторіи отъ 2 іюля 1766 года.

21. Сильвестръ Кіяновскій, въ указе отъ 26 августа 1767 г., называется игуменомъ Святогорскаго Успенскаго монастыря. Въ храме слободы Малиновой есть икона Апостола Андрея съ мощами; на ней есть надпись: «сіи части св. мощей даны мне, Василю Рудецкому, въ благословенніе отъ игумена Святогорскаго Сильвестра Кіяновскаго, и мною жъ грешнымъ принесены въ, сей храмъ св. Архистратига Михаила 1767 г. іюня 24 дня». Рудецкій былъ набожный и искусный живописецъ безмездно написавшій иконостасъ Малиновскаго храма, и, по местному преданію, за таковыя же труды свои въ обители получившій св. мощи.

22. Феофанъ Феодоровскій, архимандритъ съ 1770г., прежде бывшій префектомъ Харьковскаго коллегіума, по преданію, строгій блюститель иноческаго благочинія и мужъ житія благочестиваго.

23. Игумень Филаретъ Финевскій, префектъ коллегіума, подпавшій ответственности по доносу гражданскихъ чиновниковъ за увольненіе несколькихъ крестьянъ монастырскихъ на свободу, и уволенный отъ **Венедиктъ,** архимандритъ прежде. Ахтырскій, а съ 20 апр. 1787 г. управленія въ 1787году.

24. Святогорскій, определенный въ ожиданій посещенія Святогорской обители Императрицею Екатериною. При немъ Святогорскій монастырь закрытъ. Указъ Белогородской консисторіи съ Высочайшимъ повеленіемъ и съ распоряженіемъ Святейшаго Синода по сему предмету былъ подписанъ 22 іюня 1788 г. Но еще прежде того, «29 августа 1787 г., прибывшій въ оный монастырь Екатеринославскаго наместничества господинъ экономіи директоръ, Федоръ Михайловичъ **Корбе,** все монастырское, экономическое и церковное имущество описавъ, отобравъ и не давъ ни кому въ приеме онаго росписки, къ сохраненію онаго определилъ нарочный карауль; манашествующихъ изъ монастыря выслалъ»: такъ писалъ архимаидритъ Венедиктъ въ донесеніи отъ 8 сентября 1787 г.,

прописанномъ въ распоряженіи консисторіи отъ 7 декабря 1788 г. По указу Святейшаго Синода, консисторіею Белгородскою храмъ монастырскій обращенъ въ приходскую церковь; утварь необходимая оставлена въ храме, а прочая куда девалась, неизвестно. Именіе монастыря, до 2000 душъ крестьянъ, и земля съ лесомъ до 27,000 десятинъ, взяты въ казну. Такъ окончилось древнее существованіе Святогорской обители!

Святогорская общежительна Успенская пустынь.- Препринт. Изд. 1868 г. – Б. и : Переїзд. Свягорской пусуни, 1994. – С. 14-26.

1.Первым по возобновлению обители настоятелем Святогорской пустыни был Архимандрит Арсений, в миру – Алексей Яковлевич Митрофанов, из купеческого звания, уроженец города Ливен Святогорский Архимандрит **Арсений** (первый) - с 1844 года по 1859 год.

2.Достойным преемником Архимандрита Арсения был новый, второй настоятель отец **Герман**, в мире Григорий Клица, тоже из богатой купеческой семьи.

Святогорский Архимандрит Герман (второй по возобновлению обители) настоятель с 1860 года по 1890 год.

3.Третьим достойным настоятелем Святогорской обители был Архимандрит **Вассиан** с 1890 года по 1909 год.

4.Последующим настоятелем Святогорской обители с 1909 года, при котором в 1922 году была закрыта Святогорская обитель, являлся Архимандрит **Трифон** (Скрипниченко).

По возобновлении деятельности Святогорского монастыря в 1992 году временно исполнял обязанности наместника монастыря игумен **Серафим** (Лаврик).

С 1995 года по настоящее время – наместником Святогорской Лавры является Архимандрит **Арсений** (Яковенко).

Из истории Святогорской Успенской пустыни

В Святогорском монастыре Изюмского уезда Харьковской губернии уже с января 1918 года начались конфискации имущества, отбирание земли, принудительное выселение большинства монастырской братии, обыски и грабежи. Большевики, появляясь в монастыре, врываются в храмы в шапках, с папиросами в зубах, сквернословили, переворачивали престолы, распивали церковное вино и увозили с собою церковную утварь. Когда в одно из таких посещений эконоом скита при деревни Гороховке (по-видимому деревне Гороховатке) отказался от выдачи денег, его вывели за ограду и тут же у ворот расстреляли. Тогда же был убит при попытке бежать монах Израиль. А когда в октябре того же года переносили из села в село особо чтимую икону Святогорской Божией Матери, и крестный ход

расположился на ночлег в селе Байрачах (по-видимому в селе Байраках), то большевики напали на помещение, занимаемое духовенством и убили иеромонахов Модеста и Иринарха, иеродиакона Феодота и приютивших их хозяина дома с дочерью. Пять трупов легли у подножья иконы, стоявшей в луже крови.

Новые мученики Российские: Первое собрание материалов / Сост. протопресвитер М. Польский.- М, 1949.- Часть 1. - С. 203-204.

***

С 18 апреля по 10 мая 1922 года в Святогорском монастыре было изъято:

- 1) золота – 16 з.76 д;
- 2) серебра – 42 пуда 9 фунтов;
- 3) бриллиантов – 114 шт. и один весом 14 д.;
- 4) жемчуга – 31 шт. и весом 1ф. 68 з. 24 д.;
- 5) алмазов – 124 шт.;
- 6) берюзы – 34 шт.;
- 7) альматин – 2 шт.;
- 8) аметистов – 21 шт.;
- 9) изумрудов – 5 шт.;
- 10) рубинов – 50 шт.;
- 11) сапфиров – 2 шт.;
- 12) топаз – 4 шт.;
- 13) простых камней – 74 шт.;
- 14) плащаниц, расшитых золотом и серебром – 5 шт.;
- 15) разной парчовой материи – 1 пуд. 16 фунтов;
- 16) покрывцев и платочков разных – 90 шт.;
- 17) митр с разными украшениями – 15 шт.;
- 18) ковров разных размеров – 80 шт.;
- 19) воздухов – 7 шт.;
- 20) приборов для облачений – 2 ящика;
- 21) поясов – 33 шт.;
- 22) орарий – 4 шт.;
- 23) набедренников – 30 шт.;
- 24) риз и Епатрахилей – 318 шт.;
- 25) одежды престольные – 2 шт.

*Донецкий областной государственный архив
Фонд № 1,
опись № 3-1,
стр.19-20, 29-31*

***

После закрытия монастыря в 1922 году полностью были разрушены: Преображенская церковь на вершине горы, построенная в 1859-1867 годах; Рождество-Богородичная трапезная церковь, построенная в 1860 году; наружная часть церкви преподобных Антония и Феодосия Печерских; да и остальные храмы утратили свой первоначальный облик, лишившись куполов, крестов, луковиц, лепного декора, были полностью запущены и подвергались разрушениям.

В 1992 году монахи вновь появились в Святых Горах на правах законных владельцев имущества, отобранного у них 70 лет назад. За этот период времени, после возобновления деятельности монастыря, полностью отремонтирован Успенский кафедральный собор, частично отреставрированы: Покровский храм, Николаевский на меловой горе, Алексеевский - на меловой горе, пещерный храм во имя преподобных Антония и Феодосия, построен в 2002 году Всеосвятский скит на вершине горы, восстанавливаются и все другие монастырские здания.

Подготовлено краеведом И.М. Прокопенко

ПОКАЖЧИК ПЕРІОДИЧНИХ ВИДАНЬ

ЖУРНАЛИ, АЛЬМАНАХИ

Аглая (Москва)
Анналы (Донецьк)
Бібліотечна планета (Київ)
Блиц-Донбасс (Донецьк)
Ведомости Санкт-Петербургской государственной полиции (СПб)
Вера и разум (Харків)
Віра і розум (Харків)
Вісник Донецького університету. Сер. Б. Гуманітарні науки (Донецьк)
Всемирная иллюстрация (СПб)
Донбасс (Донецьк)
Духовный вестник (Харків)
Духовный дневник (Харків)
Душеполезное чтение (Москва)
Живой Родник (Донецьк)
Живописная Россия (СПб, Москва)
Журнал Министерства внутренних дел (СПб)
Записки императорского Одесского общества истории и древностей (Одеса)
Золотой Скиф (Донецьк)
Иллюстрированный мир (СПб)
Исторический вестник (СПб)
Історичні і політологічні дослідження (Донецьк)
Киевская старина (Київ)
Людина і світ (Київ)
Модный свет (СПб)
Москвитянин (Москва)
Наука. Релігія. Суспільство (Донецьк)
Пам'ятки України (Київ)
Пермские епархиальные ведомости (Пермь)
Революция и знание (Бахмут)
Рідний край (Слов'янськ)
Русская старина (СПб)
Украинский вестник (Харків)
Украинский журнал (Харків)
Українська культура (Київ)
Харьковские епархиальные ведомости (Харків)

ГАЗЕТИ

Авдеевский вестник (Авдіївка)
Акцент (Донецьк)
Вести (Слов'янськ)
Вечерний Донецк (Донецьк)
Вечерняя Горловка (Горлівка)
Вечерняя Макеевка (Макіївка)
Виробник України (Донецьк)
Вісті (Слов'янськ)
Взгляд (Донецьк)
Власть и политика (Київ)
Восточный проект (Краматорськ)
Вперед (Артемівськ)
Газета в газете (Донецьк)
Горняк (Торез)
Город (Донецьк)
Деловые вести (Донецьк)
Демократична Україна (Київ)
День (Київ)
Депеша (Донецьк)
Дети Вселенной (Донецьк)
Дзержинский шахтер (Дзержинск)
Для всех (Донецьк)
Докучаевец (Докучаєвськ)
Донбасс (Донецьк)
Донбасс Православный (Донецьк)
Донецкие новости (Донецьк)
Донецкий кооператор (Донецьк)
Донецкий кряж (Донецьк)
Донеччина (Донецьк)
Енакиевский рабочий (Єнакієве)
Жизнь (Донецьк)
Жилстроевец (Макіївка)
За честь шахтера (Донецьк)
Заря Приазовья (Володарське)
Зеркало недели (Київ)
Злагода-Согласие (Слов'янськ)
Знамя победы (Шахтарськ)
Зодиак (Донецьк)
Зоря (Красний Лиман)

Зоря комунізму (Красний Лиман)
Известия Партии Труда (Донецьк)
Иллюстрированная газета (Санкт-Петербург)
Кировец (Макіївка)
Комсомолец Донбасса (Донецьк)
Коммунист (Слов'янськ)
Комунист (Слов'янськ)
Контракты (Київ, Львів)
Краматорская правда (Краматорськ)
Культура і життя (Київ)
Луч-информ (Амвросіївка)
Макеевкий рабочий (Макіївка)
Маяк (Красноармійськ)
Мелочи жизни (Донецьк)
Мир недвижимости (Маріуполь)
Молодь України (Київ)
Моя семья (Донецьк)
Наша зоря (Селидове)
Новая жизнь (Старобешеве)
Окно (Дружківка)
Орбита+ (Красноармійськ)
Отражение (Донецьк)
Панорама (Донецьк)
Приазовский рабочий (Маріуполь)
Радянська Донеччина (Донецьк)
Родина (Харцизьк)
Родное Приазовье (Новоазовськ)
Русь державная (Москва)
Салон Дона и Баса (Донецьк)
Світлиця (Донецьк)
Святые Горы (Святогірськ, Донецьк)
Сельский край (Велика Новосілка)
Снежнянская жизнь (Сніжне)
Совет (Слов'янськ)
Социалистический Донбасс (Донецьк)
Технополис (Краматорськ)
ТВ плюс (Донецьк)
Харьковские губернские ведомости (Харків)
Церковные ведомости (Санкт-Петербург)
Южный край (Харків)
Ясиноватская газета (Ясинувата)
Ясиноватская нива (Ясинувата)

ІМЕННИЙ ПОКАЖЧИК

Абуков С.	215, 216, 235, 247, 248, 249
Авдеенко Н.П.	154
Аверкиев Т.Н. – див. Иоанникий (Аверкиев Т.Н.), ієромонах	
Адамов М.	(238)
Азарова Л.	178
Алексеев Н.	312
Алимпий, архієрей	428
Альтер С.	(108), 111, 118
Амвросій, архієпископ Харківський і Ахтирський	345, 346, 416, 419
Анатолій, архімандрит	485
Аникита (князь Ширинский-Шихматов), ієромонах	(407), 435
Анисимов В.	(412)
Арсеній (Митрофанов О.) (Арсений Митрофанов А.), архімандрит Святогірської Успенської пустині	(406-409), 473
Арсеній, архієпископ Харківський і Ахтирський	(395)
Арсений (Жадановский), єпископ	(400, 401)
Арсений (Яковенко), архімандрит, намісник Святогірської Лаври	410-412
Артамонов Р.	560
Багалій Д.І. (Багалея Д.И.)	75, 79, 85, 86, 102, 139, 361
Базилевич І.	(430-431)
Базилевский И.И.	(583)
Барсуков И.П.	402
Басин И.	(451)
Белаш Б.Ф.	490,491,492,493,591
Белгард А.К.	(4)
Бескровный О.	151
Беспалова Л.А.	578
Бихуненко С.	(594)
Блонеvский Я.	(366)
Богомолова В.	388
Бойко Е.	155, 314
Бойко І.О. (Бойко И.А.)	110, 112-114, 552, 534
Болховитинов Е.	27
Борисов – див. Иннокентий (Борисов), архієпископ	
Броневский В.	30
Брянчанинов – див. Ігнатій (Игнатий) (Брянчанинов), єпископ	
Булгаков С.В.	262, 359
Бунін І.О. (Бунин И.А.)	494, 495, 526-528, 555,

	556
Васильківський С.	575, 576
Вахнин Г.П. – див. Григорий (Вахнин Г.П.), єпископ Бакинський	
Величко М.П.	370
Вениамин, ієромонах	436
Верига В.	369
Вернет И.	25, 28
Вечерський В.	21
Виноградова Н.	132
Владимир, митрополит Київський і Всієї України	(255)
Владышевская И.В.	(392)
Гавриил, архієпископ Рязанський	(73)
Газов А.В.	455
Гальченко С.А.	541
Герберштейн С.	134
Герланец В.	608
Герман (Клица Г.), архімандрит	263, (413-421)
Гетьманская О.	609
Гіне О.	(601)
Глаголев А.	292
Голицын Н.Б.	37, (192), (238)
Голіцина В.Ф.	(254)
Голоха В.Л.	371
Голоха С.	147
Голубинский Е.	474, 475
Гонтарь Л.	305
Горбенко Н.	610
Гордієнко Г.	328
Горохов С.В.	(424), (476), 477
Горчакова Е.	84, 105
Горшков В.П.	365
Горайнов Ю.С.	192
Горький М.	497, 498, 529-531
Григорий (Вахнин Г.П.), єпископ Бакинський	(402)
Григорович – див. Іларіон (Григорович), архімандрит	
Грифцов Л.П. – див. Логин (Грифцов), ієросхимонах	
Грищенко А.А.	365
Грінцев М.	187
Гросов А.Я.	374, (489)
Гулак-Артемівський П.	499, 500, (532)
Гумилевский –див. Филарет (Гумилевский), єпископ	

Гуржій Г.О.	362
Д-ский Н.	74
Дашевський А.Б.	(574)
Дементьев В.С.	(583)
Денисов Л.И.	97
Дедов В.М. (Дедов В.Н.)	129, 131, 135, 137, 142, 148, 152, 161, 162, 164, 179, 180, 197, (223), 264, 296, 301, 310, 321, 325, 331, 334, 367, 449, 449, 574, 587
Дедова (Дедова) Я.Д.	165, 337
Джарты Л.	577
Дзюба О.	459
Дмитриевский А.В.	(245)
Дмитрієв Л.	222
Добровольський Л.	127
Добровольський О.	166
Дорофеев Н.	210
Дорохова Н.Ф.	226
Драненко А.В.	478
Дробышевская Т.В.	231
Дубицкий И.	41, 322, 326
Дубограй В.	207
Дурново И.Н.	(4)
Духін О.	570
Дюков Г.	77
Дядюшенко Г.А.	311
Дятлов В.	176
Ерхов Г.П.	(122)
Єрофєєва Г.М.	150
Жадановский – див. Арсений (Жадановский), епископ	
Жилинская Е.	93
Жилінський П.Г.	(238), 266
Жуковський С.	501
Журавка Г.	156
Зайцев Н.И.	(141)
Зыбковец В.Ф.	364
Зябкина Н.	157
И.В	396
Иванов В.	503
Иванова Н.И.	128, 130
Иннокентий, епископ Харківський і Ахтирський	34-36, (73), (396), 397, 398, 399

Иоанн (Стрельцов), ігумен	(429)
Иоанникий (Аверкиев Т.Н.), ієромонах	(437-438)
Ионов А.В.	115, 116
Исаакий, ієромонах	(439-440)
Иустин, єпископ	(62)
Іваничук Р.	502
Ігнатій (Игнатий) (Брянчанинов), єпископ	(403, 404), 479
Извеков І.П. (Извеков И.П.)	569
Іларіон (Илларион, (Григорович), архімандрит, єпископ Крутицький (Сарський і Подонський)	(393), 405
Іловайський Г.Д.	(233), (254)
Інокентій (Иннокентий) (Борисов), архієпископ Херсонський і Тавричеський	399
Іоан Затвірник (Иоанн Затворник) (Крюков), ієросхимонах	(445-463, 483)
Іоїль (Озорянський), архімандрит	(393), 422
Кадунов	(571)
Какуйлович – див. Фаддей (Какуйлович), архімандрит	
Калинин А.	136
Калиниченко В.	543
Калиниченко Е.	133
Кандауров В.А.	87
Каронин-Петропавловский Н.Е.	504
Квирин Э.	106
Кіпріан (Киприан), ієромонах	(481)
Кисилев А.А.	578
Кисельов О.	(601)
Кисельов С.К.	(250)
Клеванов А.	50
Клименко А.	227, 236, 352, 393, 394, 564
Клименко Р.Г.	(583)
Климов В.	172
Клица Г. – див. Герман (Клица Г.), архімандрит	
Ковалевский А.Ф.	54, 56, (221), 300, (407), 413, 445, 447, 450, 482
Ковалинський Н.І.	535
Кованько С.И.	44, 45
Козловський І.	243
Колодний А.	171
Комаров Д.	276
Комендант О.Ю.	(583)
Кордет – див. Лаврентій (Лаврентий) (Кордет), ігумен	

Корженко Є.	119
Костыря И.	505-509
Котельова Ю.	612
Котлова Т.	613
Коховский В.В.	61
Кошель Ю.	(428)
Кравець Д.	181, 182
Кравченко О.В.	217
Кравченко Э.Е.	146, 368
Краснощекова Н.А.	(303)
Кручинин О.	384, 614, 615
Крюков – див. Іоан Затвірник (Іоанн Затворник) (Крюков), ієросхимонах, святий угодник, преподобний	
Кузьменко Л.	152
Кукузенко Ю.Н.	(162)
Кулжинский Г.	(67), 88
Куракін Б.О.	(238), 271
Кучма Л.	(191)
Лаврентій (Лаврентий) (Кордет), ігумен	(393), (430-434), 487
Лаврів П.І.	170, 228
Ластовенко Б.	167
Лепьошкіни	(250)
Лесик О.В.	295
Лисовенко Н.	158
Лисянский А.С.	120
Ліфшиць Ю.	302
Ловягин А.Н.	360
Логин (Грифцов Л.П.), ієросхимонах	(394), 464-466
Лупкина Ю.В.	252
Лютов К.В.	(3)
Ляшенко В.Г.	(214)
Лященков Н.А.	82
Макарий, архієпископ	299, 415
Максимов Е.	76
Малиновский И.	(227), (241)
Малсин А.И.	(134)
Мальцев О.	121
Мария Александровна, імператриця	(566)
Марк (Лозинский), ігумен	(403), (408), 480
Марк А.	273
Маркиан, ієромонах	(441)
Марков Е.	92
Марковская В.	(428)
Мартыненко В.	189, 199

Мелетій (Мелетий), архієпископ Харківський і Ахтирський	484
Мельников П.И.	72
Меняйленко О.	339, 342, 343
Милкин К.Е.	319
Миндергасов Ю.	597
Миселюк А.	200
Митрофанов О. (Митрофанов А.) – див. Арсеній (Митрофанов О.) (Арсений), Митрофанов А.), архімандрит Святогірської Успенської пустині	
Михаил Николаевич, Василий Князь	(347)
Мозговой В.И.	214
Моложавенко В.С.	324
Молот С.А.	306
Монов А.И.	(578)
Морева Е.	606, 627
Москвинов В.	579
Москот – див. Паїсій (Паисий) (Москот), ієромонах	
Мотієнко (Мотиенко) Я.В.	117, 126
Муравьев А.	42
Муравьев А.Н.	51, 80, 140, (288)
Мэрфельд Р.Р.	(353)
Нагиряк О.	183
Назаренко А.В.	(134)
Недоля П.	617, 628
Немирович-Данченко В.И.	68, 141, 223, 510-512
Немкин В.Х.	(353)
Нехаева С.	564
Новакова Н.	385
Новиков Б.	168
Ноткина А.	618
Овчаренко І.М.	143, 338, 488, 526-528, 529, 532, 533, 536, 537, 542, 544, 553, 573
Огієвська І.В.	576
Озорянський (Озорянский) – див. Іоїль (Озорянський) (Иоиль (Озорянський), архімандрит	
Олександр II, імператор	(249)
Олифиренко В.	329
Опочиніна Ф.І.	(254)
Паїсій (Паисий) (Москот), ієромонах	(393), 442
Паллас	(69)
Пасичник Н.	211
Пацев С.И.	327
Пашенко В.А.	590, 591

Первых С.	169
Петренко М.	513, 514
Пірко В.О.	1, 163, 195, 232, 244, 274, 375
Платоненко С.	604, 605, 620
Плахтий Т.	377
Подов В.И.	389
Полянська Н.Т.	(194)
Попов В.С.	61
Посохова Л.Ю.	366
Постнов А.	344
Потемкин-Таврический Г.А.	61
Потьомкіна (Потемкина) Т.Б.	(57), (259), (393)
Потьомкіни	(360)
Прокопенко И.М.	202, 203, 429
Прудивус С.	(207)
Пустоева Ф.	454
Пшеничний Ф.	530
Радонежский Сергей, преподобный	(474)
Репін І.Ю. (Репин И.Е.)	579-580
Рибопьер	(4), (239)
Рихтер Л.	190
Романов Г.А.	196, 275
Романова Л.Г., Велика княгиня	(225)
Романовский Н.Н.	(82)
Романько В.	527
Ростропович М.	(212)
Ротишний А.	(208)
Роттердамський Е.	(366)
Рудецький В.	570
Русакова С.	320
Рыбас С.Ю.	515-516, 557-558
Рыкова Н.	212, (301), 340
Рыльский М.	123
Ряшина А.	304, 386
Савченко А.	545
Сазонова А.	390
Сальниченко А.	256
Самборський А.О., протоієрей	467
Самойлович И.	98
Саттарова Г.	173, 184, 341, 379
Светлана	458
Селиванова Ф.	78
Сербина К.Н.	107
Сергеев-Ценський С.М.	533

Сидельников В.	528
Силаева А.	391
Силатьев В.И.	186
Скибинський А.О.	298
Сковорода Г.С.	430, 431, (432), 487, (534-540)
Скрипник В.	174, 317
Славутская Т.	546-549
Славутська Т.П.	522, 546-549
Слюсарський (Слюсарский) А.Г.	109, 363
Смирнов – див. Софроній (Софроний) Смирнов), архімандрит	
Смирнов П., протоіерей	399
Смирнова Е.	175
Соколов В.	382
Соломкина Е.	318
Сорокина Е.Л.	(392)
Сорокина С.	606
Сосновська Т.О.	(380)
Сосюра В.М.	541-542
Софроній (Софроний (Смирнов), архімандрит	(423-424, 476, 477)
Спиридон, ієромонах	378
Стельмашевская О.	621
Степанов	(571)
Степкин В.П.	233
Столяров Н.	159, 323
Стороженко О.	517
Стрельцов – див. Иоанн (Стрельцов), ігумен	
Таицкая А.	284
Татаринов П.	138
Твердохлебов Г.	48
Телих Д.Ю.	303
Тихон, мовчальник	(469-470)
Тихонов А.	60
Тищенко С.	144, 145, 185
Ткаченко М.С.	(581)
Товія (Цимбал Т.Т.), архідіакон	(475)
Томин Н.А.	101, (592)
Травкін М.	(207)
Тунаркин Г.	315, 316
Тютчев Ф.И.	518, 519, 559
Усатенко Б.	335
Фаддей (Какуйлович), архімандрит	(425-427)
Федер (Феддер, Феддерс) Ю.Я.	(582)
Феодосій, ієромонах	(443, 444)

Феофил (Шаронин Ф.), юродивий	(471-472)
Филарет (Гумилевский), єпископ	46, 53, (90)
Фирсов А.И.	104
Фомин, протоіерей	103, 468
Фотимская Т.	242
Фучижи В.	153, 160, 205
Харченко О.	125
Хаткина Н.	550
Хорошкевич А.Л.	(134)
Цалко М.	463
Цветаєва М.І. (Цветаева М.И.)	520-522, 543-551
Цимбал Т.Т. – див. Товія (Цимбал Т.Т.), архідиякон	
Чадаєва А.	561
Чемакина О.В.	(303)
Чередниченко Л.	624, 625
Черных Т.	260
Чернявський М.Ф.	523
Чехов А.П.	524, 525, 552, 553
Чехова М.П.	(525)
Шабельские	(238)
Шаликов П.И.	26
Шаронин Ф. – див. Феофил (Шаронин Ф.), Святогірський юродивий	
Шевченко А.	538
Шевчук В.	432, 433, 487, 539, 540
Шереметев С.Д.	288
Шидловский	(319)
Шиманов А.	70
Ширинский-Шихматов – див. Аникита (князь Ширинский-Шихматов), ієромонах	
Шкрібітько О.О. (Шкрібитько Е.А.)	219, 220, 261, 289, 297, 372, 373, 383, 387
Шоломова С.В.	221
Щуся С.	626
Яворницький Д.І.	224
Яковенко – див. Арсеній (Яковенко), архімандрит, намісник Святогірської Лаври	
Янукович В.	(255)
Яр Т.	460
Ярошик В.О.	(150, 194, 234), 380

ЗМІСТ

ВІД УКЛАДАЧІВ	3
ДОНБАСС УКРАСИЛСЯ ЛАВРОЙ	5
1. ІСТОРІЯ І СУЧАСНЕ СТАНОВИЩЕ	9
Історичні та офіційні документи	9
Загальні роботи	11
Електронні документи	36
2. ФОРМУВАННЯ МОНАСТИРСЬКОГО АРХІТЕКТУРНОГО КОМПЛЕКСУ	40
Загальні роботи	40
Церковні споруди та печери	42
Храм Успіння Божої Матері	42
Храм Покрови Божої Матері	43
Миколаївська церква	43
Підземний храм преп. Антонія та Феодосія Печерських	44
Печерний храм Св. Олексія, людини Божої	44
Храм Преображення Господнього	45
Скити	45
Скит Святого Арсенія	45
Спасів Скит	45
Інші споруди	46
Електронні документи	47
3. СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНЕ ТА КУЛЬТУРНЕ ЖИТТЯ	48
Загальні роботи	48
Електронні документи	50
4. ЦЕРКОВНІ ДІЯЧІ	52
Загальні роботи	52
Священнослужителі	52
Архієпископ Арсеній	52
Архієпископ Інокентій	52
Єпископ Арсеній	53
Єпископ Бакинський	53
Єпископ Ігнатій	53
Єпископ Іларіон	53
Архімандрит Арсеній	53
Архімандрит Арсеній, намісник Лаври	54
Архімандрит Герман	54
Архімандрит Іоїль	55
Архімандрит Софроній	55
Архімандрит Фадей	56
Архієрей Аліпій	56
Ігумен Іоан	56

Ігумен Лаврентій	56
Ієромонах Анікіта	57
Ієромонах Веніамін	57
Ієромонах Іоанікій	57
Ієромонах Ісаакій	57
Ієромонах Маркіан	57
Ієромонах Паїсій	57
Ієромонах Феодосій	58
Ієросхімонах Іоан Затвірник	58
Ієросхімонах Логін	59
Протоірей Самборський	60
Протоірей Фомін	60
Мовчальник Тихон	60
Юродивий Феофіл	60
Електронні документи	60
5. СВЯТО-УСПЕНЬСЬКА СВЯТОГІРСЬКА ЛАВРА В ТВОРАХ ЛІТЕРАТУРИ ТА МИСТЕЦТВА	63
Загальні роботи	63
Художня література	63
Електронні документи	68
Мистецтво	69
Живопис	69
Ікони. Іконопис	69
Діорама	70
Пейзажний живопис	71
Графіка	72
Фотографія	72
Електронні документи	73
Музика	74
Перший Всеукраїнський Співочий Собор на Святих Горах 2002 р.	74
Другий Всеукраїнський Співочий Собор на Святих Горах 2003 р.	74
Електронні документи	76
ПЕРЕЛІК ВИДАНЬ, ВКЛЮЧЕНИХ ДО ПОКАЖЧИКА ПІСЛЯ ЗАВЕРШЕННЯ ВІДБОРУ МАТЕРІАЛІВ	77
ДОДАТКИ.....	78
ПОКАЖЧИК ПЕРІОДИЧНИХ ВИДАНЬ	91
Журнали, альманахи	91
Газети	92
ІМЕННИЙ ПОКАЖЧИК	94

Підп. до друку 10.09.2004. Формат 60x84 1/16. Папір офсетний.
Друк трафаретний. Гарнітура Times. Ум. друк. арк. 6,2.
Обл. вид. арк. 4,2. Зам. 1-091004. Наклад 150 прим.

Видавниче підприємство "Східний видавничий дім"
(Державне свідоцтво № ДК 697 від 30.11.2001.)
83086, м. Донецьк, вул. Артема, 45
тел./факс (062) 338-06-97, 337-04-80